

ISSN 2822 - 0617 (Online)

วารสารกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคมถึงมิถุนายน
ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคมถึงธันวาคม

ที่ปรึกษา อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สารณี วรรณตรง นายประสงค์ ทองประ และ นางสาววารสนา ไชยพรรณา
ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

บรรณาธิการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรวัส อินทวิ	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
บรรณาธิการ	อาจารย์ ดร.วิจิตรา โพธิสาร	รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิศักดิ์ จำปาแดง รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ รองศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ นาริรักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัศนีย์ เปลียนศรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชินเณรส ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คำภีรภาพ อินทะนุ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัชราพร สุขทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ระโส ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชานันธุ์ ตูจินดา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชวาล สนิทสันเทียะ อาจารย์วนมพร พาหะนิษฐ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ทีมสนับสนุนงานวารสาร สังกัดสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นายอนุชา ถือสมบัติ	นางสาวณฤดี แปลงดี	นายสมชาย มิถุนดี
นายเอกราช สร้อยจิตร	นางนิมิตรา บุตรกันหา	นายสาคร สีหะวงษ์
นางสาวพวงฤดี สุกใส	นางสาววรรณภา เพิ่มมี	นางสาวนุชสรา พันแก้ว
นางสาวอัญชิสา สมบัติพิทักษ์สุข	นางสาวอัศภา คงสุข	

สำนักงาน วารสารสำนักศิลปะและวัฒนธรรม อาคาร 38 ชั้น 1 สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
186 หมู่ 1 ถ.สุรินทร์-ปราสาท ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000
โทรศัพท์ 0 4451 5227 อีเมล acj.lmr@srru.ac.th
เว็บไซต์ <https://so07-mi.tci-thaijo.org/index.php/acj>

บทบรรณาธิการที่ปรึกษา

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล ได้เริ่มต้นตีพิมพ์ผลงานวิชาการ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา 2549 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นปีที่ 11 โดยวารสารได้มีการปรับปรุงรูปแบบและการบริหารจัดการวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์ TCI กองบรรณาธิการได้เปิดรับบทความ 2 ประเภท คือ บทความวิจัย และบทความวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วารสารมีกำหนดการออกปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคมถึงมิถุนายน และฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคมถึงธันวาคม ขอบเขตของวารสาร ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม (ดนตรี ประวัติศาสตร์และปรัชญา วิทยาศาสตร์ ทศศิลป์และศิลปะการแสดง ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะทั่วไป มนุษยศาสตร์ ศาสนศึกษา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง) แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น บทความที่ส่งเข้ามาจะได้รับการประเมินคุณภาพของผลงานทางวิชาการ โดยผู้ประเมินซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน ซึ่งพิจารณาแบบปกปิดรายชื่อทั้งผู้เขียนบทความ ผู้ประเมิน และผู้ที่เกี่ยวข้อง (Double Blind Review) ทั้งนี้วารสารจะดำเนินงานตามกรอบจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics) อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลหวังเป็นอย่างยิ่งว่านักวิจัย นักวิชาการ จะส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการในวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล วารสารขอเชิญชวนส่งผลงานวิชาการมายังวารสารเพื่อที่เราจะได้ประเมินคุณภาพและตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการของท่านต่อไป อนึ่งที่สำคัญวารสารขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่สละเวลาในการกลั่นกรองคุณภาพผลงานวิชาการให้มีคุณภาพ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารนี้จะเป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรวัส อินทวิ
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
บรรณาธิการที่ปรึกษา

บทบรรณาธิการ

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล มีขอบเขตการตีพิมพ์ของวารสาร ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม (ดนตรี ประวัติศาสตร์และปรัชญาวิทยาศาสตร์ ทศนศิลป์และศิลปะการแสดง ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะทั่วไป มนุษยศาสตร์ ศาสนศึกษา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง) แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยในปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2565 มีบทความ จำนวน 6 บทความ เป็นออกเป็นบทความวิจัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) การศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 2) การศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ บทความวิชาการ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) บทบาทต่งเคากับการละเล่นเรือมตรุษในจังหวัดสุรินทร์ 2) ศาสตร์ศิลป์เพื่อการออกแบบลวดลายสีเส้นผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและปิตานผสานการย้อมโสนสีทาสีตามธรรมเนียมปฏิบัติภูมิปัญญาชนชาวเขมรโบราณ 3) การวิเคราะห์งานวรรณกรรมเรื่องนอกเหตุเหนือผลของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ด้วยพื้นฐานการตีความ และ 4) การศึกษาพิธีกรรมความเชื่อหมอช้างของกลุ่มชาวไทยกูย จังหวัดสุรินทร์

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เผยแพร่ในวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในวงการวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

อาจารย์ ดร.วิจิตรา โพธิสาร

รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทความวิจัย	
● การศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	1
▪ พีรวัส อินทวิ, สยาม ระโส, วณมพร พาพะนิษฐ์, ชัชวาล สนิทสันเทียะ, วิจิตรา โพธิสาร	
● การศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยในเขตตำบลนอกเมือง	15
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	
▪ ยโสธรา ศิริภาพระภากร, สุริยา คลังฤทธิ์, สำเริง อินทุง	
บทความวิชาการ	
● บทบาทต่งเคากับการละเล่นเรือมตรุษในจังหวัดสุรินทร์	24
▪ กานต์ กาญจนพิมาย, อรุณฯ แสงสุข, คณินนิตย์ อริยะธกัณฑ์, พีรวัส อินทวิ	
● ศาสตร์ศิลป์เพื่อการออกแบบลวดลายสีเส้นผ้าไหมมัดหมี่ปูมโบราณและปิตานผสานการย้อมโสนสีทสสี	35
ตามธรรมเนียมปฏิบัติภูมิปัญญาชนชาวเขมรโบราณ	
▪ สมบัติ สมครสมาน	
● การวิเคราะห์งานวรรณกรรมเรื่องนอกเหตุเหนือผลของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) ด้วยพื้นฐาน	49
การตีความ	
▪ วิพจน์ วันคำ, เอกพงศ์ พัฒนากุล, กานต์ กาญจนพิมาย	
● การศึกษาพิธีกรรมความเชื่อหมอช้างของกลุ่มชาวไทยกูย จังหวัดสุรินทร์	58
▪ พระอานวย มงคลโก, พระอนุชา อภิชาโน, ธีรชัย สมใจ, ยโสธรา ศิริภาพระภากร, เกริกวุฒิ กันเที่ยง,	
สุริยา คลังฤทธิ์	
ภาคผนวก	
● จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)	70
● เทมเพลตบทความวิชาการและบทความวิจัย	73
● แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์	78
● คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ	79
● ขั้นตอนการทำงานของวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล	91
● รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ประจำปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2565)	92
● รายชื่อกองบรรณาธิการวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลและคณะทำงาน	93

การศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Studying Perception of Surin Local Food Cultural of Students at
Surindra Rajabhat University

พีรวัส อินทวิ^{1*} สยาม ระโส¹ วณมพร พาหนะนิษฐ์¹ ชัชวาล สนิทสันเทียะ¹ และ วิจิตรา โพธิสาร¹
Peerawat Intawee^{1*} Sayam Raso¹ Wanomporn Pahanich¹ Chatchawan Sanitsanthia¹ and
Wijittra Potisarn¹

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์¹
Office of Arts and Culture, Surindra Rajabhat University¹
*Corresponding author, e-mail: peerawasint@gmail.com

วันที่รับบทความ: 23 มีนาคม 2565; วันแก้ไขบทความ: 8 สิงหาคม 2565; วันตอบรับบทความ: 9 สิงหาคม 2565

บทคัดย่อ

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเสน่ห์ด้านอาหารพื้นเมืองเนื่องจากติดบริเวณชายแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา อาหารพื้นเมืองในจังหวัดสุรินทร์ จึงมีคุณค่า และมีความหลากหลายทางภูมิปัญญา วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ และ 3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ ทำการศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 377 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ค่าสถิติโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ และภูมิลำเนาที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ พบว่า พฤติกรรมการเคี้ยวเคี้ยว และเคี้ยวอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การรับรู้ วัฒนธรรมอาหารพื้นเมือง จังหวัดสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Abstract

Surin province is one of the charming province, which shows the variety of local cultural food due to the variety of ethnic groups and the diversity of local food within the group. The research aimed to 1. study the perception of local food culture at Surin province of students at Surindra Rajabhat University, 2. To compare different personal factors affected with the perception of local

food culture in Surin province and 3. To compare different consumer behavior of local food culture in Surin province affected with the perception. The sample was 377 students who collected by accidental sampling. They were undergraduate students at Surindra Rajabhat University. They enrolled in the second-semester academic year of 2021, using the questionnaire and statistical analysis by mean, standard deviation, t-test, and One-Way ANOVA. The results found a great perception of local food culture in Surin province of students at Surindra Rajabhat University in total. The comparison of personal factors found that different sex and birthplace showed the perception of local food culture in Surin province was different significant at the 0.05 level. The comparison of consumer behavior of local food culture in Surin province found the difference in eating habits, used to cook, and used to sell showed the perception of local food culture in Surin province was different significant at the 0.05 level.

Keywords: Perception, Local Food Culture, Surin Province, Surindra Rajabhat University

บทนำ

อาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ ส่วนใหญ่จะมีชื่อเรียกเป็นภาษาเขมร เช่น ชันล่อตราวตะไตรยอ้ง (แกงเผือกใส่ปลาอย่าง) เป๊าะเมื่อนดะสวาย (ตาไก่ใส่มะม่วง) เป๊าะตริบจังกอม (ตำมะเขือพวง) ส่วนใหญ่จะนิยมทำอาหารพื้นเมืองในงานบุญ งานประเพณี งานบวช งานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เป็นต้น (สมนึก รัตนกำเหนิด, 2557 : 118; สมนึก รัตนกำเหนิด, 2558ก : 120; สมนึก รัตนกำเหนิด, 2558ข : 117) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในจังหวัดสุรินทร์อีกอย่างที่เป็นที่นิยมในการบริโภค คือ อาหารหมักพื้นบ้าน ซึ่งมีหลากหลายประเภท เช่น ข้าวหมากสาโท ขนมหิ้น แหนม ไส้กรอก ส้มผัก ใส่อั่ว ปลาร้า ปลาจ่อม ปลาต้ม หม่าปลา ผักเสี้ยนดอง ผักกาดเขียวดอง หน่อไม้ดอง ขิงดอง มะยมดอง มะขามดอง ฝรั่งดอง กุ้งจ่อม และปูดอง เป็นต้น (กชนิภา อุดมทวี และคณะ, 2563 : 62) นอกจากนี้ในต่างประเทศที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เช่นเดียวกับชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์ จะมีวัฒนธรรมการทานอาหารพื้นเมืองที่คล้ายคลึงกัน ดังอาหารของชาวหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาเป็น ส่วนประกอบ เช่น ผักสด และสมุนไพร เป็นต้น โดยส่วนประกอบหลักจะให้ความสำคัญกับความสดของวัตถุดิบ และรับประทานร่วมกับข้าวเหนียวเป็นหลัก (เปลวเทียน เจษฎาชัยยุทธ์ และอมรรณัฐ เสริมชีพ, 2564 : 145) จะเห็นว่าชาวจังหวัดสุรินทร์มีภูมิปัญญาที่สั่งสมและปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยเฉพาะอาหารพื้นเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคมในจังหวัดสุรินทร์ ดังเช่น การทำอาหารจากหัวกลอย หรือเปรียงที่ขูดมาได้จากนั้นทำการหมักเกลือ และเหยียบเพื่อให้ยางกลอยออกก่อนที่จะทำอาหารได้ การทำขนมจากเศษข้าวเหลือ ที่ภาษาส่วยเรียกว่า นูมกลองจ่อ (ขนมข้าหมา) หรือการทำข้าวเม่า (ปม) การทำอาหารจากปู จิ้งหรีด กูดจี หรือการทำแบ่งเหล้า ข้าวหมาก เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นทรัพยากรความรู้ที่ควรแก่การอนุรักษ์ และสืบสานให้แก่ลูกหลาน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544 : 207 - 215) อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของอาหารในอนาคตผ่านทางรากเหง้าทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ดังนั้นการทำความเข้าใจท้องถิ่นการรับรู้ของชุมชน ความรู้ การปฏิบัติ และความต้องการมีความสำคัญต่อการจัดการและการตัดสินใจเชิงนโยบายได้ดีที่สุด (Chakraborty et al., 2021: 1 - 2)

การรับรู้ คือ กระบวนการซึ่งบุคคลมีการเลือก จัดระเบียบ และแปลความหมายของสิ่งเร้า ให้กลายเป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีความสอดคล้องกัน กระบวนการรับรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นต่อเนื่องจากความรู้สึก ประกอบด้วยขั้นตอน ได้แก่ การเลือกการรับรู้ การจัดระเบียบ และการแปลความหมาย (ชูชัย สมितिไกร, 2556 : 142) ซึ่งมีขั้นตอนการรับรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ การเปิดรับข้อมูลที่ได้เลือกสรร การตั้งใจรับข้อมูลที่ได้เลือกสรร ความเข้าใจในข้อมูลที่ได้เลือกสรร และการเก็บรักษาข้อมูลที่ได้เลือกสรร (เสรี วงษ์มณฑา, 2542 : 88 อ้างถึงใน เพียงใจ ใจไว, 2557 : 8 - 9) ซึ่งนอกจากการรับรู้จะนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ยังส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะเห็นว่าการทานอาหารท้องถิ่น คือเป็นจุดหมายสำคัญของประการหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่จะได้สัมผัสกับรสชาติ ความอร่อย และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ (ทิพย์วดี โพธิ์สิทธิพรณ และ อภิไทย แก้วจรัส (2564 : 44)

จากความสำเร็จดังกล่าวข้างต้น จึงได้ศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยมุ่งหวังหาแนวทางส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการรับรู้และเกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาวัฒนธรรมการทานอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์สู่ลูกหลาน และนำไปสู่การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

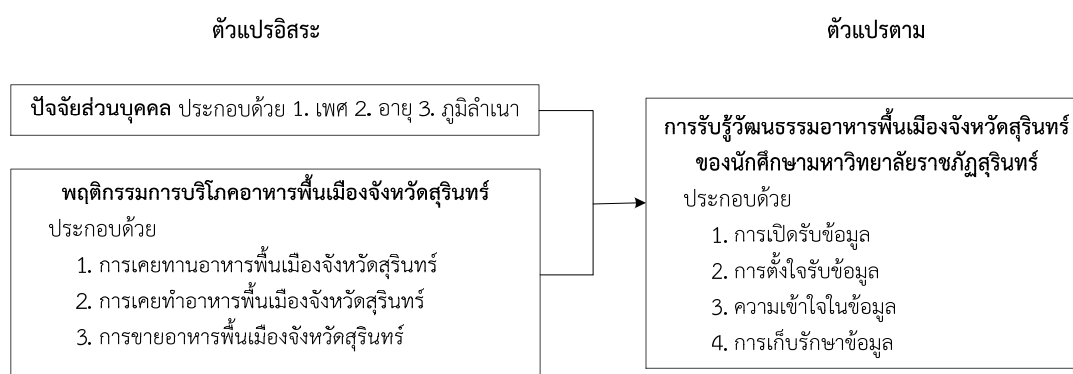
การทบทวนวรรณกรรม

วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนในสังคม รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และแบบแผนพฤติกรรมที่ยึดถืออยู่ในสังคมนั้น และมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (ชูชัย สมितिไกร, 2556 : 352) ซึ่งในการศึกษาวัฒนธรรมจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล หรือคุณลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ขนาดครอบครัว วงจรชีวิตครอบครัว รายได้ อาชีพ การศึกษา ศาสนา เชื้อชาติ และช่วงวัย เป็นต้น (ชูชัย สมितिไกร, 2556 : 22) โดยปัจจัยส่วนบุคคลนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ยอมรับใช้ในการจำแนกกลุ่มของผู้บริโภค รวมไปถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคจะส่งผลต่อแบบแผนพฤติกรรมที่ยึดถืออยู่ในสังคมนั้น พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมเกี่ยวกับการซื้อ การใช้สินค้าและบริการ โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจ ซึ่งอาศัยการรับรู้และประสบการณ์ของผู้บริโภคในการประเมินทางเลือก และตัดสินใจซื้อ หรือใช้สินค้าและบริการนั้น ๆ (อมรรัตน์ ยุวกุลกำธร, 2559 : 11) โดยมีขั้นตอนการรับรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การเปิดรับข้อมูลที่ได้เลือกสรร (Selective Exposure) เกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคเปิดโอกาสให้ข้อมูลเข้ามาสู่ตนเอง 2. การตั้งใจรับข้อมูลที่ได้เลือกสรร (Selective Attention) เกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคเลือกที่จะตั้งใจรับสิ่งกระตุ้นอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความตั้งใจรับข้อมูล 3. ความเข้าใจในข้อมูลที่ได้เลือกสรร (Selective Comprehension) ในขั้นนี้จะเป็นการตีความหมายของข้อมูลที่ได้รับว่ามีความเข้าใจตรงตามกับผู้ให้ข้อมูลกำหนดไว้หรือไม่ และ 4. การเก็บรักษาข้อมูลที่ได้เลือกสรร (Selective Retention) การที่ผู้บริโภคจดจำข้อมูลบางส่วนที่เขา

ได้เห็น ได้อ่าน หรือได้ยิน หลังจากการเปิดรับ และเกิดความเข้าใจแล้ว จะเกิดความจำของผู้บริโภค (เสรี วงษ์มณฑา, 2542 : 88 อ้างถึงใน เพียงใจ ใจไว, 2557 : 8 - 9) จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าเมื่อได้นำมาศึกษาและประยุกต์กับวัฒนธรรมการทานอาหารพื้นเมืองโดยการศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ จะนำไปสู่การส่งเสริมการรับรู้และส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองในจังหวัดสุรินทร์ต่อไปได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น งานวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิภาค ที่ต่างกัน และพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ ประกอบด้วย การเคทาน การเคทำอาหาร และการเคขายอาหาร ต่างกัน จะส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ซึ่งขั้นตอนการรับรู้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเปิดรับข้อมูล การตั้งใจรับข้อมูล ความเข้าใจในข้อมูล และการเก็บรักษาข้อมูล โดยขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่สอบถามในงานวิจัยนี้ ได้แก่ เป้าะเมื่อนิตะสวย (ตาไก่ใส่มะม่วง) อังกะบอบ (กบยัดไส้) ชันลอตราวติะไทรยั้ง (แกงเผือกใส่ปลาอย่าง) เป้าะเมื่อนิตะสวย (ตาไก่ใส่มะม่วง) ชันลอเจก (แกงกล้วย) สลอตราว (แกงเผือก) ไทรยั้ง (ปลาบั้ง) ละแวกะตาม (แกงคั่วปู) อันซอมโดง อันซอมสะละอะโดง (ข้าวต้มใบมะพร้าว) แอ่งแต๊ะ (หมาน้อย) เป้าะตริบัจังกอม (ตำมะเขือพวง) ประเหะกะแมร์ (ปลาร้าเขมร) และอ่อมปลาตุกนา ใส่ยอดประเปรี๊ยะ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิภาค ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน
2. พฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ การเคทาน การเคทำ การเคขาย ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 6,303 คน (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 377 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรของทาร์ยามานะ (อัสวิน แสงพิบูล, 2556 : 156) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

แทนค่า เมื่อ	n	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	N	คือ	จำนวนประชากร
	e	คือ	ค่าความคลาดเคลื่อน

$$\text{จะได้ } n = \frac{6303}{1 + 6303(0.05)^2}$$

$$n = 376.1301$$

$$n \approx 377$$

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถาม เรื่อง การศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 3 การรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะและอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์

แบบสอบถามมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมือง และการรับรู้วัฒนธรรมอาหาร

2. ศึกษาวิธีสร้างแบบสอบถามและกำหนดองค์ประกอบของแบบสอบถามจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. สร้างแบบสอบถาม และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของข้อความเพื่อหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม จำนวน 3 คน ได้ค่าความเที่ยงแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

5. จัดพิมพ์แบบสอบถามและนำไปหาค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับ โดยนำไปทดลองกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Tryout) จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาครอนบาค ดังนี้ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ คือ 0.967 ค่าความเชื่อมั่นด้านการเปิดรับข้อมูล คือ 0.892 ค่าความเชื่อมั่นด้านการตั้งใจรับข้อมูล คือ 0.921 ค่าความเชื่อมั่นด้านความเข้าใจในข้อมูล คือ 0.917 และค่าความเชื่อมั่นด้านการเก็บรักษาข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ได้สร้างแบบสอบถามออนไลน์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. จัดทำลิ้งค์ของแบบสอบถามออนไลน์และสร้างคิวอาร์โค้ด
2. จัดส่งลิ้งค์ไปยังกลุ่มตัวอย่าง และเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ภายในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ด้วยตนเอง
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ระหว่างวันที่ 4 – 18 มีนาคม 2565
4. จากนั้นรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ ประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิงในการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน ตามสมมติฐานของการวิจัย โดยใช้ สถิติ t-test และ One-Way ANOVA

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นหญิง จำนวน 249 คิดเป็นร้อยละ 66.05 ส่วนใหญ่มีอายุ 20 – 21 ปี จำนวน 203 คิดเป็นร้อยละ 53.85 ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 233 คิดเป็นร้อยละ 61.80 ส่วนใหญ่เคยกิน จำนวน 300 คิดเป็นร้อยละ 79.58 เคยทำ จำนวน 270 คิดเป็นร้อยละ 71.62 แต่ส่วนใหญ่ไม่เคยขาย จำนวน 282 คิดเป็นร้อยละ 74.80

ผลการศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ โดยแปรผล ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 มากที่สุด 3.51 – 4.50 มาก 2.51 – 3.50 ปานกลาง 1.51 – 2.50 น้อย 1.00 – 1.50 น้อยมาก (บุญชม ศรีสะอาด, 2543 : 70, 100) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ด้านการเปิดรับข้อมูล			
1. โอกาสที่ได้รับประทานอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์	3.73	1.11	มาก
2. ได้รับความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์จากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ	3.76	1.09	มาก
3. พบแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์จากอินเทอร์เน็ต	3.64	1.02	มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
4. ความสะดวกให้การเข้าถึงข้อมูลวัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์	3.77	0.96	มาก
5. การจัดสรรเวลาในการเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ในแต่ละวัน	3.53	1.16	มาก
รวมด้าน	3.69	0.89	มาก
ด้านการตั้งใจรับข้อมูล			
6. ความตั้งใจในการค้นหาวัตถุดิบหลักหรืออาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์เพื่อรับประทาน	3.76	0.99	มาก
7. การเรียนรู้ขั้นตอนการทำอาหารอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์	3.69	1.06	มาก
8. การเลือกทำอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ตามสูตรโบราณหรือวิธีการดั้งเดิม	3.78	1.05	มาก
9. การเลือกรับข้อมูลอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์จากสื่อมัลติมีเดียและอินเทอร์เน็ต	3.73	0.98	มาก
10. การเลือกรับข้อมูลอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ถ่ายทอดโดยตรงจากครอบครัว	3.86	1.04	มาก
รวมด้าน	3.76	0.88	มาก
ด้านความเข้าใจในข้อมูล			
11. สามารถเลือกวัตถุดิบหลักในการทำอาหารพื้นเมืองจากแหล่งที่มาที่หลากหลายได้	3.82	0.92	มาก
12. สามารถหาอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่มีรสชาติอร่อยและคงความดั้งเดิมของอาหารพื้นเมืองได้	3.88	0.93	มาก
13. พบแหล่งขายวัตถุดิบหลักหรืออาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่เข้าถึงง่าย	3.74	0.88	มาก
14. ในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดสุรินทร์มีวัตถุดิบหลักในการทำอาหารพื้นเมือง	3.89	0.88	มาก
15. อาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์มีชื่อเสียงและแพร่หลายบนอินเทอร์เน็ต	3.77	0.97	มาก
รวมด้าน	3.82	0.79	มาก
ด้านการเก็บรักษาข้อมูล			
16. อังแก๊บบอบ ถือเป็นสัญลักษณ์ของอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์	4.06	0.86	มาก
17. ส่วนใหญ่อาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์จะเป็นอาหารจากกลุ่มชาติพันธุ์เขมร	4.04	0.82	มาก
18. ท่านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่อาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์	4.13	0.83	มาก
19. ท่านบอกต่อความสำคัญของการรับประทานอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์	3.92	0.90	มาก
20. ท่านมีองค์ความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบหลักหรืออาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์	3.73	1.06	มาก
รวมด้าน	3.98	0.73	มาก
โดยรวม	3.81	0.76	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย = 3.81, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ระดับการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ อยู่ในระดับ มาก ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่น คือ ด้านการเก็บรักษาข้อมูล (ค่าเฉลี่ย = 3.98, S.D. = 0.73) รองลงมา คือ ด้านความเข้าใจในข้อมูล (ค่าเฉลี่ย = 3.82, S.D. = 0.79) ด้านการตั้งใจรับข้อมูล (ค่าเฉลี่ย = 3.76, S.D. = 0.88) และด้านการเปิดรับข้อมูล (ค่าเฉลี่ย = 3.69, S.D. = 0.89) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อ พบระดับการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ อยู่ในระดับ มาก ทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น 3 ลำดับแรก คือ ท่านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่อาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย = 4.13, S.D. = 0.83) อังกาบบอบ ถือเป็นสัญลักษณ์ของอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ (ค่าเฉลี่ย = 4.06, S.D. = 0.86) ส่วนใหญ่อาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์จะเป็นอาหารจากกลุ่มชาติพันธุ์เขมร (ค่าเฉลี่ย = 4.04, S.D. = 0.82) ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่น คือ การจัดสรรเวลาในการเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ในแต่ละวัน (ค่าเฉลี่ย = 3.53, S.D. = 1.16) แสดงถึงนักศึกษามีความสนใจในอาหารพื้นเมืองในจังหวัดสุรินทร์

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

จากสมมติฐานของการวิจัย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิภาค ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติ t-test ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามเพศ

เพศ	n = 377	$\bar{x}$	S.D.	t	df	Sig.
โดยรวม						
ชาย	128	3.67	0.77	-2.578	375	0.010*
หญิง	249	3.88	0.75			

*p < 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่า p < 0.05 ดังนั้น เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามอายุ เนื่องจากพบความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างไม่เท่ากัน จึงใช้วิธีของ Dunnett T3 ผลการวิจัยดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามอายุ

อายุ		SS	df	MS	F	Sig.
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	4.187	3	1.396	2.515	0.063
	ภายใน	213.688	373	.573		
	โดยรวม	217.875	376			

จากตารางที่ 3 พบว่า $p > 0.05$ ดังนั้น อายุที่แตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน

3. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามภูมิลำเนา โดยใช้สถิติ t-test ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา	n = 377	$\bar{x}$	S.D.	t	df	Sig.
โดยรวม	ในจังหวัดสุรินทร์	233	3.96	0.72	5.044	375
	นอกจังหวัดสุรินทร์	144	3.57	0.75		

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่า $p < 0.05$ ดังนั้น ภูมิลำเนาที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

จากสมมติฐานของการวิจัย พฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ การเคียน การเคยา การเคยา ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามการเคียนอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้สถิติ t-test ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามการเคยทานอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์

การเคยทานอาหารพื้นเมือง จังหวัดสุรินทร์		n = 377	$\bar{x}$	S.D.	t	df	Sig.
โดยรวม	เคย	300	3.92	0.74	5.574	375	0.000*
	ไม่เคย	77	3.40	0.70			

*p < 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่า $p < 0.05$ ดังนั้น พฤติกรรมการเคยทานอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามการเคยทำอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้สถิติ t-test ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามการเคยทำอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์

การเคยทำอาหารพื้นเมือง จังหวัดสุรินทร์		n = 377	$\bar{x}$	S.D.	t	df	Sig.
โดยรวม	เคย	270	3.97	0.72	6.899	375	0.000*
	ไม่เคย	107	3.41	0.70			

*p < 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า ค่า $p < 0.05$ ดังนั้น พฤติกรรมการเคยทำอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามการเคยขายอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้สถิติ t-test ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามการ
เคยขายอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์

การเคยขายอาหารพื้นเมือง จังหวัดสุรินทร์		n = 377	$\bar{x}$	S.D.	t	df	Sig.
โดยรวม	เคย	95	4.22	0.63	6.899	191.047	0.000*
	ไม่เคย	282	3.67	0.75			

*p < 0.05

จากตารางที่ 7 พบว่า ค่า p < 0.05 ดังนั้น พฤติกรรมการเคยขายอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย = 3.81) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่น คือ ด้านการเก็บรักษาข้อมูล รองลงมา คือ ด้านความเข้าใจในข้อมูล ด้านการตั้งใจรับข้อมูล และด้านการเปิดรับข้อมูล ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อ พบระดับการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ อยู่ในระดับ มาก ทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น คือ ท่านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่อาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่น คือ การจัดสรรเวลาในการเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ในแต่ละวัน

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตาม เพศ อายุ และภูมิลำเนา พบว่า เพศ และภูมิลำเนาที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่อายุที่แตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ไม่แตกต่างกันในทางสถิติ

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ พบว่า พฤติกรรมการเคยทาน เคยทำ และเคยขายอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. อภิปรายผล

การศึกษารับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์เป็นการศึกษากระบวนการที่นักศึกษาเลือกที่จะจัดระเบียบและแปลความหมายของข้อมูลเพื่อที่จะได้บันทึกสู่ความจำถาวรต่อไป โดยงานวิจัยพบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์มีระดับการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นคนจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีความสามารถในการพูดหลายภาษาตามกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ลาว กูย โดยอาหารส่วนใหญ่ที่อยู่ในขอบเขตของงานวิจัยจะเป็นภาษาท้องถิ่นที่นักศึกษาคุ้นเคย เช่น เป้าะเมื่อนด๊ะสวาย อังแกบبوب ชันล่อตราวดะไทรอั้ง เป้าะเมื่อนด๊ะสวาย เป็นต้น จึงทำให้เกิดการรับรู้

มากกว่านักศึกษาที่ไม่เข้าใจภาษาท้องถิ่น อีกทั้งวัตถุดิบที่เกิดตามธรรมชาติที่สามารถหาได้ง่าย จึงทำให้เกิดการรับรู้ที่วัตถุดิบนั้นสามารถทำอาหารพื้นเมืองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร และคณะ (2563 : 158 - 160) นอกจากนี้พบว่านักศึกษาเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่อาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากเป็นทรัพยากรความรู้ที่มีคุณค่าและเป็นการถ่ายทอดจากคนในครอบครัว อีกทั้งยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนชุมชนให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและเกิดรายได้ให้กับครอบครัวได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลิตา แยมศรีสุข และคณะ (2563 : 145) แต่ก็พบข้อจำกัดของตนเองในการจัดสรรเวลาในการเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ในแต่ละวัน เนื่องจากนักศึกษาจำเป็นต้องเข้ามาศึกษาที่มหาวิทยาลัยและอาศัยอยู่ในหอพัก ทำให้มีเวลาในการเรียนรู้อาหารพื้นเมืองจากผู้ปกครองได้น้อย จากปัญหาดังกล่าวนักศึกษาจำเป็นต้องศึกษาด้วยตนเองผ่านสื่อที่หลากหลาย ซึ่งปัจจุบันได้มีหลายช่องทางในการศึกษาอาหารพื้นเมืองเช่น ยูทูบ เว็บไซต์ เป็นต้น

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตาม เพศ อายุ และภูมิลำเนา พบว่า เพศ และภูมิลำเนาที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่อายุที่แตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากเพศ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่สามารถระบุสัณนิษฐานการบริโภคได้ชัดเจน ผู้หญิงจะมีความใส่ใจในรายละเอียดคุณค่าหรือรสชาติของอาหารมากกว่าผู้ชาย จะเห็นได้จาก งานวิจัยของ Bryta (2020 : 5) ในการศึกษาเพศและอายุของกลุ่มตัวอย่างที่จะอ่านฉลากอาหารเพื่อทำนายความสนใจของผู้บริโภค ทั้งฉลากด้านหน้าและด้านหลังบรรจุภัณฑ์ ทั้งระหว่างการซื้อและหลังการซื้อสินค้า พบว่าเพศที่แตกต่างกันมีความสนใจในการอ่านฉลากอาหารแตกต่างกัน โดยผู้หญิงจะสนใจในการอ่านฉลากอาหารมากกว่าผู้ชาย ในขณะที่อายุที่แตกต่างกันจะพบการอ่านฉลากสินค้าไม่แตกต่างกัน และภูมิลำเนา ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในความคุ้นเคยกับอาหารพื้นเมือง เนื่องจากนักศึกษาจะถูกชักชวนให้รับรู้อาหารจากครอบครัวเป็นอันดับแรก พ่อแม่จะเป็นคนเลือกอาหารให้ลูกได้รับประทาน รวมไปถึงการหล่อหลอมพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้บริโภค นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดสุรินทร์จึงคุ้นเคยกับอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์มาตั้งแต่เยาว์วัย สอดคล้องกับ ชูชัย สมितिไกร (2556 : 296 – 297) ที่กล่าวถึง อิทธิพลของครอบครัวมีผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ พบว่า พฤติกรรมการเคี้ยวเคี้ยว เคี้ยว และเคี้ยวอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสกับอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ในการทานอาหาร การทำ หรือแม้แต่การขาย ล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค ทิพย์วดี โพธิ์สิทธิพรหม และอภิไทย แก้วจรัส (2564 : 36) ได้ศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่มีต่ออาหารพื้นถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ โดยพบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติมีความสนใจที่จะมีประสบการณ์ในการทาน หรือการทำอาหารท้องถิ่น ซึ่งหากได้เคี้ยวเคี้ยว หรือทำอาหาร ก็จะส่งผลต่อการรับรู้และจดจำชื่ออาหารพื้นถิ่นได้มากกว่าคนที่ไม่เคยมีประสบการณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ซึ่งมีภารกิจหลักในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย ควรมีการวางแผนกลยุทธ์จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการรับรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาวัฒนธรรมการทานอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์

2. นักวิชาการ/ นักวิจัย ควรประยุกต์องค์ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการทานอาหารพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์และเผยแพร่สู่สาธารณชนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาหารพื้นถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมด้านวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในด้านของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. ควรมีการวิจัยเชิงพื้นที่ในการทำชุมชนต้นแบบพฤติกรรมและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาหารพื้นถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมด้านวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในด้านของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

กชนิภา อุดมทวี, ไศภิชฐ์ เวทยสุภรณ์, นื่องนุช สารภี, จุฑามาส อยู่มาก, ปิยรัตน์ มีแก้ว. (2564). ความหลากหลายของปลาหมักพื้นบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ไทย-เขมร และไทย-กูยในจังหวัดสุรินทร์. *วารสาร PSRU Journal of Science and Technology*, 6(3), 60 - 75.

เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร, สนธิญา สุวรรณราช, กาญจนา คุมา. (2563). การพัฒนาอาหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อหนุนเสริม การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง. *วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน*, 11(1), 153 - 173.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ชลิตา แยมศรีสุข, จิรณา จินดาพล, อัญญาณี สีลา. (2563). กระบวนการกลายเป็นสินค้าของอาหารพื้นเมือง : ภูเก็ตสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 9(1), 142 - 153.

ชูชัย สมบัติไกร. (2556). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพย์วดี โพธิ์สิทธิพรหม และอภิไทย แก้วจรัส. (2564). พฤติกรรมและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่มีต่ออาหารพื้นถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 17(4), 34 - 46.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

เปลวเทียน เจษฎาชัยยุทธ์ และอมรณัฐ เสริมชีพ. (2564). “โค” พิษภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การกลายเป็นอาหารอัตลักษณ์ในเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง และผลกระทบจากการพัฒนา. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 29(2), 139 - 159.

เพ็ญใจ ใจไว. (2557). การรับรู้และพฤติกรรมผู้บริโภคตามกระแสเกาหลีนิยมของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเนชั่น.

สมนึก รัตนกำเหนิด. (2557). อาหารพื้นเมือง : ชนล่อตราวดะไทรอยัง (แกงเผือกใส่ปลาอย่าง). *วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล*, 9(1), 118 - 120.

- สมนึก รัตนกำเหนิด. (2558ก). อาหารพื้นเมือง : เป้าเหมือนดั่งสวาย (ตาไก่ใส่มะม่วง). **วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล**, 10(1), 120 - 122.
- สมนึก รัตนกำเหนิด. (2558ข). อาหารพื้นเมือง : เป้าต๋ออบจังกอม (ตำมะเขือพวง). **วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล**, 10(2), 117 - 118.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). **การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- อมรรัตน์ ยุวกุลกำธร. (2559). **พฤติกรรมผู้บริโภคอาหารเจและความต้องการใช้บริการอาหารเจจัดส่งแบบถึงที่ในช่วงเทศกาลกินเจของผู้บริโภค ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ : มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- อัศวิน แสงพิบูล. (2556). **ระเบียบวิธีวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Bryła, P. (2020). Who Reads Food Labels? Selected Predictors of Consumer Interest in Front-of-Package and Back-of-Package Labels during and after the Purchase. **Nutrients**, 12(9), 1 - 20. <https://doi.org/10.3390/nu12092605>
- Chakraborty, J. S., Parida, B. R., Singh, N. (2021). Future Food Sustainability Can Be Traced Back into Local People's Socio-Cultural Roots in Uttarakhand Himalaya, India. **Sustainability**, 13, 1 - 18. <https://doi.org/10.3390/su13137060>.

การศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัย
ในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
A Study of Belief in Spirit Communication Rituals of Khmer Ethnic Groups
in Nok Mueang Sub-district, Mueang District, Surin Province

ยโสธารา ศิริภาพระภากร^{1*} สุริยา คลั่งฤทธิ์² และ สำเร็จ อินทยุง³
Yasothara Siriphaphragon^{1*}, Suriya Klaungrit², and Samrong Inthayung³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์^{1*}
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเฉาหยาง ประเทศไต้หวัน²
บ้านตะโก ตำบลโคกยาง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus^{1*}
Chaoyang University of Technology, Taiwan²
Ban Tako, Khok Yang Sub-district, Prakhon Chai District, Buriram Province³
*Corresponding author, e-mail: yasotharar.s@gmail.com

วันที่รับบทความ: 5 มิถุนายน 2565; วันแก้ไขบทความ: 22 สิงหาคม 2565; วันตอบรับบทความ: 27 สิงหาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือในการวิจัย 3 แบบ คือ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูมะมีวด ผู้ป่วยที่ได้รับการเจ็บป่วยทางกายและเป็นผู้มารับบริการจากอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ญาติของผู้ป่วย พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปรวมทั้งสิ้น จำนวน 18 รูป/ คน ผลการวิจัยพบว่า การคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีพบกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ โดยความเชื่อเรื่องผีส่วนใหญ่มักจะคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันที่รายละเอียดการปฏิบัติเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้ฐานคติที่มีความเชื่อในดวงวิญญาณยังมีการสืบทอด รักษาขนบธรรมเนียมเอาไว้ ผ่านทางพิธีกรรมการเซ่นไหว้ดวงวิญญาณในเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชน และครัวเรือน สำหรับพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณ พบว่า “มะมีวด” ยังคงดำเนินการประกอบพิธีกรรมบูชาตามแบบที่ตนได้รับการถ่ายทอดมา

คำสำคัญ: ความเชื่อ พิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณ กลุ่มชาติพันธุ์เขมร จังหวัดสุรินทร์

Abstract

The research aimed to study of belief in spirit communication rituals of Khmer ethnic groups in Nok Mueang sub-district, Mueang district, Surin province. This research was qualitative research and collected the data using three types of research tools: observational record, interview form, and focus

group discussion form. The target group were eighteen people including Kru Mamuad, patients who suffer from physical illness and receives services from a teacher who performs the ritual, relatives of the patients, monks, community leaders, and general people. The results showed the persistence of the Khmer ethnic group in Nok Mueang sub-district, Mueang district, Surin province found scattered throughout the area. Most beliefs about ghosts are similar but differ in only a few practical details of the rituals. In addition, the belief in the spirit is inherited and kept the tradition through rituals offered to the souls in various festivals of communities and households. As for the spirit communication rituals, it was found that “Mamuad” still performs the worship rituals in the way he has been transmitted.

Keywords: Belief, Spirit Communication Rituals, Khmer Ethnic Groups, Surin Province

บทนำ

การดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรนี้มีการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา พิธีกรรม ความเชื่อแบบดั้งเดิม เป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มของตนเองโดยเฉพาะในด้านความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง การเสกเป่ายาสั่ง และการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณ ที่เรียกเป็นภาษาถิ่นว่า “มะมัวด” เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร (พระปลัดวิระชนม์ เขมวีโร และคณะ, 2560 : 127 – 129; ยโสธรา ศิริภาพระภากร และคณะ, 2564 : 87) ซึ่งพิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรม บูชาดวงวิญญาณ และยังมีการรักษาผู้เจ็บป่วยในพิธีกรรมและเป็นการรักษาตามฐานคติแบบพื้นบ้านที่มีการผสมผสานในเรื่องดวงวิญญาณและอำนาจเหนือธรรมชาติและเรื่องไสยศาสตร์ ด้วยวิธีการสื่อสารดวงวิญญาณมีกระบวนการขั้นตอน และรูปแบบ กับทั้งลักษณะ คือจะมีมนต์ตราเป็นภาษาพื้นบ้านโบราณ และมีการรตนมนต์ และรักษาด้วย คาถาอาคมและยาพื้นบ้านโดยหมอชาวบ้านที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จะเห็นว่าความเชื่อในเรื่องดวงวิญญาณ และอำนาจเหนือธรรมชาติ ได้อยู่กับมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน (พระมหาวิระ สุขแสง, 2550 : 1) มนุษย์มีความเชื่อว่าการตายเป็นปรากฏการณ์ของร่างกายเท่านั้น เมื่อมนุษย์ตายแล้วร่างกายก็จะกลายเป็นดิน แต่ดวงวิญญาณยังคงอยู่ (ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2557 : 225) ซึ่งดวงวิญญาณนั้นตามคติความเชื่อของชุมชนชาวเขมรถิ่นไทย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับสภาพแวดล้อม ในระดับบุคคล จะเรียกว่า ปลิง หรือ ขวัญ ซึ่งเป็นแกนสำคัญของแต่ละบุคคล ส่วนระดับครัวเรือนนั้น หมายถึง การเคารพนับถือต่อผีบรรพบุรุษ จะเห็นได้จากการมีพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษ และระดับสภาพแวดล้อม คือ ผีหรือเทพที่อาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อมต่าง ๆ (นิโรธ ศรีมันตะ และ นัฐริกา นวพันธุ์, 2562 : 46 - 47)

ความเชื่อทำให้เกิดพิธีกรรมขึ้น และหมู่ญาติพี่น้องตลอดจนมิตรสหายก็มาร่วมพิธีกรรมกันอย่างคับคั่งเพื่อให้กำลังใจและแสดงความเอื้ออาทรต่อกัน เช่น พิธีกรรมการทรงเจ้าเข้าผี ซึ่งเป็นการเชื่อมต่อบetweenความเชื่อแบบดั้งเดิมกับสมัยใหม่ซึ่งแต่ก่อนเรื่องทรงเจ้าเข้าผีเป็นความเชื่อเฉพาะท้องถิ่น แต่ในยุคสมัยปัจจุบันผู้ที่มีความเชื่อได้มีการพัฒนาขึ้นตามยุคสมัยเป็นส่วนหนึ่งของบริบทในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา คำสอนทางพระพุทธศาสนาถือว่าการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นทางที่จะพึงทำได้ด้วยความสามารถของตนเองพระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องกำกับในเรื่องความเชื่อโดยยึดหลักกาลามสูตร ใช้เหตุผลพิจารณาในสิ่งต่าง ๆ ว่าสมควรเพียงใดที่จะเชื่อได้และให้เชื่อเรื่องกรรมเป็นสำคัญและพึงพระรัตนตรัยดีที่สุด (พระเทพวิสุทธิ อดตสนโต,

2548 : 125) เพราะเหตุใดความเชื่อในพิธีกรรมมะมั่วนี้จึงยังปรากฏอยู่ทั้งที่ชนบทนี้ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา หรือเป็นชาวพุทธแล้วนั่นเอง ทั้งนี้ได้จัดให้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในสังคมแบบชาวบ้าน เป็นความเชื่อในหลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องผีวิญญาณเทวดา (วิญญาณนิยม) ประชาชนไม่อาจแยกได้ว่าในส่วนใดเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาจริงและในส่วนใดที่เป็นความเชื่อในเรื่องผีสังเทวดาอันเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมรวมไปถึงการเซ่นไหว้บรรพบุรุษและการประกอบพิธีกรรมมะมั่ว ในสภาพของสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปได้ทำให้ผู้คนจำนวนมากหาทางออกด้วยการพึ่งความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า และนับวันคนที่เชื่อสิ่งเหล่านี้จะเพิ่มมากขึ้นเนื่องด้วยปัญหาชีวิตที่พบเจอนั้นหาทางออกไม่ได้

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยมุ่งหวังทราบถึงเหตุผลที่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมอันจะนำไปสู่การสืบทอดของผู้เชื่อในพิธีกรรมไปยังกลุ่มคนยุคใหม่ เป็นการรักษามรดกวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา พิธีกรรม ความเชื่อแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

คำถามในการวิจัย

ความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรอาศัยในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีมะมั่วมีความเชื่อมาอย่างไร มีพิธีกรรมเป็นอย่างไรและที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรนี้อย่างไรบ้าง

การทบทวนวรรณกรรม

ยโสธรา ศิริภาพระภากร และคณะ (2564 : 87) กล่าวว่า พิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เป็นการสื่อสารกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งจะมียอดประกอบ ขั้นตอน และกระบวนการเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เรียกพิธีกรรมนี้ว่า พิธีกรรมโหลมะมั่ว โดยวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรม ได้แก่ การปรึกษาหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาการรักษาที่ไม่หาย การหาสาเหตุทำนายในอาการป่วย การรักษาผู้ป่วยด้วยการเชิญดวงวิญญาณมาปิดเป่า และการเซ่นไหว้ประจำปี นอกจากนี้ พระนัด จารุณโณ (2564 : 310) ยังกล่าวว่าการสื่อสารดวงวิญญาณยังหมายถึงการความกตัญญูต่เวที ต่อบรรพบุรุษ โดยการเซ่นสรวงบูชา เพื่อให้บรรพบุรุษพอใจ จากนั้นก็จะได้รับความเจริญ และได้รับการคุ้มครองจากบรรพบุรุษ

พิธีกรรมโหลมะมั่ว คือ การแสดงออกของความเชื่อและพิธีกรรมการรักษาคนในครอบครัวและญาติที่เจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ซึ่งส่วนใหญ่พบในเขตจังหวัดอีสานตอนใต้ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ (พระปลัดเสกสรร อธิปัตย์ และคณะ, 2564 : 78; ยโสธรา ศิริภาพระภากร และคณะ, 2564 : 87; สารณี ขาวดี, 2554 : 185 - 186; พระศิริชัย ปภัสโร และคณะ, 2565 : 64 - 65; ธยาสุส ขอเจริญ และคณะ, 2563 : 190; ประทีป แพร่มย์, 2535 : 39 - 40)

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีขอบเขตของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร ได้แก่ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) ด้านเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ เอกสารทางวิชาการที่ได้นำเสนอไว้ในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม กลุ่มชาติพันธุ์เขมร ที่ปรากฏทางเอกสารและข้อเขียนงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาเนื้อหา ด้านความเชื่อ และพิธีกรรม การสื่อสารดวงวิญญาณ กลุ่มชาติพันธุ์เขมร ที่เรียกว่า มะมั่วต และการรักษาผู้ป่วยด้วยพิธีกรรม ทั้งยังเป็นการสื่อสารถึงดวงวิญญาณด้วยพิธีกรรมแห่งการบูชา ช่วงเดือนห้า และปรากฏคำสอนในพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้อง แนวทางการปฏิบัติตนเอง คำพูด การกระทำ ก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้ เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selection) ในพื้นที่ที่บริบทตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ ได้แก่ 1) เป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อที่เข้มแข็งและยังมีการปฏิบัติต่อความเชื่อนั้นอยู่จนถึงปัจจุบัน 2) เป็นพื้นที่ที่มีครุเมมั่วตผู้ประกอบพิธีกรรมจำนวนมาก และ 3) เป็นพื้นที่ที่มีการประกอบพิธีกรรมการเข้าทรงและมีผู้มาขอรับบริการอยู่เป็นประจำ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครุเมมั่วต จำนวน 3 คน ผู้ป่วยที่ได้รับการเจ็บป่วยทางกายและเป็นผู้มารับบริการจากอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม จำนวน 2 คน ญาติของผู้ป่วย จำนวน 2 คน พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 4 รูป ผู้นำชุมชนจำนวน 2 คน ประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 18 รูป/คน

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 3 แบบ ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1. แบบบันทึกการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ใช้บันทึกการสังเกตและบันทึกข้อมูลในการประกอบพิธีกรรม และขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมทั้งก่อนและหลังการประกอบพิธีกรรมตลอดถึงลำดับขั้นตอน

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลหลัก เช่น ความเชื่อ ที่มาของความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรมและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม ข้อห้ามการกระทำ สิ่งที่ต้องกระทำ เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม ความสำคัญของพิธีกรรม คติธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรม หรือระหว่างการประกอบพิธีกรรม เป็นต้น เป็นการเข้าสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ

3. แบบสนทนากลุ่ม ใช้การสนทนากลุ่มในการแสดงทัศนะความคิด ความเชื่อและเหตุผลและคติธรรม คำสอนที่ปรากฏในพิธีกรรม การสนทนากลุ่ม จะประกอบด้วย ครุเมมั่วต ผู้ป่วย ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรม ญาติของผู้ป่วย และผู้เข้าร่วมพิธีกรรม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คือ แบบบันทึกการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้สร้างเรียบร้อยแล้วได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ควบคุม ตรวจสอบและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่ม เพื่อให้เครื่องมือนี้มีความสมบูรณ์ในเบื้องต้น

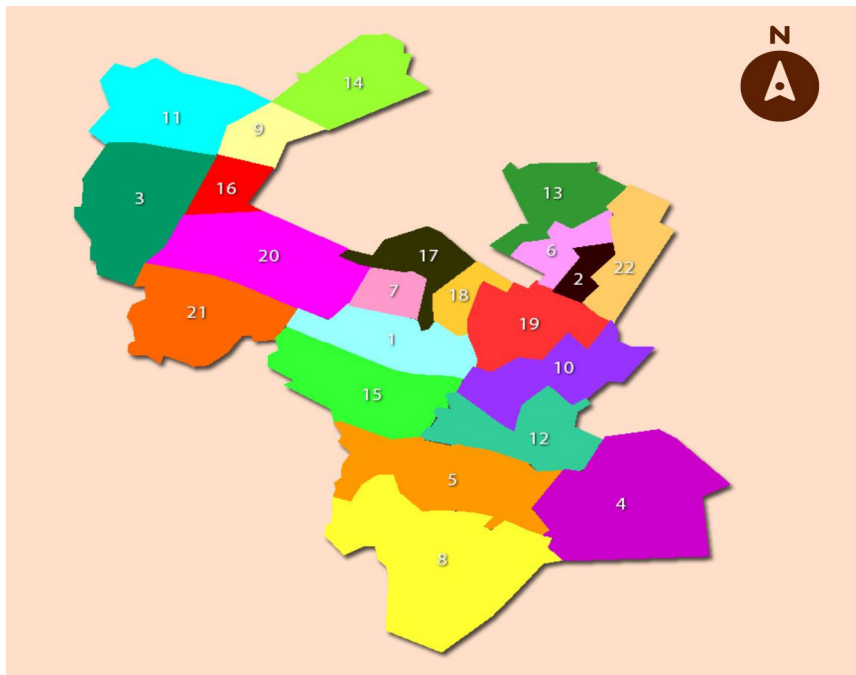
การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาโดยติดต่อประสานงานกับสถานที่ที่มีการจัดพิธีกรรม ได้นำหนังสือขอความร่วมมือ เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย จึงได้ดำเนินการโดยใช้แบบบันทึกสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญอื่น ๆ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

จากประเด็นคำถามวิจัย “ความเชื่อในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรอาศัยในเขตตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีมะมีวัดมีความเชื่อมาอย่างไร มีพิธีกรรมเป็นอย่างไร และที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรนี้อย่างไรบ้าง” สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร พบว่า โดยกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ของประเทศไทย และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทเด่นชัดในการควบคุมอิทธิพลทางการเมืองของดินแดนอีสานระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 พวกเขมรหรือขอมอาจจะอพยพมาจากทางภาคเหนือของแม่น้ำโขง โดยตามพวกมอญลงมาข้างล่างแต่ไปตั้งหลักแหล่งอยู่ทางทิศตะวันออกในดินแดนที่เป็นประเทศลาวในปัจจุบันและในที่ราบสูงโคราช รวมทั้งยังมีบางส่วนได้อพยพขึ้นไปตามลำน้ำโขง ตั้งถิ่นฐานปะปนกับกลุ่มดั้งเดิมอื่น ๆ มีหลักฐานว่าในราวพุทธศตวรรษที่ 12 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 13 ได้ปรากฏการก่อตั้งบ้านเรือนขนาดใหญ่ตามแบบวัฒนธรรมไทยเขมรที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย คือ ที่ชุมชนบ้านภูมิโปน ตำบลม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มคนชาวเขมรคงได้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน ด้วยเหตุผลทางการเมืองและอิทธิพลความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) อยู่เป็นระยะ ในตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีจำนวน 22 หมู่บ้าน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่ชุมชนตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

จากภาพที่ 1 ตำบลนอกเมือง มีทั้งหมด 22 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านหนองกง หมู่ที่ 2 บ้านโคกปลัด หมู่ที่ 3 บ้านไทย หมู่ที่ 4 บ้านปรือเกียน หมู่ที่ 5 บ้านตะตังโง หมู่ที่ 6 บ้านทอน หมู่ที่ 7 บ้านจัมเนียง หมู่ที่ 8 บ้านโคกกระเพา หมู่ที่ 9 บ้านโคกมะเมียน หมู่ที่ 10 บ้านพันธุลี หมู่ที่ 11 บ้านหลักวอ หมู่ที่ 12 บ้านเสม็ด หมู่

ที่ 13 บ้านโสน หมู่ที่ 14 บ้านตะเกียตระหาร หมู่ที่ 15 บ้านตาเดียวสามัคคี หมู่ที่ 16 บ้านคูพัฒนา หมู่ที่ 17 บ้านศรีณรงค์ หมู่ที่ 18 บ้านสุขสนาม หมู่ที่ 19 บ้านตราตระบอพัฒนา หมู่ที่ 20 บ้านหนองโคงพัฒนา หมู่ที่ 21 บ้านเฉลิมพระเกียรติ หมู่ที่ 22 บ้านปวงตึก ซึ่งพบกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกระจายอยู่ทั่วพื้นที่

2. พัฒนาการความเชื่อจากอดีตสู่ปัจจุบัน พบว่า ความเชื่อเกิดจากความหวาดกลัวภัยธรรมชาติ ระยะแรกของมนุษย์ต่อมาก็มีความหวาดกลัวเรื่องวิญญาณของบรรพบุรุษและผู้กล้าหาญในชุมชนของคนทีล่งลับไป แล้วมีความเชื่อในเรื่องก่อนที่จะมีความเชื่อในทางศาสนาที่จะเข้ามา เมื่อเกิดความหวาดกลัวในสิ่งเหนือธรรมชาติจึงต้องมีการบวงสรวง เช่น ไห้ว บูชา ซึ่งความเชื่อแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความเชื่อแบบดั้งเดิมที่คนในชุมชนนั้นยึดถืออยู่ และความเชื่อที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนหรือ สื่อสารทางวัฒนธรรมกับคนกลุ่มอื่น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมด้วย สำหรับความเชื่อในชาวไทยเขมรที่สำคัญได้แก่ ความเชื่อเรื่องผี อันเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมก่อนที่มาเป็นระบบความเชื่อทางศาสนาซึ่งมีความเชื่อก่อนที่จะมานับถือศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนาเสียอีก ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์มีความเชื่อว่าการคาถา มนต์ อาคม หรือเครื่องรางของขลังสามารถป้องกันภัยอันตราย เช่น วิญญาณร้าย หรือมนต์ดำที่ใช้ในการทำร้ายทางร่างกายของศัตรูได้ ความเชื่อเรื่องครูกำเนิด (กรูกำเนิด) เป็นความเชื่อในเรื่องการเกิดมาของคนที่จะมีสิ่งที่เรียกว่าครู ตามมารักษาด้วย หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นเทวดาประจำศรีษะก็ได้ ซึ่งจำเป็นมากต่อการที่ต้องจัดเครื่องบูชาที่เรียกว่า จวมกรูกำเนิด หรือแต่งครูกำเนิดนั่นเอง และความเชื่อเรื่องขวัญ (เฮาปริง) ขวัญที่ผู้คนชาวไทยเขมร มีความเชื่อว่าทุกคนจะมีขวัญประจำตนเมื่อขวัญหนีไปที่อื่นตนนั้นจะเกิดความเจ็บป่วยจำเป็นต้องเรียกขวัญกลับมาประจำตนเพื่อความสมบูรณ์พูนสุข ดังนั้น ความเชื่อสามารถกล่าวได้ว่ามีความสำคัญได้ว่าการยอมรับนับถือในหลักการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือในคำสอนหรือในบุคคล หรือการยึดถือในสิ่งที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์หรือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องผีวิญญาณ กลุ่มชาติพันธุ์เขมรมีความเชื่อเรื่องผีที่ฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิต ทั้งพิธีกรรม ประเพณี ตั้งแต่เกิดจนตายมากมาย เช่นเดียวกับทุกภูมิภาคในประเทศไทย โดยความเชื่อเรื่องผีส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันที่รายละเอียดการปฏิบัติเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่อธิบายหรือแสดงที่มาของสิ่งที่อยู่เหนือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ไม่อาจเข้าใจได้ ดังนั้น “ผี” จึงมีอำนาจอยู่เหนือคน อาจทำให้คนได้รับผลดี ผลร้ายก็ได้ ในบรรดาความเชื่อของมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด สถานที่ไหน หรือเผ่าพันธุ์อะไร จะยุคใดสมัยใดก็ตาม ความเชื่อเรื่องผี หรือวิญญาณ ถือว่าเป็นความเชื่ออันดับต้นๆ ของคนเชื่อว่าสรรพสิ่งมีวิญญาณครองแม้แต่มนุษย์ก็ยังมีวิญญาณ เป็นต้น

3. ความเชื่อที่มีต่อดวงวิญญาณดั้งเดิมของกลุ่มชนในพื้นที่ พบว่า ฐานคติที่มีความเชื่อในดวงวิญญาณ และการดำรงอยู่ของวิญญาณเป็นวิถีความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ยังมีการ สืบทอด รักษาขนบธรรมเนียมเอาไว้ ที่เราสามารถเห็นได้ในปัจจุบันนั้นคือ พิธีกรรมเช่น ไห้ว ดวงวิญญาณในยามมีกิจกรรม เทศกาล ของชุมชน และครัวเรือน อาจเป็นช่วงปีใหม่ ช่วงเทศกาลงานประเพณีประจำปี มักมีการจัดพิธีกรรมเพื่อบูชา เคารพ ที่เราเห็นได้ชัดเลย คือ ช่วงขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และช่วง 6 ค่ำเดือน 6 (แสนต่าย) หมายถึง พิธีกรรมเช่น ไห้วศาลปู่ตาเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ การบูชาสัญลักษณ์จวมกรูที่ตั้งอยู่บนหิ้งบูชาตามบ้านเรือน ความฐานคติความเชื่อว่าเป็นที่สถิตของดวงวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นเทพ เทวดา อารักษ์ หรือ ดวงวิญญาณบรรพบุรุษด้วย ดังนั้น ด้วยความสำคัญนี้ในแถบพื้นที่ จึงมีฐานคติที่ว่าด้วยอำนาจลึกลับ และดวงวิญญาณ และสาเหตุที่มาของเหตุผล และจบลงที่พิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมากในเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ และด้วยความเชื่อที่มีต่อดวงวิญญาณบรรพบุรุษมักมีความสอดคล้องกันในพิธีกรรมการสื่อสารดวงวิญญาณ ทำให้เกิดจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า ดังนี้ (1) เพื่อหาสาเหตุที่เกิดขึ้น และแนวทางการแก้ไข (2) เพื่อเป็นกระบวนการหนึ่งในการหาคำตอบ และพยากรณ์ ทำนาย (3) เพื่อเป็นกระบวนการบำบัดรักษา

ความเชื่อ และพิธีกรรมท้องถิ่นที่มีการปฏิบัติกันมายาวนาน ดังนั้นจึงถือเป็นฐานคติหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันที่ปรากฏในพิธีสื่อสารดวงวิญญาณของท้องถิ่นแถบจังหวัดสุรินทร์

4. กลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่มีต่อพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณ พบว่า จากการวิเคราะห์พิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณ ที่เรียกเป็นภาษาถิ่นว่า “มะมั่วด” เป็นการประกอบพิธีกรรมบูชาเพื่อสื่อถึงอำนาจภายนอก อำนาจเหนือธรรมชาติที่เรียกว่าดวงวิญญาณ ที่อาจเป็นวิญญาณบรรพบุรุษ เทวดา เทพเจ้า หรืออำนาจเหนือธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการบูชาแบบอย่างเฉพาะแบบแผนที่เป็นระเบียบพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดกันมาพิธีกรรมที่จัดขึ้นนั้นเพื่อการบูชา ไหว้เคารพต่ออำนาจที่ตนเชื่อ โดยระเบียบของพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจะเป็นเฉพาะ พิธีกรรมนี้มีการผสมผสานด้วยพิธีกรรม การไหว้ครู เคารพบรรพบุรุษ เช่น ไหว้การรำถวาย การขอขมาและการรักษาโดยผ่านพิธีกรรมการทำนายทายทักโดยอาศัยพิธีกรรมเป็นตัวผ่านเพื่อการสื่อสารถึงสิ่งที่ตนเคารพนับถือ หรือสถิตในกายตนให้รับอำนาจการบูชาแล้วแสดงตนโดยผ่านดนตรี เครื่องหอม เพลง ดนตรี การขับกล่อมและบทสวด ตลอดถึงการพยากรณ์ที่ต้องอาศัยพิธีกรรมด้วยเช่นกัน ฉะนั้นพิธีกรรมที่กลุ่มชนได้เชื่อต่อสิ่งใดนั้นจำเป็นต้องมีการจัดการประกอบพิธีกรรมขึ้นตามแบบที่ตนได้รับการถ่ายทอดมาเป็นต้น เช่น พิธีกรรมบวงสรวงเทวรูปตามปราสาท จะมีการบูชาและพิธีกรรมอีกอย่างหนึ่ง การทำพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษก็จะจัดพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ และพิธีกรรมมะมั่วด ก็จะมีการจัดตามรูปแบบฉบับตามคติที่ได้รับการถ่ายทอดมานั้น นี่จึงเป็นความสำคัญว่าทำไมกลุ่มชนเครื่องมือที่สามารถสื่อสารดวงวิญญาณได้มาแต่โบราณและประกอบเป็นพิธีกรรมที่กลุ่มชนได้รักษา สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อภิปรายผล

การคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีพบกลุ่มชาติพันธุ์เขมรกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ โดยความเชื่อเรื่องผีส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันที่รายละเอียดการปฏิบัติเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากผู้ที่ทำพิธีกรรม หรือครุมะมั่วด จะต้องได้รับการถ่ายทอดรูปแบบและองค์ประกอบของการทำพิธีกรรมให้ครบถ้วน ไม่เช่นนั้นการรักษาจะไม่ได้ผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป แซ่มย์ (2535 : 106) กล่าวว่า การประกอบพิธีกรรม จะต้องจัดทำขึ้นอย่างมีแบบแผน ต้องควบคุมด้วยคนที่เคยร่วมพิธีกรรม และมีความชำนาญ ไม่ที่จะเป็นการจัดสถานที่ การกำหนดวัน เวลา ที่เหมาะสม เครื่องประกอบพิธีกรรมจะต้องครบถ้วน รวมไปถึงดนตรีประกอบ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถรักษาคนป่วยได้ นอกจากนี้ฐานคติที่มีความเชื่อในดวงวิญญาณยังมีการสืบทอด รักษาขนบธรรมเนียมเอาไว้ ผ่านทางพิธีกรรมการเช่นไหว้ดวงวิญญาณในเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชน และครัวเรือน เนื่องจากชุมชนให้ความสำคัญกับการพึ่งพาดวงวิญญาณในการแก้ไขปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง จนพิธีกรรมดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นประเพณีและเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดเสกสรรค์ ชีรบุญญ และคณะ (2564 : 83) ที่ได้กล่าวถึงอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมโจลมะมั่วด ประกอบด้วย อิทธิพลที่เกิดจากความเชื่อของคนในชุมชนชาวเขมรที่สืบทอดมายาวนาน ต้องเป็นคนที่มิประสบการณจากการรักษาเท่านั้นจึงจะเชื่อ อิทธิพลทางสังคม ซึ่งเกิดจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน และอิทธิพลทางวัฒนธรรม ที่ชุมชนมองเห็นว่าพิธีกรรมโจลมะมั่วดมีคุณค่า เป็นประเพณีที่ดีงาม เห็นควรให้ได้รับการสืบทอดไปสู่ลูกหลาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สารทิ ขาวดี (2554 : 186) กล่าวว่า พิธีกรรมสร้างความสามัคคีและเป็นสื่อกลางในการรวมตัวกันของลูกหลานคนในชุมชน สร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินให้กับคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการช่วยสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ท้องถิ่นของตน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระศิริชัย ปภัสโร และคณะ (2565 : 65) กล่าวว่า พิธีกรรมได้สร้างวัฒนธรรมการแสดงประกอบพิธีกรรม เช่น การร้อง การรำรำ เป็นต้น ซึ่งสร้างการอนุรักษ์คติธรรมที่ดีงามของคนในชุมชนทำให้พิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณ “มะมั่วด” จึงยังคงอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดสุรินทร์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษา ด้านเพลง หรือ ดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณว่ามีความสำคัญด้านจิตได้
สำนึกที่มีต่อมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์อย่างไร
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นว่ามีพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณหรือไม่ และมีความ
เหมือนหรือต่างกัน อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ธยาอุส ขอเจริญ, พระครูโกศลศาสนวงศ์, พระธชชัย ขนดิโร, สุทัศน์ ประทุมแก้ว. (2563). พลวัตวัฒนธรรมของ
ประชาชนตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา: คติความเชื่อ และการละเล่น. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(3),
179 - 191.
- นิโรธ ศรีมันตะ และ นงนุช นวพันธุ์. (2562). คติความเชื่อเรื่องผีสู่รูปแบบพื้นที่ว่างชุมชนและเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น
ชาวเขมรถิ่นไทยในบริบทพื้นที่อีสานใต้. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล., 28(1), 35 - 49.
- ประทีป แชรรัมย์. (2535). พิธีกรรม มโนทัศน์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระเพียรวิทย์ อุตตสนโต. (2548). การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง: กรณีศึกษาใน
เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์. พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนัด จารุณโณ (ยี่รัมย์), สงวน หล้าโพทนัน, พระครูวินัยธรรมรัตน์ เขมธโร. (2564). การศึกษาวิเคราะห์ความ
เชื่อและพิธีกรรมในการทำบุญแขวนโขนตา ของชาวจังหวัดสุรินทร์. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 6(2), 301
- 315.
- พระปลัดวิระชนม์ เขมวิโร, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, มณฑิรา สะแกทอง, รังสิทธิ วิทกเหิน, สงวน หล้าโพทนัน. (2560).
คติความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(2), 123 -
132.
- พระปลัดเสกสรร ชีรปัญญา, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระราชวิมลโมลี. (2564). ศึกษาอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรค
ด้วยพิธีกรรมโละมะมั่วตของชาวพุทธไทย เชื้อสายเขมร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. วารสารนวมทอง
แหกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 8(2), 75 - 86.
- พระมหาวิระ สุขแสง. (2550). มโนทัศน์ : พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มคนพูดภาษาเขมรถิ่นอำเภอกะสัง จังหวัด
บุรีรัมย์. การค้นคว้าอิสระ. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระศิริชัย ปภัสสร, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระอธิการเวียง กิตติคุณโณ. (2565). ความเชื่อมะมั่วตของชุมชนชาวพุทธ
เชื้อสายเขมร ในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารมหาจุฬาลงกรณ, 13(1), 59 - 66.
- ยโสธรา ศิริภาพระภากร. (2557). ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ : กรณีศึกษาชุมชน บ้านศาลา
สามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์. วารสารนวมทองแหกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1),
207 - 218.

- ยโสธารา ศิริภาพระภากร, เกริกวุฒิ กันเที่ยง, พระครูสาธุกิจโกศล, สุริยา คลังฤทธิ์, เนลิมเกียรติ แก้วหอม. (2564). มะม่วง พิธีกรรมการสื่อสารกับดวงวิญญาณของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 4(1), 74 – 97.
- สารภี ขาวดี. (2554). การศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรม “การโงมมะม่วง”: กรณีศึกษาจากชุมชนเขมร หมู่บ้านปรีอเกียน ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 7(2), 150 – 188.

บทบาทตังกะกับการละเล่นเรียมตรุษในจังหวัดสุรินทร์ Roles of Tang Kao in Ruam Trot Traditional Play in Surin Province

กานต์ กาญจนพิมาย^{1*} อรุณฯ แสงสุข² คณิงนิตย์ อริยะธกัณฑ์³ และ พีรวัส อินทวิ⁴
Kan Kanjanapimai^{1*}, Oranuch Seangsuk², Khanuengnit Ariyatugun³, and Peerawat Intawee⁴

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์^{1*-4}

Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University^{1*-4}

*Corresponding author, e-mail: saucearmspandaman@gmail.com

วันที่รับบทความ: 26 พฤษภาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ: 13 กันยายน 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 29 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

เรียมตรุษ เป็นประเพณีการละเล่นประเพณีสงกรานต์ในจังหวัดสุรินทร์ ของชาวไทยเชื้อสายเขมร ในพื้นที่บ้านปรือ อำเภอบัวชุม จังหวัดสุรินทร์ โดยมีการละเล่น ช่วงระหว่างวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวัน แรม 14 ค่ำ เดือน 5 ตรงกับเดือนเมษายน เรียกเป็นภาษาไทยเขมร ว่า “งานบุญแคเจ็ด” ตรงกับตรุษไทย (วันขึ้นปีใหม่ไทย 13-15 เมษายน ของทุกปี) มีการละเล่นคือการตั้งขบวนออกมาเพื่อสร้างความสนุกสนานแก่คนในชุมชน โดยมี “ผู้นำ” ขบวนในงานประเพณีเรียมตรุษ เรียกว่า ตังกะ มีบทบาทเชื่อมโยงคนในชุมชนกับวัด คติความเชื่อท้องถิ่นกับคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา และระหว่างคนในชุมชนเดียวกัน ทำให้ตังกะอยู่ในฐานะผู้นำด้านจิตใจของชุมชน โดยเป็นการสะท้อนความสำคัญของเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น (อีสานใต้) เพื่อการสืบทอดคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: บทบาทตังกะ การละเล่นประเพณี เรียมตรุษ จังหวัดสุรินทร์

Abstract

Rueam Trod is a Songkran Festival of Thai - Khmer people who live in Prue village, Prasat district, Surin province, Thailand. It takes place from the first day of the new moon until the fourteenth day of the waning moon of the fifth lunar month (April). It is known in the Thai - Khmer language as "Care-Jed Religious Ceremony" which takes place during the same period as Thai New Year or Songkran Days (13 - 15 April). The play begins with a parade that brings joy to the people of the community, led by the "leader" called "Tang Kao." The role of the leader is to bridge the gap between the community and the temple, between local beliefs and religious beliefs, and between people in the same community. In other words, by emphasizing the significance of local cultural uniqueness (in the South of Northeastern Thailand), the leader is regarded as the spiritual leader of the community to inherit the value and importance of preserving local culture and traditions for future generations.

Keywords: Roles of Tang Kao, Traditional Play, Rueam Trod, Surin Province

บทนำ

ความเชื่อและความศรัทธาต่อพุทธศาสนาของคนอีสาน คล้ายคลึงกับแนวความเชื่อและความศรัทธาของคนไทยใช้แนวคิดพุทธศาสนาเป็นกรอบในการขัดเกลาคนในสังคมไม่ให้กระทำความผิด ผ่านคำสอนเพื่อให้ละอายและเกรงกลัวต่อบาป ไม่ละเมิดศีลธรรม ขณะเดียวกันพุทธศาสนาก็มุ่งเน้นคำสอนสู่ผู้คนให้กระทำความดีด้วยบุญ กล่าวคือ ทำกรรมดีด้วยวิธีการต่าง ๆ เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ จึงเป็นกุศโลบายให้คนทำดี (กฤษฎา ศรีธรรมมา, 2558 : 47) ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาในเรื่อง กรรม (การกระทำ) และได้สร้างคติความเชื่อโดยเน้นให้ผู้คนกระทำความดี (กรรมดี) แนวคิดนี้ได้ขยายสู่สังคมตามภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย และผสมผสานกลายเป็นศาสนาท้องถิ่น (Popular Buddhism) รวมถึงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งพัฒนาขึ้นมาเป็นรากฐานของสังคม เช่น คติความเชื่อในเรื่อง ฮีต 12 และคอง 14 เป็นต้น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ เรียกว่า “อีสาน” มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า “อีสาน” หมายถึง ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ พระวิษณุหรือพระนารายณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 1419) กลุ่มคนผู้อาศัยในบริเวณนี้จึงมักถูกเรียกว่า คนอีสาน ในความเป็นจริงนั้น มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์รวมกันอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ เช่น ขมุ ของ ไล่ แสก กะลอง ข่า กวย ไทย - โคราช ไทย - ลาว ผู้ไทย ย้อ ไย้อ ข่าพรวัว พวน บุร เป็นต้น คนอีสานจึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (พหุวัฒนธรรม) สาเหตุมาจากความหลากหลายของชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มไทย - ขแมร์ ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณทางใต้ของภาคอีสาน มักเรียกผู้อาศัยบริเวณนี้ ว่า กลุ่มอีสานใต้

กลุ่มอีสานใต้ คือกลุ่มที่มีสายวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย - ขแมร์ อยู่บริเวณพื้นที่ 5 จังหวัดในภาคอีสาน คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งในพื้นที่ดังกล่าว กลุ่มสายวัฒนธรรมไทย - ขแมร์ยังคงมีความเข้มแข็งและมีบทบาทต่อสังคมอย่างชัดเจน เช่น ภาษาถิ่น วัฒนธรรมประเพณี อาหารการกิน การดำรงชีวิต เป็นต้น โดยเฉพาะ จังหวัด บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์ โดยที่จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีประชากรกลุ่มไทย - ขแมร์มากที่สุด ชาวไทย - ขแมร์ต่างดำเนินชีวิตโดยมีศิลปะวัฒนธรรมอันเก่าแก่สืบต่อมาช้านานจนถึงปัจจุบัน เช่น ศิลปะการทอผ้าไหม หัตถกรรมจักสานหวาย การแกะสลัก เครื่องเงิน ศิลปะการแสดง การละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ (ราศี ชัยมูล, 2542 : 2) รวมถึงวรรณกรรมท้องถิ่น ดนตรี วัฒนธรรมและประเพณี

ประเพณีรอบปีของคนอีสานใต้ ได้แก่ เดือนอ้าย (มกราคม) ประเพณีเกี่ยวข้าวและเล่นว่าว เดือนยี่ (กุมภาพันธ์) ประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร เช่น ปลงข้าวในลอม บุญคุณลานข้าว สู้ขวัญข้าว เก็บหัวไร่ไว้ใช้สอย เป็นต้น แต่คนเขมรในประเทศกัมพูชา มีการทำประเพณีหุงข้าวใส่บาตรพระสงฆ์เข้าปฐมาศรกรรม (สัทธา อริยะธรรมา, 2534 : 3) เดือนสาม (มีนาคม) ระบายต๋อ เดือนสี่ (มีนาคม) สอดคล้องกับคติของพุทธศาสนา เช่น บุญพระเวส บุญแจกข้าว เป็นต้น เดือนห้า (พฤษภาคม) เล่นเชยผีนางด้ง ผีนางข้าง ผีนางเจ็ก ผีนางกะโหลก ผีนางตรู (ไซ) ประเพณีขึ้นเขา (ทำบุญ) เรือมตรข (รำตรขสงกรานต์) เป็นต้น เดือนหก (มิถุนายน) ในเดือนนี้ สอดคล้องกับคติของพุทธศาสนา เช่น บุญวิสาขบูชา เดือนเจ็ด (กรกฎาคม) ประเพณีเผาภูเขาข้าว ทำเทียนพรรษา เดือนแปด (สิงหาคม) สอดคล้องกับคติของพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการบวช แห่เทียน เข้าพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน เป็นต้น เดือนเก้า (กันยายน) แขน โฉนดา (มีเป้าหมายอุทิศส่วนบุญระลึกถึงวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ในกลุ่มไท-ลาว มีบุญข้าวประดับดินอุทิศสมภเวสี รวมถึงประเพณีชิงเปรตของภาคใต้ เดือนสิบ (ตุลาคม) สอดคล้องกับคติของพุทธศาสนา งานบุญฟังเทศน์ ข้าวสากเป็นการร่วมประเพณี เดือนสิบเอ็ด (พฤศจิกายน) งานบุญออกพรรษา บุญตักบาตรเทโวโรหณะ ทอดกฐิน เป็นต้น เดือนสิบสอง (ธันวาคม) ประเพณีลอยกระทง ประเพณีบูชาพระจันทร์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในประเพณีและพิธีกรรมท้องถิ่นมีการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อท้องถิ่นและความเชื่อทางพุทธศาสนา มีทั้งส่วนที่เป็นลักษณะร่วมทางสังคม (ทั้งภาคอีสาน) และบางส่วนของลักษณะเฉพาะ (อีสานใต้) ในท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ ที่มีประชากรกลุ่มไทย - ขแมร์

มากที่สุดในกลุ่มอีสานใต้ เนื่องจากมีอาณาเขตส่วนหนึ่งติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา ประชาชนยังใช้ภาษาถิ่น (เขมรถิ่นไทย) ยังคงมีการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และกับประชาชนของประเทศกัมพูชา ผ่านการแลกเปลี่ยนทางชายแดนถาวร ไทย - กัมพูชา หรือ นิยมเรียกกันว่า ช่องจอม (โอรส์เมียด) ทำให้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ประเพณีของคนสุรินทร์ที่ยังคงเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์เขมร เช่น แชนการ์ แชนโฌนตา แชนขมอด แชนเนียกตาเป็น เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีท้องถิ่นมีความสำคัญในทุกมิติต่อชุมชนและการดำรงชีวิตของคนสุรินทร์ รวมทั้งความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแบบผสมท้องถิ่น คติความเชื่อท้องถิ่น เช่น ม้องกัวลจองโด ม่มวด โฉล โบล แก - กร๊วะ บ้องก๊อก เป็นต้น คติในเรื่องข้อห้าม (เตือก) ในชีวิตและการประกอบอาชีพ และประเพณีการเล่นต่าง ๆ เช่น กะโน้ปดิงตอง เจริญ กันดริ่ม เรือมอายัย เรือมอันเร ลูตอันเร เรือมตรข เป็นต้น ให้เป็นเมืองเอกลักษณ์วัฒนธรรมขแมร์โบราณ

เรือมตรข หรือรำตรข เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งในวันตอมหรือวันหยุดสงกรานต์ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544 : 133) การเรือมตรขจะเล่นประกอบกับเรือมอันเร เป็นช่วงหลังว่างเว้นจากฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จ มีการสืบทอดมานานหลายชั่วอายุคน สันนิษฐานว่าเป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อของชาวไทยขอมโบราณ มีจุดมุ่งหมายเป็นการทำบุญเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่หมู่บ้านและเพื่อเป็นการขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยดลบันดาลให้ข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์ เก็บเกี่ยวเสร็จเรียบร้อยดี เป็นการส่งเสริมสันทนาการทำนาและต้อนรับปีใหม่ในช่วงเดือนเมษายนที่ฝนเดือน 5 - 6 กำลังจะตกลงมาให้ได้ทำนาปีใหม่ การทำบุญที่ควบคู่ไปกับการร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนานรื่นเริงและเป็นสิริมงคล พร้อมทั้งขอความอุดมสมบูรณ์ข้าวปลาอาหารในปีหน้าด้วย มีการบริจาคสิ่งของซึ่งเป็นของใช้จำเป็นของพระสงฆ์ สำหรับถวายวัดเป็นการทำบุญอีกทางหนึ่ง (อารีย์ ทองแก้ว, 2549 : 51) โดยมีนัยยะแห่งการทำบุญ เนื่องจากการเรียไร จตุปัจจัย จากบ้านเรือนที่คนร้ายรำไปถึง (คล้ายกับการเซ็งบั้งไฟของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย - ลาว) เป็นการสร้างรูปแบบของการทำบุญร่วมกันของสังคม อีกนัยหนึ่ง เรือมตรข จะมีวิธีการคัดสรรเลือกผู้นำประกอบประเพณีการเล่น โดยจะเชิญชวนคนเฒ่าคนแก่ที่ได้รับความนับถือจากชาวบ้านมาเป็นผู้นำเรียกว่า “ตั้งเคา” มีบทบาทสำคัญต่อการละเล่นประเพณีเรือมตรข

ความเป็นมาของประเพณีเรือมตรข บ้านปรือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์

ประเพณีเรือมตรข ถือว่าเป็นการละเล่นของชาวบ้าน ในจังหวัดสุรินทร์ จากการให้ข้อมูลของชาวบ้านพบว่า ประเพณีนี้ยังไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมาก่อน ซึ่งประเพณีเรือมตรขเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเขมร มีการถือปฏิบัติในช่วงตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวัน แรม 14 ค่ำ เดือน 5 ของไทย หรืออาจเรียกว่าเป็นงานบุญแค่วันเดียวตามภาษาไทยเขมร ซึ่งมีการจัดขึ้นในวันขึ้นปีใหม่ไทย สำหรับความโดดเด่นของประเพณี คือ มีการร้องรำที่ตลกขบขันสื่อสารให้เห็นถึงการมาเยือนของแขก และการแสดงความยินดีต้อนรับของเจ้าบ้านเจ้าเรือน ปัจจุบัน ประเพณีเรือมตรขมีกำหนดขึ้นมาโดยชุมชนเอง ถือว่าเป็นการละเล่นในหมู่บ้านที่มีการใช้ภาษาไทยเขมรมาช่วยในการสร้างความสนุกสนาน “โดยประเพณีจะมีลักษณะของการเดินเป็นกลุ่มไปตามหมู่บ้านและจะหยุดตามบ้านเป้าหมายเพื่อขอเข้าไปร่ายรำและแสดงโดยเน้นการร่วมกันทำบุญ โดยการเดินทางไปร่วมขบวนจะประกอบด้วยหนุ่มสาวและคนสูงอายุมาร่วมด้วย ซึ่งประเพณีเรือมตรข มีการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งร่วมมือร่วมใจกันสืบสานวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวบ้าน ทำให้ผู้เขียนบทความเห็นว่า การที่ชุมชนยังมีการสืบสานและเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาบวกกับยังดำรงวิถีการคิดของคนรุ่นปู่ย่าตายายที่ต้องการสื่อสารและหลอมรวมคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกันขึ้นได้ (อรุณฯ แสงสุข, 2561ก : 4)

ตามช่วงระยะเวลาเดือน 5 (จัตมาศ) เมื่อถึงวัน แรม 13 - 14 ค่ำ เดือน 5 ผู้นำชุมชนจะรวมตัวกันไปเยี่ยมเยียนบ้านทุกหลังคาเรือน โดยมีคนหนุ่มในหมู่บ้านจำนวน 2 - 3 คน ทำการหามซอไปใหญ่เดินตามพร้อมกับทำการตีซอด้วยการตีให้ดัง “โหม่ง โหม่ง โหม่ง” แล้วร้องบอกว่า “ตอม ตอม ตอม (ภาษาเขมร) บัดนี้ถึงแค้จัตแล้ว ให้ทุกคนหยุดทำงานทุกชนิดเป็นเวลา 3 วัน ตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เมื่อครบ 3 วันแล้วจึงทำงานได้ตามปกติ (ศิริ ผาสุก และคณะ, 2536 : 153)

การเล่นในประเพณีเรือมตรชนั้น ชาวบ้านได้นำเครื่องดนตรีสำหรับประกอบจังหวะมาเพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับคนในชุมชน (บ้านปรือ) โดย “พ่อเพลง” เป็นผู้นำเริ่มต้นการร้อง แม่เพลง ลูกคู่ประสานการร้องต่อเนื่องกัน ในส่วนของประชาชนคนอื่น ๆ ซึ่งเข้าร่วมขบวน รวมถึงคนต้อนรับที่บ้าน โดยมากมักมีการแต่งกายด้วยสีสดใส (คล้ายกับบ้านสวายจิก ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์) หรือดึงดูดความสนใจด้วยการแต่งกายหรืออาจแต่งกายด้วยชุดแปลกตา เป็นต้น โดยมีเป้าหมายเพื่อการแสดงการเล่น เป็นการร่วมกันทำบุญของทั้งเจ้าบ้านและกลุ่มนักแสดงด้วยการบริจาค ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ หรือ ปัจจัยไทยธรรม “ในขบวนการเล่นมีคนเข้าร่วมแต่งตัวให้ดูตลก มีแต่งกายเลียนแบบผู้หญิง ผู้หญิงก็แต่งกายเลียนแบบผู้ชาย มีการเดินกันเป็นแถว 10 - 20 คน เดินไปตามบ้านของชุมชนทุกหลังคาเรือน” (เยียน กลุ่มยา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2561). นอกจากนี้ระหว่างการเดินไปในบ้านแต่ละหลังนั้น มีการจัดขบวนให้เกิดความสวยงาม โดยไล่ลำดับ ดังนี้ 1) ผู้ถือบาตรและบัญชีสำหรับการจดรายชื่อผู้บริจาค 1 คน อยู่ข้างหน้า 2) ผู้ถือกลองยาว 1 หรือ 2 ใบ 3) ผู้ที่มีความชำนาญในการร้อง (เจริญ) เดินนำ 1 คน และลำดับสุดท้ายคือ คณะรำตรชน ในขบวนรำตรชนแยกผู้หญิงและผู้ชายออกเป็น 2 แถวคนละฝั่งกัน เรียงลำดับยาวไปทางด้านหลัง เมื่อขบวนเคลื่อนไปถึงด้านหน้าบ้านผู้ใด มือกลองตีกลองเพื่อให้สัญญาณ ผู้ร้องนำ เริ่มร้องเสียงดังบ่งบอกให้เจ้าบ้านรับรู้ เป็นที่รู้กันตามประเพณี คือ เจ้าบ้านเปิดบ้านต้อนรับตามจังหวะ และเมื่อผู้ร้องนำร้องเสร็จ ผู้ร้องตามร้องพร้อมกับยกมือทำจังหวะและร่ายรำให้เข้ากับจังหวะการร้อง โดยมีการเอียงไปด้านซ้ายและเอียงด้านขวาสลับกันไปมา

รูปแบบกระบวนการเล่นเรือมตรชน

รูปแบบการเล่นในประเพณี เรือมตรชน มีลำดับเฉพาะและมักไม่มีการข้ามขั้นตอนหรือตัดทอนขั้นตอนออกไป บ่งบอกได้ถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและการคงอยู่ของประเพณีนิยมในชุมชน สะท้อนในลำดับของประเพณีเรือมตรชน ในเดือนแค้จัต

1) เริ่มต้นจากการรวมกลุ่มกันโดยมักอาศัยบ้านหัวหน้ากลุ่มเป็นจุดรวมตัวกันของคณะ ไม่มีการจำกัดจำนวน เพศและวัย อาจจะมีจำนวนผู้รำนาน้อยขึ้นอยู่กับความสนใจของชาวบ้านในชุมชนบ้านปรือ หมู่ที่ 1 ตำบลปรือ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และผู้ใหญ่บ้านประกาศประชาสัมพันธ์ถึงชาวบ้านเพื่อให้รับรู้กำหนดการของประเพณีเรือมตรชน อยู่ระหว่าง วันที่ 8 - 9 เมษายน ของทุก ๆ ปี ผู้ใดประสงค์เข้าร่วมให้มาร่วมกัน ณ ศาลากลางของหมู่บ้าน เพื่อทราบจำนวนและสร้างความเข้าใจในลำดับของประเพณีต่อไป

2) ระหว่างการเดินทางขบวนประเพณีเรือมตรชนโดยผู้นำขบวน มีข้อพึงปฏิบัติ คือ หากผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถมาร่วมขบวนได้ ขบวนต้องแวะบ้านผู้ใหญ่ก่อนเป็นลำดับแรก โดยมีการจัดให้ผู้นำเดินนำก่อน เพื่อออกไปขอรำและแสดงตามบ้านก่อนขบวนมาถึง และยังสามารถตรวจสอบได้ว่าบ้านหลังใดไม่มีผู้ใดอยู่ขณะร่วมประเพณีเรือมตรชน ขบวนจะเข้าไปบ้านอื่นแทน เมื่อเจรจาและตกลงกับเจ้าบ้านโดยผู้นำได้นั้น เจ้าบ้านบริจาคถวายจุปัจจัยใส่ลงในบาตรหรือซอง ผู้ถือบัญชีทำการจดบันทึกรายนามผู้บริจาคตามลำดับเพื่อเป็นหลักฐาน (ความชัดเจนของยอดรวม) และแสดง

ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในประเพณีเรือมตรข เพื่อสืบสานประเพณีสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนรวมถึงสร้างสิ่งปลูกสร้างถาวรถาวรแต่พุทธศาสนา

องค์ประกอบสำคัญในประเพณีเรือมตรข

1) พานหรือขัน จำนวน 1 ใบ สำหรับใส่เงินทำบุญ โดยต้องใส่เงินบริจาคลงไปใบพาน และในพานนั้นต้องมีดอกไม้ เทียน และหมากพลู เป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ เนื่องจาก ดอกไม้ เทียน หมากพลู เป็นสิ่งสำคัญในประเพณีซึ่งได้รับการสืบทอดมาหลายร้อยปี

2) เครื่องดนตรี ประกอบด้วย กลอง ทำหน้าที่ส่งสัญญาณให้กับผู้นำและขบวนเพื่อเตรียมพร้อมเริ่มรำและดำเนินต่อเนื่องไปจนจบประเพณี

3) ผู้ร่อนนำ (พ่อเพลง) ทำหน้าที่ นำการร้องเพื่อให้คณะเรือมตรขร้องตามลำดับประเพณี โดยสถานะของผู้ร่อนนำต้องมีคุณสมบัติของผู้ทรงความรู้ มีความสามารถสูง มีไหวพริบในการขับร้อง สามารถร้องสด ประดิษฐ์คำร้องสดขึ้นมา การขับร้องเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย โดยเนื้อหาของบทขับร้องนั้นต้องสอดคล้องกับ ลักษณะของบ้าน ลักษณะของเจ้าของบ้าน ขณะแสดงการละเล่น (นัยเพื่อความพึงพอใจแก่เจ้าของบ้าน)

สำหรับเนื้อร้องทำนองที่มีการร้องออกมานั้นจากการศึกษา พบว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ตอน ดังนี้ (ศิริ ผาสุก และคณะ, 2536 : 140)

ตอนที่ 1 เป็นการบอกกล่าวถวายสัตย์ปณิธานให้มาทำบุญร่วมกัน ในขณะเดียวกัน เจ้าของบ้านเมื่อเห็นคณะเรือมตรขมาถึงบ้านก็จะรับเอาเสื่อมาปูพร้อมน้ำดื่มขันใหญ่ 1 ขัน และเหล้าขาว 1 ขวด พร้อมกับมาเชิญ ผู้ถือบัญชีขึ้นบ้านนั่งพักหายดื่ม น้ำ และถวายจตุปัจจัยเพื่อร่วมทำบุญ ในขณะเดียวกันญาติเจ้าของบ้านคนใดคนหนึ่งจะเอาเหล้าขาวไปรินให้คณะที่รออยู่ข้างล่าง

ตอนที่ 2 เมื่อเจ้าของบ้านทำบุญแล้ว คณะเรือมตรขจะร้องเพลงอวยพร ให้มีอายุยืนขวัญเย็นคิดสิ่งใดขอให้สมปรารถนา บางทีอาจมีการกระเช้าเข้าเหย้ากันบ้าง

ตอนที่ 3 เมื่อผู้ถือบัญชีลาเจ้าของบ้าน คณะก็เริ่มร้องเพลงลา แล้วก็เริ่มเดินไปบ้านถัดไป การร้องเพลงเช่นนี้จะทำทุกหลังคาเรือนไม่มีเว้น บางที่ต้องใช้เวลา 2 - 3 วัน จึงจะครบ

ดังนั้นรูปแบบประเพณีการละเล่นเรือมตรข มี 2 ขั้นตอน คือ หนึ่งการบอกกล่าวถวายสัตย์ปณิธาน และสองการร้องเพลงให้พรหลังจากได้รับการร่วมทำบุญและจดบันทึกบัญชีรายนามผู้บริจาคด้วยการอำลา โดยใช้การร้องทำนองเพลงภายหลังจากเสร็จประเพณีเรือมตรขในช่วงเช้าแล้วนั้น บ่ายวันเดียวกัน คณะเรือมตรขของแต่ละหมู่บ้านจะนำปัจจัยไทยธรรมที่ได้รับการบริจาคแห่มารวมกันที่วัด จากนั้นผู้นำจะทำการถวายปัจจัยไทยธรรมแด่วัด และภายหลังจากถวายปัจจัยเสร็จสิ้นมักนิยมประกอบพิธีกรรมการสรงพระ โดยการอัญเชิญน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพื่อสรงพระและรดน้ำคำหัวแก่ผู้อาวุโสตามลำดับ ในอดีตวันฉลองสงกรานต์ในเดือนห้า (แควเจ็ด) นอกจากประเพณีเรือมตรข แล้วยังมีการละเล่นอื่น ๆ อาทิ เช่น เรือมอันเร สะบ้า โขง เป็นต้นไปจนกระทั่ง วันแรม 14 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งถือได้ว่าเป็นวันส่งท้ายของงานสงกรานต์ เรียกว่า “แห่โดนจ้งการน” ซึ่งเชื่อกันว่าบรรพบุรุษทั้งหลายได้ลงมาวันสงกรานต์วันนี้ต้องส่งปู่ตายายกลับภูมิภพ เป็นอันเสร็จสิ้นประเพณีในงานประเพณีประจำเดือนห้าของบ้านปรีอ

ตัวอย่างบทร้องและบทแปล (เขียน กลุ่มยา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2561) ดังนี้

บทอนุญาตเจ้าของบ้าน

บทร้องภาษาเขมร

ตรุษขมาดคือลเฮย

ตรุษขมาดคือลเฮย (ลูกคู่รับ)

โตเฮมจี

โกลบานรือเต (ลูกคู่รับ)

โกลแองจีแอง

ขลามนายนิ่งจี (ลูกคู่รับ)

โกลบานรือเต

เคนียขมาดสามเข็บ (ลูกคู่รับ)

บทแปลภาษาไทย

ตรุษผมถึงแล้ว ถึงแล้วนะจี จะเข้าบ้านได้หรือไม่ ถ้าได้เข้าไปมันจะพบแต่สิ่งดี ๆ นะ กลัวว่าเจ้าบ้านไม่ให้เข้า เลยต้องขออนุญาตก่อน และขบวนเรือบตรุษครั้งนี้พวกเรามากันสามสิบคน

บทกล่าวถึงงานตรุษ

บทร้องภาษาเขมร

ตรุษเอ๋ยตรงโตรด

ตรุษโมปีตะโปง

เย่วชีกะบานเดือน

ฝันเดือนแมเอย

เยอแมสระเนาะ

ออยเปราบันเซา

ออยโกนออยจา

ตระเจียกตระจุม

ออยเตียงเนียงกระมูม

สระตุ่มเจอดพอง

บทแปลภาษาไทย

คณะตรุษมาจากทิศใต้นะ มาวันนี้ก็มาเพื่อให้แม่มีความสุขหรือพ่อมีความสุข และขอให้ลูกหลานมีความสุข อยู่เย็นเป็นสุข สิ่งชั่วร้ายจงออกไปจากชีวิต ขอให้น้องสาวพบเจอแต่สิ่งดี ๆ มีจิตใจที่สงบเยือกเย็น ต้อนรับความเป็นสิริมงคล

การแต่งกายในการเริ่(ร)า)ตรขในอดี

หญิง : นุ่งผ้าถุง สวมเสื้อไหมหรือฝ้าย แขนสั้น หรือแขนยาวก็ได้

ชาย : นุ่งโสร่ง สวมเสื้อไหมหรือฝ้าย แขนสั้น หรือแขนยาวก็ได้

การแต่งกายในการเริ่(ร)า)ตรขในปัจจุบัน

หญิง : นุ่งผ้าถุง สวมเสื้อลายดอก ห่มสไบ สวมหมวก

ชาย : นุ่งโสร่ง สวมเสื้อลายดอก ผ้าวขาม้าคาดเอว สวมหมวก

ในปัจจุบันยังคงมีการละเล่นประเพณีเริ่ตรข ของชุมชนบ้านปรือ หมู่ที่ 1 ตำบลปรือ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์อยู่ ซึ่งยังคงได้รับสืบทอดลักษณะประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ให้คงอยู่ต่อไป จัดได้ว่าเป็นงานประจำปีสำคัญ ของชุมชนบ้านปรือและสะท้อนถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

บทบาทของดั่งเคากับประเพณีเริ่ตรข

บทบาทของผู้นำในประเพณีเริ่ตรข มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น ด้านได้คือ ด้านคติความเชื่อ ในฐานะผู้มีความรู้ลักษณะดีตามความเชื่อทางศาสนาและเป็นผู้มีความรู้ในศาสตร์วิชาต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง สามารถให้พรและอวยชัยแก่คนในชุมชนได้ ด้านสังคม เป็นผู้ได้รับการยอมรับจากชุมชนในฐานะผู้มี จริยธรรมอันดี พร้อมด้วยคุณวุฒิและวิญญูเป็นที่ยอมรับของสังคมได้ ด้านประเพณี เป็นผู้ซึ่งนำให้การละเล่นใน ประเพณีเป็นไปได้อย่างถูกต้องตรงตามขนบดั้งเดิม รวมถึงกำกับดูแลให้ประเพณีราบรื่นเป็นอย่างดี

1) **ดั่งเคา กับบทบาทด้านความเชื่อ** ดั่งเคา มีบทบาทในฐานะผู้นำในการดำเนินงานประเพณีเริ่ตรข เป็นทั้งผู้นำการร้องละเล่นและผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ดั่งเคา จึงต้องเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในพิธีกรรม และคติความเชื่อทั้งคติความเชื่อท้องถิ่นและคติความเชื่อของพุทธศาสนา โดยสามารถสวดมนต์ ประพรมน้ำมนต์ อำนวยอวยชัยให้ศีลและพรแก่ชาวบ้านในชุมชนได้ เนื่องจากการจะได้เป็นดั่งเคานั้น ต้องมีคุณสมบัติสำคัญ คือ การ ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมในฐานะ **“ผู้ประกอบพิธี”** โดยผ่านการอุปสมบท และศึกษาความรู้เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา เช่น บทสวดมนต์พิธี มงคลต่าง ๆ เช่น เจริญพุทธมนต์ มงคลสูตร เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อ ประโยชน์กับคนในชุมชนได้ และศึกษาคติความเชื่อท้องถิ่น บทปริกรรม (ภาษาถิ่น) ด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ในด้าน ความประพฤดียังต้องมีความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาโดยมีการถือศีลชั้นพื้นฐาน คือ ศีล 5 คือ 1.ปาณาติปาตา เวระ มะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ 2. อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ ละเว้นจากลักทรัพย์ของผู้อื่น 3. กามะสุมิฉฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ ละเว้นจากการ ประพฤติผิดในกาม 4. มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ ละเว้นจากการพูดเท็จ 5.สุราเมระยะมัชชะปะ มาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ ละเว้นจากการดื่มสุรา ของมึนเมา

จะเห็นได้ว่าการจะเป็นดั่งเคาได้นั้น ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจพิธีกรรมและคติความเชื่อ รวมถึงต้อง มีคุณสมบัติของการประพฤติตน ให้ดีงามตามกรอบศีลธรรมขั้นต้นของพระพุทธศาสนา คือ ศีล 5 และสามารถ เป็นผู้ ประกอบพิธีกรรม เชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

2) **ดั่งเคา กับบทบาททางชุมชน** ดั่งเคา มีบทบาทในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรมท้องถิ่นและงานมงคลต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน อันมีพื้นฐานมาจากการอุปสมบท รวมถึงมีความรู้ด้านพิธีกรรม เป็นพื้นฐานให้กับคนในชุมชนยอมรับ ผ่านคุณสมบัติของผู้มีศีลธรรมอันดี ทำให้กลายเป็นผู้มีจริยธรรมของชุมชนโดยการตัดสินคุณค่าความดีของคนในสังคม ตั้งอยู่บนฐานของศาสนา ประกอบกับความประพฤติในขณะอยู่ในชุมชน จึงทำให้ ดั่งเคาอยู่ในฐานะ **“ผู้ประพฤดีดี”** ของคนในชุมชน โดยมีฐานคิดของผู้ประพฤดีดี ปฏิบัติดี การอวยพรอำนวยให้แกใคร ผู้ได้รับยอมเกิดสิริมงคลแก่ตนเอง

และครอบครัวรวมถึงชุมชนได้ ในอีกแง่หนึ่งนั้น ดังเคาอาจเป็นผู้นำด้านจิตใจของชุมชน ซึ่งมีใช้ทั้งผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) และผู้นำทางศาสนา (พระ) แต่ คือ ผู้ที่มีความประพฤติที่ดี ประกอบพิธีกรรมให้กับคนในชุมชนเชื่อถือ จนกระทั่งเกิดความเคารพและเชื่อมั่น กลายเป็น ดังเคา ในงานประเพณีเรือมตรุษของชุมชน จะเห็นได้ว่าบทบาททางชุมชนของดังเคานั้นต้องมีคุณสมบัติคือ คนในชุมชนให้การยอมรับ สามารถประกอบพิธีกรรมและการละเล่นได้ รวมถึงคนในชุมชนให้เกียรติและให้การเคารพได้อย่างสนิทใจ

3) **ดังเคากับบทบาทประเพณีการละเล่นเรือมตรุษ** บทบาทของดังเคาในประเพณีการละเล่นเรือมตรุษ ในชุมชนบ้านปรือ เป็น “ผู้นำการละเล่น” โดยต้องมีความสามารถด้านภาษา (ผู้ร้องรำ) ความสามารถด้านวิธีการละเล่น (ผู้ร่วมขบวน) ความสามารถด้านเครื่องดนตรี (กลอง) และความสามารถด้านเครื่องพิธีกรรมเครื่องเซ่น (ดอกไม้ พลุ รูปเทียน) พานหรือขัน โดยจะมีองค์ประกอบขบวนที่สำคัญ คือ

1) ดังเคา คือ “อาจารย์” ผู้นำการละเล่น (เรือมตรุษ) เป็นผู้นำขบวนรับบริจาค ขบวนร้องรำทำเพลง และสามารถบริหารมณฑลค่าถา อำนวยอวยพร ประพรมน้ำมนต์ ให้แก่เจ้าของบ้านได้ และเชื่อมโยงกับ วัดได้ ในอดีตตะเคาบ้านปรือ คือ บุคคลเดียวกันกับ “พ่อเพลง” ซึ่งในปัจจุบัน ดังเคาและพ่อเพลงคือคนละบุคคลกัน

2) พ่อเพลงหรือแม่เพลง คือ ผู้นำร้องตามพ่อเพลง (ดังเคา) เป็นชายหรือหญิงก็ได้ ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในการขับร้อง เป็นผู้มีทักษะในการร่ายรำขับร้อง มีปฏิภาณไหวพริบ ด้นสดคำร้องรับลูกกับพ่อเพลง และลูกคู่ มีน้ำเสียงดังฟังชัด

3) ลูกคู่ คือชาวบ้านทุกคนที่ร่วมในขบวนเรือมตรุษ ต้องร้องเพลงตรุษตามพ่อเพลงแม่เพลงในลักษณะลูกคู่ มีทักษะของการร่ำร่วมกับผู้ร้อง เป็นกลุ่มที่สร้างสีสันความสนุกให้เกิดความครื้นเครงในขบวนตรุษนี้

4) เครื่องดนตรี เป็นเครื่องประกอบจังหวะ ประกอบด้วย กลอง ฉิ่ง ฉาบ หรือ ปันแซร เป็นต้นเครื่องดนตรีท้องถิ่น ทำด้วยไม้ด้ามยาว ยอดทำเป็นไม้ไขว้มีเชือกผูกโยง ประดับริ้วกระดาดสีสดต่าง ๆ นำกระป๋องแขวนไว้หรือเลือกวัสดุที่ก่อให้เกิดเสียงขึ้น วิธีการใช้คือนำมากระทุ้งนำขบวนเรือมตรุษ ปัจจุบันมีการพัฒนาโดยการประยุกต์ใช้เครื่องเสียงรถเข็นประกอบเป็นวงดนตรีและมีเครื่องดนตรีอื่น ๆ นำมาช่วยในการสร้างความสนุกสนาน

5) ดอกไม้ (ดาวเรือง สีสาวดี) เฟื่องฟ้า หรือที่ชุมชนสามารถจัดหาสะดวก) รูปเทียน ใส่ขันหรือภาชนะเพื่อใช้ในรับบริจาค

จะเห็นได้ว่าบทบาทของดังเคาในประเพณีการละเล่นเรือมตรุษ มีสองส่วนคือ ดังเคาทำหน้าที่ผู้นำของชุมชน อีกหน้าที่หนึ่งคือ ตัวกลางระหว่างชุมชนกับศาสนา (วัด) ดังเคารวบรวมคนในชุมชนเตรียมรูปแบบและวางแผนการดำเนินขบวน จัดลำดับผู้ร่วมขบวน และเส้นทางการเดินเท้าในประเพณีเรือมตรุษ อีกด้านหนึ่งที่ประสานงานร่วมระหว่างชุมชนกับวัด ในส่วนของความต้องการหรือสิ่งจำเป็นต่อวัด ดังเคา จึงทำหน้าที่เป็น “สื่อกลาง” รวมถึงทำหน้าที่แทนวัด (ตัวแทนศาสนา) ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น บทบาทของดังเคา เริ่มต้นจากการเป็น **ผู้ประกอบพิธีกรรม** ได้โดยมีประสบการณ์หรือผ่านการอุปสมบทมาก่อน ทำให้สามารถนำความรู้ทางด้านพุทธพิธี มาปรับใช้กับ คติความเชื่อท้องถิ่นได้ และจำเป็นต้องมีคุณสมบัติในฐานะของ **ผู้ประพฤติดี** โดยได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ผ่านการคัดเลือกและการยอมรับทางพฤตินัยของคนในชุมชนเป็นฉันทามติให้เป็นผู้ดำเนินการละเล่น นอกเหนือจากคุณสมบัติทั้งสองอย่างแล้วนั้น คุณสมบัติสุดท้ายที่ขาดเสียมิได้คือ การเป็น**ผู้นำการละเล่น** โดยต้องมีทักษะและพรสวรรค์ของการสร้างความสุข การใช้ภาษา การเลือกคำมาใช้กระเช้าเข้าหาหยอกคนในชุมชนขณะการละเล่นในประเพณีเรือมตรุษ จากบทบาททั้ง 3 ด้านซึ่งสะท้อนคุณสมบัติการเป็นดังเคา จึงทำให้การสืบทอดหรือการถ่ายทอดมีความยากลำบากในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคม การรับวัฒนธรรมใหม่ เป็นต้น จึงทำให้ บทบาทหรือความสำคัญของดั่งเคาค่อย ๆ เลือนหายจากชุมชน ดั่งเคาที่บ้านปรือ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ดั่งเคา บ้านปรือ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ (ตาเยียน กลุ่มยา)
ที่มา: อรุณ แสงสุข (2561ข)

คุณค่าดั่งเคากับบทบาทวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

- 1) **ด้านคติธรรม** เป็นผู้สอนให้ความรู้ทางคติความเชื่อและพิธีกรรมเสมือนกับ เฒ่าจ้ำ หมอธรรม ครูบา โดยได้รับการเคารพนับถือจากคนในชุมชน เนื่องด้วยเป็นผู้ให้ความรู้ (ทางศาสนาและความเชื่อ) แก่คิด หลักคำสอน และได้นำความรู้มาถ่ายทอดแก่คนในชุมชน เป็นผลให้ชุมชนยังคงอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม
- 2) **ด้านเนติธรรม** เป็นผู้ประพฤติดี ให้กับคนในชุมชนยอมรับและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน ทำให้เกิดมาตรฐานของคุณค่า หรือการตัดสินพฤติกรรมได้ รวมถึงทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบร่มเย็น
- 3) **ด้านวัฒนธรรม** เป็นผู้รวบรวมปัจจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาสร้างสิ่งปลูกสร้างแก่ชุมชนหรือวัด เป็นการสร้างประโยชน์ในแง่ประเพณีแก่ชุมชนเป็นสาธารณะประโยชน์
- 4) **ด้านสภธรรม** เป็นผู้ที่สามารถประสานการเข้าร่วมของคนในชุมชน สร้างความรักสามัคคีให้กับคนในชุมชนได้ดีผ่านการประกอบพิธีกรรมและการละเล่น

ประโยชน์และคุณค่าของประเพณีการละเล่นเรือมตรข

- 1) ประเพณีการละเล่นเรือมตรข ทำให้เกิดหลักการพึ่งพากันของคนในชุมชน เป็นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และเป็นการหล่อหลอมคนในชุมชนซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่อง เพศ อายุ ฐานะ ได้เป็นอย่างดี และก่อให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนโดยการสร้างระบบประเพณีร่วมกัน ซึ่งไม่สามารถสร้างหรือจัดได้เพียงคนเดียวหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหากปราศจากการพึ่งพากันของชุมชน

2) ประเพณีการเล่นเรือมตรข สามารถแก้ไข้ปัญหาของคนในชุมชนได้ ซึ่งในแต่ละชุมชนนั้นย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นของคนในชุมชน ประเพณีหรือการเล่นเป็นสิ่งที่สามารถเชื่อมโยงหรือชำระความไม่ลงรอยของคนในชุมชนได้ ประเพณีเรือมตรขจึงเป็นหนึ่งในเครื่องมือของชุมชนที่นำมาใช้แก้ไข้ปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี

3) ประเพณีการเล่นเรือมตรขเป็นส่วนหนึ่งของระบบการควบคุมสังคมรูปแบบหนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นวิถีประชาของคนในชุมชน

4) ประเพณีการเล่นเรือมตรข เป็นนันทนาการ ผ่อนคลาย สร้างสีสัน และความบันเทิงให้กับคนในชุมชน

5) ประเพณีการเล่นเรือมตรข มีคุณค่าในฐานะมรดกของชุมชนซึ่งมีการประยุกต์ ปรับเปลี่ยน และการพัฒนาภูมิปัญญาได้

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีเรือมตรข

1) ด้านบุคคล ตั้งแต่ พ่อเพลงแม่เพลง ลูกคู่ ควรมีการอนุรักษ์และสืบทอดโดยการบันทึกหรือถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นหลัง

2) ด้านเนื้อหา บทเพลงคำร้อง (การใช้ภาษาเขมรถิ่นไทย) ภาษาคำที่ใช้ ต้องมีการเผยแพร่และแปลความหมาย อาจมีการประยุกต์คำร้องหรือใช้เนื้อร้องเพิ่มเติมหรือปรับปรุงให้ทันสมัยได้

3) ด้านดนตรี เครื่องดนตรีท้องถิ่น การเล่นเพลงประกอบจังหวะ ควรมีการอนุรักษ์และสืบทอดโดยการบันทึกหรือถ่ายทอดในสื่อต่าง ๆ เพื่อให้คนรุ่นต่อไปสามารถเรียนรู้ได้ตลอด

4) ด้านการเล่น เครื่องแต่งกาย พิธีกรรม องค์ประกอบ สามารถปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยได้แต่ยังคงไว้ซึ่งเนื้อหาหลักของประเพณี

บทสรุป

ประเพณีเรือมตรข คือ การละเล่นของคนในจังหวัดสุรินทร์ เป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเขมร มีการถือปฏิบัติ ในช่วงตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวัน แรม 14 ค่ำ เดือน 5 หรือ เรียกว่าตามภาษาไทยเขมรว่า “แคเจ็ด” ตรงกับตรุษไทย (วันขึ้นปีใหม่ไทย วันที่ 13 - 15 เมษายนของทุก ๆ ปี) เป็นวันที่มีการละเล่นด้วยการสร้างความสนุกสนาน ความบันเทิงแก่คนในชุมชน และนอกเหนือจากประเพณีท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อคนในชุมชนแล้วนั้น สิ่งสำคัญซึ่งจะขาดไม่ได้ในประเพณีนี้คือ ผู้นำขบวน “ผู้นำ” ในงานประเพณีเรือมตรข มีบทบาทสำคัญ เรียกว่า ตั้งแต่ ทำหน้าที่เสมือนเป็น “สื่อกลาง” ระหว่างคนในชุมชนกับวัด ระหว่างคติความเชื่อท้องถิ่นกับคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา ระหว่างคนในชุมชนเดียวกัน ผ่านบทบาทสำคัญคือ 1. ด้านความเชื่อ คือ เป็นทั้งผู้นำการร้องละเล่นและผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ตั้งแต่ จึงต้องเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในพิธีกรรมและคติความเชื่อทั้งคติความเชื่อท้องถิ่นและคติความเชื่อของพุทธศาสนา 2. ด้านชุมชน โดยมีบทบาทในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรมท้องถิ่นและงานมงคลต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน 3. บทบาทของตั้งแต่ในประเพณีการเล่นเรือมตรข เป็น “ผู้นำการละเล่น” โดยต้องมีความสามารถภาษา วิธีการละเล่น ดนตรี และความรู้ในเครื่องพิธีกรรมเครื่องเซ่น ทั้ง 3 ส่วนของบทบาทตั้งแต่ คือ ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ประพาดิถี และผู้นำการละเล่น ซึ่งก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน และก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ไทย - เขมร (ภาษาถิ่น) รวมถึงสะท้อนภาพของสังคมในมุมมองแบบพหุวัฒนธรรมซึ่งยอมรับเอกลักษณ์ท้องถิ่น (Localization) โดยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม คุณประโยชน์ต่อสังคม และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา ศรีธรรมา. (2558). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). มหาสารคาม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดสุรินทร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- ราศี ชัยมูล. (2542). **วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของชาวไทยเขมรบ้านพลวง ตำบลพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริ ผาสุก, อัจฉรา ภาณุรัตน์, เครือจิต ศรีบุญนาท. (2536). **สุรินทร์มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : เอส เอนด์ จี กราฟฟิค,
- สัทธา อริยะธกัณฑ์. (2532). **“ประเพณีลอยกระทงของเขมร” ในวัฒนธรรม**. บุรีรัมย์ : วิทยาลัยครูบุรีรัมย์.
- อรนุช แสงสุข. (2561ก). **ประเพณีเรือมตรข มรดกวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปรีอ จังหวัดสุรินทร์**. รายงานการวิจัย. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อรนุช แสงสุข. (2561ข). **โครงการศึกษาบทบาทต้งเคากับการละเล่นเรือมตรขในจังหวัดสุรินทร์** [ภาพถ่าย]. 13 พฤษภาคม 2561. สุรินทร์ : บ้านปรีอ ตำบลปรีอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์.
- อารีย์ ทองแก้ว. (2549). **วัฒนธรรมท้องถิ่นสุรินทร์**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

บุคลากรกรม

เขียน กลุ่มยา (ผู้ให้สัมภาษณ์). อรนุช แสงสุข (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านปรีอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 32140. เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2561.

ศาสตร์ศิลป์เพื่อการออกแบบลวดลายสีสันผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและปิดานผสาน
การย้อมโอนสีทาสีตามธรรมเนียมปฏิบัติภูมิปัญญาชนชาวเขมรโบราณ
Arts of Color for Colorful Pattern Design of Antique Poomboran and Pidan
Mudmee Silk Combining Six Colors Transfer Following Ancient Khmer
Wisdom Traditions

สมบัติ สมัครสมาน^{1*}

Sombat Samaksamarn^{1*}

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์^{1*}

Faculty of Industrial Technology, Surindra Rajabhat University^{1*}

*Corresponding author, e-mail: phsombat@gmail.com

วันที่รับบทความ: 3 สิงหาคม 2565; วันแก้ไขบทความ: 30 ธันวาคม 2565; วันตอบรับบทความ: 30 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการทำผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน ซึ่งรูปแบบการทำผ้าอาจไม่แตกต่างกันมากนัก หากแต่มีโครงสร้างการวางลายของผ้าที่สมบูรณ์และอาจมีจำนวนลวดที่มากกว่าผ้าไหมมัดหมี่ที่ใช้ปลูกดักทั่วไป อย่างไรก็ตามความโดดเด่นของงานผ้าไหมมัดหมี่ที่ปรากฏออกมา สื่อสัมผัสถึงฝีมือ ความสวยงาม หรือเรื่องราวที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อสารผ่านงานผ้าทออันเป็นผืนผ้า สีสัน ลวดลายที่เกิดขึ้นหลังการทอเสร็จสิ้นนั้น เกิดจากกระบวนการวางแผนการออกแบบ การมัดหมี่ด้วยไหม การย้อมหม้อมให้ได้สีสัน ลวดลายในเส้นพุ่งเพื่อนำไปทอขัดกันกับเส้นยืนจนสำเร็จเป็นผืนผ้าที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการสร้างงาน ดังนั้นนักออกแบบลวดลายผ้าทอ ศิลปินช่างทอ ต้องเข้าใจสิ่งสำคัญที่สุดในเรื่อง “สี” ตลอดจนกระบวนการทำให้เกิดสีตามต้องการ นักออกแบบลวดลายจะรู้เพียงหลักการหรือทฤษฎีสีเคมีหรือสีของช่างศิลป์ โดยไม่เข้าใจกระบวนการมัดย้อมหม้อม ก็ไม่สามารถถ่ายทอดหรือสื่อสารให้ศิลปินช่างทอเข้าใจได้ หรือ ศิลปินช่างทอจะมัดย้อมโดยการลงสีด้วยเทคนิคการย้อมเย็นหรือย้อมร้อน โดยขาดความรู้ความเข้าใจหลักการหรือแนวปฏิบัติที่ดีและถูกต้อง ย้อมทำให้เกิดความสูญเสียหรือได้สีที่คลาดเคลื่อนจากความตั้งใจและอาจด้วยคุณค่าเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการทอ จากประสบการณ์การทำงานสร้างสรรค์ผ้าไหมทอมือของผู้เขียนบทความ รวมทั้งการได้ถอดองค์ความรู้ในงานผ้าไหมมัดหมี่จากภูมิปัญญาศิลปินช่างทอเด่น ๆ หลายท่าน และการสอนงานศิลปะและการออกแบบโดยเฉพาะเรื่อง “สี” ได้เห็นปัญหาหรือการมองข้ามในขั้นตอนสำคัญการมัดหมี่ การย้อมหม้อมนี้ จึงมุ่งเน้นนำเสนอบทความเพื่อเชื่อมโยงบูรณาการหลักการทางด้านสีของช่างศิลป์ ผสมเข้ากับภูมิปัญญาการย้อมแม่สี 3 สี วางแผนการย้อมตามรูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติภูมิปัญญาเขมรโบราณ ให้เกิดสี 6 สี เพื่อประโยชน์ต่อการทำผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน หรือผ้าไหมมัดหมี่ทั่วไป ให้เกิดการพัฒนาผืนผ้าทอที่มีคุณภาพมาตรฐานโดยไม่ทิ้งรากเหง้าภูมิปัญญาที่ทรงค่านี้

คำสำคัญ: ผ้าไหมมัดหมี่ ปุมโบราณ ปิดาน ย้อมโอนสี เขมรโบราณ

Abstract

This article aims to study making antique Poomboran Mudmee silk and Pidan Mudmee silk. The Mudmee silk, whose patterns may not be much different. But there is a complete patterned structure of fabric, and there may be a larger number of Mudmee silks used in normal clothing in everyday life. However, regardless of the type of Mudmee silk, the characteristics, we can't deny that the distinctiveness of the Mudmee silk work appears. It conveys the craftsmanship, beauty, or stories that the creator wants to communicate through the fabric of woven fabrics. The patterns that occur after weaving are finished. It is due to the design planning process. Silk thread tie-up? Dyeing silk noodles to color, patterns in flung lines, to be woven against the standing lines to complete the purpose of creating work. Therefore, designers of woven fabric patterns, artists, weavers must understand the most important thing in terms of "color" as well as the process of coloring as needed. Inevitably, it causes loss or color dislocation from the intention and may be inferior at the completion of the weaving process. From the experience of creating hand - woven silk by the authors of the article, as well as removing the knowledge of Mudmee silk from the wisdom of many prominent weaving artists, and teaching art and design, especially in "color," have seen problems or overlooked in key stages of Mudmee. This dyeing focuses on presenting articles to link the integration of the color principles of artisans combined with the wisdom of dyeing the mother color in 3 colors, planning the dye according to the traditional style of ancient Khmer wisdom to create 6 colors for the benefit of making ancient Poomboran Mudmee silk and Pidan Mudmee silk, or common Mudmee silk, to develop standard quality woven fabrics without leaving roots, this valuable wisdom.

Keywords: Mudmee Silk, Poomboran, Pidan, Colors Transfer, Ancient Khmer

บทนำ

ในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ด้านการใช้สีเพื่อก่อเกิดแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ และศิลปช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ ประสมผสานองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในอดีตกาลด้านการย้อมสีและโสนสี 3 สีให้ได้ 6 สี รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติของชนชาวเขมรโบราณ แต่ก็ยังแฝงความรู้เรื่องผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่พิดาน เสริมความรู้ความเข้าใจต่อผู้มีส่วนทำผ้าทั้งสองกลุ่ม หรือบุคคลทั่วไปที่ได้ศึกษา ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าอนุชนรุ่นปัจจุบันหรือรุ่นหลัง ๆ จะซึมซับในงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอที่ทรงคุณค่านี้ ได้ร่วมสืบสาน อนุรักษ์ พัฒนาต่อยอด ส่งเสริมสนับสนุนผ้าทอนี้ หากไม่เข้าใจในอดีต ปรับตัวให้เข้ากับปัจจุบัน ยากยิ่งต่อการคงอยู่และพัฒนาที่เหมาะสมในอนาคต ผู้เขียนจึงพยายามเชื่อมโยงหาสาระในหลาย ๆ ส่วน ให้มีความประสานกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันจากประสบการณ์การทำงาน การสืบเสาะค้นหาคำความรู้ที่สามารถนำมาประกอบในบทความ ความคิดสร้างสรรค์เป็นทุนสำคัญทางปัญญาและทักษะ ที่สร้างแรงบันดาลใจตลอดเวลาเสมอมา จึงได้เรียงร้อยเป็นเนื้อหาบทความเป็นลำดับเพื่อการศึกษาเรียนรู้

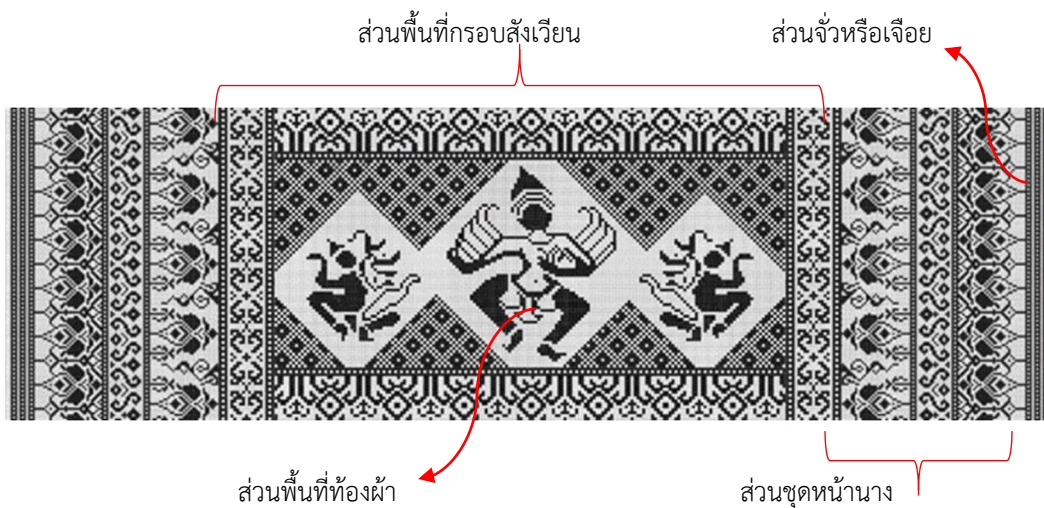
ผ้ามัดหมี่ หรือ จองโสล (ภาษาเขมรบรรพกาล : จอง = มัด, โสล = หมี่ หาใช่ ผ้าโสลของชาวเขมรสุรินทร์อย่างที่เข้าใจกัน) ศิลปวัฒนธรรมผ้าไหมทอมืออารยธรรมขอมโบราณที่มีการถ่ายทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน

มีการทำอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) การมัดหมี่สองทาง ทำการมัดหมี่ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน เช่น ผ้าปิโตลา หรือ ผ้าปะโตลา ของประเทศอินเดีย ผ้าแกรซิง ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ผ้ากริงซิง ของประเทศอินโดนีเซีย ผ้ากาซุรี ประเทศญี่ปุ่น และผ้าอัมปรม หรือ อัมปรม ของประเทศไทย (ผ้าทอโบราณชนชาติพันธุ์เขมรสุรินทร์) 2) ผ้ามัดหมี่ทางเดียว ทำการมัดหมี่เฉพาะเส้นพุ่ง ที่มีการทำกันอยู่ทั่วไปและมีจำนวนมากในปัจจุบัน ผ้ามัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอที่ทำขึ้นมาเพื่อการนำมาใช้ทั้งเพื่อการนุ่งห่ม เครื่องประกอบในเคหสถาน เครื่องประกอบในพิธีการตามความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และศาสนา ซึ่งในอดีตแล้วผู้ชายจะนิยมนุ่งผ้าหน้าใหญ่ด้วยวิธีโจงกระเบน หรือ จูงกระเบน (เป็นภาษาเขมร หมายถึง การรวบชายผ้านุ่งลอดหว่างขาไปเหน็บไว้ด้านหลังตรงกันกับ (กระเบนเหน็บ) โจง แปลว่า รั้งขึ้นหรือโยงขึ้น ตรงกับจูงกระเบน แปลว่า หาง (ที่มาจากปลากระเบน คือ ปลาหางยาว) เรียกชายผ้านุ่งที่ม้วนแล้วดึงเหน็บไปข้างหลังระดับนั้นเอน ผ้าที่ใช้สำหรับผู้ชายเราจะเรียกว่า “โฮลเปราะห์” (รัตนเรขา มีพร้อม และ ทศนิยานิลฤทธิ์, 2562 : 32) ผ้าหน้าเล็กที่ใช้สำหรับผู้หญิงนั้นเราจะเรียกว่า “โฮลแสร้อย” นอกจากนี้ยังมีผ้ามัดหมี่หน้าใหญ่ที่เป็นผ้าทอเพื่อการแต่งกายแสดงบรรดาศักดิ์ของขุนนางราชสำนัก ที่มีความยาวประมาณ 4 หลา (3.60 เมตร) หรือมากกว่านั้นแต่ไม่เกิน 4 เมตร ที่เรียกว่า “ผ้าสมปักปุม” หรือ “ผ้ามัดหมี่ปุม” หรือ “ผ้าปุมโบราณ” หรือ “ผ้าโฮลปุม” หรือ “ผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณ” (Poomboran) แต่สำหรับชาวเขมรแล้วจะเรียกว่า “ซิมปัวตปุม” ที่ราชสำนักไทยหลายราชวงศ์ได้ใช้สืบทอดกันมา และมายกเลิกไปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (สมบัติ สมครสมาน, 2563 : 13 - 14) แต่ที่น่าสนใจไปกว่านั้นยังมีผ้ามัดหมี่อีกชนิดหนึ่งที่มีรูปแบบการทำผ้าไม่ต่างจากผ้าสมปักปุม หากแต่มีวัตถุประสงค์ที่ได้นำไปใช้แตกต่างกันด้วยเหตุผลที่ว่าไม่นิยมนำมาใช้สำหรับนุ่งเป็นเครื่องแต่งกาย แต่ทำขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบในความเชื่อความศรัทธาเป็นเครื่องบูชาในพิธีการทางศาสนาเท่านั้น ผ้าที่พูดถึงนี้คือ “ผ้าปิตาน”

ผ้าปิตาน ที่อาจจะเขียนและเรียกแตกต่างกันไปบ้าง เช่น ผ้าปิตาล ผ้าโฮลปิตาน ผ้าโฮลปฏาน (โฮล-ปะ-ตาน) ผ้าเพดาน เป็นผ้าทอที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ความมีเอกลักษณ์เฉพาะผ้าไหมมัดหมี่ของกัมพูชาและไทยในบางจังหวัด ซึ่งอาจจะทอยาวมากกว่า 4 หลา ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การนำไปใช้ ในบทความนี้ผู้เขียนจะขออนุญาตใช้เพียงคำเดียวเพื่อจะได้ไม่สับสนต่อการศึกษา คือ “ผ้าไหมมัดหมี่ปิตาน” ที่มาจาก ผ้าไหมมัดหมี่ปิตาน (Pidan หรือ Bitan) เป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอารยธรรมขอมโบราณเรื่องอำนาจในดินแดนภาคพื้นสุวรรณภูมิอาณาจักรขอมบริเวณแห่งนี้เช่นเดียวกับผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณที่กล่าวมาข้างต้น และเราต้องเข้าใจตรงกันก่อนว่า “ขอม ไม่ใช่ชื่อชนชาติใดเฉพาะชนชาติหนึ่ง เพราะฉะนั้นชนชาติขอมจึงไม่มีอยู่จริง” (ยอร์ช เซเดส์, 2556 : 20) แต่ขอมเป็นชื่อทางวัฒนธรรมใช้สมมุติเรียกอย่างยกย่องคนบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่นับถือศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) และพุทธมหายาน และใช้ภาษาเขมรสื่อสารในชีวิตประจำวัน ตลอดจนอักษรเขมรในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้ทั้ง กัมพูชา(เขมร) ไทย มอญ มลายู ลาว ญวน (เขมร) จีน จาม เป็นต้น ซึ่งสังกัดรัฐ อโยธยา - ละโว้ และอาณาจักรกัมพูชา ล้วนถือว่าเป็นชาวขอมทั้งสิ้น ศิลปวัฒนธรรมขอมเมืองพระนคร สันนิษฐานว่าแรกเริ่มจะผลิตขึ้นจากในราชสำนัก และต่อมาจึงได้ขยายตัวออกไปในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น เมืองเสียมเรียบ เมืองพระตะบอง และเมืองรองลงไปตามการสั่นไหวทางศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ผ้าไหมมัดหมี่ปิตาน เป็นผ้าโฮล หรือผ้ามัดหมี่กลุ่มลายสร้างสรรค์ชนิดหนึ่ง ในอดีตเป็นผ้าที่ทอขึ้นเพื่อเป็นเครื่องบูชาในพิธีการความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) และนำมาใช้แพร่หลายในศาสนาพุทธมหายาน ใช้ชิงบนเพดานในวิหารหรือในศาสนสถาน (เป็นที่มาหนึ่งที่ถูกเรียกว่า ผ้าเพดาน) หรือโบสถ์ของวัด หรือชิงบนเพดานเหนือเศียรพระพุทธรูป ชาวกัมพูชาและชาวไทย มีความเชื่อว่าการถวายผ้าโฮลปฏาน หรือผ้าโฮลปิตาน เป็นพุทธบูชาพระรัตนตรัย มีอานิสงส์ 16 กัลป์ ได้เป็นพระ อินทร์ 7 ชาติ พระเจ้าจักรพรรดิ 7 ชาติ อยู่ในสถานที่ใด เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายก็จักเคารพบูชาเป็นของสูงอยู่ทุกเมื่อ ผู้ที่ทอผ้าและนำมาถวายเป็นพุทธบูชาจึงนับเป็นอานิสงค์สูงสุด ช่างทอจึง

ต้องใช้ความประณีตในการทอ ประดิษฐ์ ตกแต่งลวดลายที่มีความหมายสื่อถึงพระพุทธศาสนา ทั้งลายหลัก ลายประกอบ ต้องไม่เป็นการลบหลู่ต่อความเคารพ ซึ่งส่วนใหญ่นิยมสร้างสรรค์ลวดลาย หรือสัญลักษณ์เป็นเรื่องราว ที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ หรือ ทศชาติชาดกพระพุทธเจ้าตอนต่าง ๆ หรือพระธาตุเจดีย์ ผสมผสานกับ ลวดลายสัตว์ที่เชื่อว่าเป็นพาหนะของพระพุทธเจ้า เช่น ช้าง ม้า หรือลายสัตว์มงคล เช่น ลายนาค หรือสร้างสรรค์เป็นลายพิธีการสำคัญแตกต่างกันในทางความเชื่อ ประเพณี ศาสนา หรือลายสัตว์ป่าหิมพานต์ตามตำนานความเชื่อ เป็นต้น

ที่กล่าวมาผ้าทอทั้ง 2 ชนิด ทั้งผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปัตตาน ช่งยุคอิทธิพลเขมรเดิมจะไม่ปรากฏหน้านาง จะมีเฉพาะจั่วหรือเจ็ยประกอบหัว-ท้าย ของผ้า โดยมีธรรมเนียมการใส่จั่วหรือเจ็ยที่มีลักษณะดังนี้ ทอเว้นสี่พื้น 10 เซนติเมตร ทอคันจั่ว ทอเว้นสี่พื้น 10 เซนติเมตร ทอคันจั่วอีกครั้ง (จั่วปัตตานตามข้อปฏิบัติเขมรโบราณต้องประกอบไปด้วย ดะโฮล (ใส่โฮล) คือ ขาว 2 เส้น - เขียว 4 เส้น - แดง 4 เส้น - มัดหมี่/โฮล 4 เส้น - แดง 4 เส้น - ขาว 2 เส้น - แดง 4 เส้น - มัดหมี่/โฮล 12 เส้น - แดง 4 เส้น - ขาว 2 เส้น - แดง 4 เส้น จบหรือปิดท้ายลงด้วย ขาว 2 เส้น) กระทั่งเขมรได้รับอิทธิพลรัฐสยาม (ไทย) หรือชาวเสียมกุก จะมีการทอใส่หน้านางเข้าไปประกอบหัว - ท้าย ของผ้า มักจะพบเห็นการนิยมใส่ชุดหน้านางตั้งแต่ 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ชั้น

ภาพที่ 1 การระบุชื่อเรียกส่วนต่าง ๆ ในผืนผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปัตตาน

ที่มา: สมบัติ สัมครสมาน (2563 : 69)

ภาพที่ 2 ลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน อธิพลเขมร เดิมจะไม่ปรากฏหน้านาง จะมีเฉพาะ
จั่วหรือเจ็ยประกอบหัว-ท้าย ของผ้า
ที่มา: กาญจนาผ้าไหมสุรินทร์ (2565)

ภาพที่ 3 ลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน อธิพลรัฐสยาม (ไทย) จะมีการทอใส่หน้านางเข้า
ไปประกอบหัว-ท้าย และปิดด้วยจั่วหรือเจ็ย
ที่มา: ผ้าไหมอัสรา ผ้าโบราณ (2564)

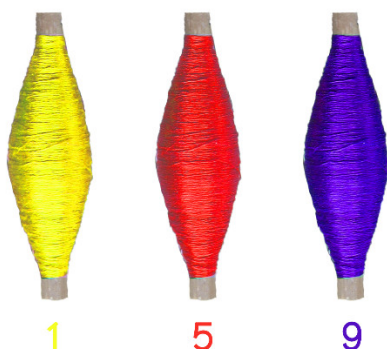
จากภาพที่ 2 และ 3 สีสี่ส่วนสำคัญต่อการสร้างสรรค์งานผ้าไหมมัดหมี่เป็นอย่างมาก ผลงานเด่น ๆ ในผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน ที่ศิลปินช่างทอรังสรรค์ขึ้นมาจะมีความซับซ้อนทั้งโครงสร้างองค์ประกอบของผ้ามากกว่าผ้าไหมมัดหมี่ทั่ว ๆ ไป สีที่ปรากฏในผืนผ้ามักปรากฏสีไม่น้อยกว่า 6 สี จึงต้องมีการวางแผนการทำงานผ้าทอ ตั้งแต่การออกแบบลวดลาย สีเส้น การคำนวณจำนวนลำตามลวดลาย การมัดหมี่ การย้อมสี การนำไหมใหม่ผ่าน การย้อมสีเป็นเส้นพุ่งแล้วนำไปทอขัดกับเส้นยืนในกี่ ดังนั้นความรู้ความเข้าใจในเรื่องสี จึงเป็นหัวใจสำคัญในการทำผ้าทั้งนกออกแบบลวดลาย และศิลปินช่างทอ ต่อการนำไปใช้ อีกทั้งในอดีตกาลชนชาวเขมรโบราณยังมีภูมิปัญญาในการย้อมสีผ้าไหมมัดหมี่ย้อมเพียง 3 สี ทำการมัด แกะ โอบ ย้อม ให้ได้ถึง 6 สี ที่ถ่ายทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว แต่ก็มีหลาย ๆ คน ในกลุ่มที่เกี่ยวข้องต่อการสร้างสรรค์ผ้าไหมมัดหมี่ไม่ค่อยจะรู้ ดังนั้นผู้เขียนบทความจึงได้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับสีที่ใช้ในงานศิลปะและการออกแบบ ผสานการวางแผนการย้อมและโอนสี 6 สี รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติภูมิปัญญาชนชาวเขมรโบราณ เพื่อยังประโยชน์ต่อวงการผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน ตลอดจนผ้าไหมมัดหมี่อื่น ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักออกแบบลายผ้าให้เกิดความรู้ความเข้าใจและมีจำนวนมากขึ้น และเข้าใจการทำงานของศิลปินช่างทอ ศิลปินช่างทอเองก็มีทักษะฝีมือการย้อมขั้นสูงขึ้น เช่น การลดขั้นตอนการย้อมประหยัดสีในการย้อม คุณภาพสีตามต้องการ และการทำงานอย่างประณีตรวดเร็วขึ้น

สีในงานศิลปะและการออกแบบ

คุณค่าที่เป็นจริงในผืนผ้าไหมมัดหมี่ส่วนที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่ามีอิทธิพลเป็นอย่างสูง ต่อการหยิบจับ การชื่นชม การประยุกต์นำไปใช้ต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจ ก็คือผ้ามีสีสันลวดลายอย่างไร เนื้อหาที่ผู้เขียนได้เขียนเป็นทฤษฎีสืบค้นพื้นฐานงานศิลปะและการออกแบบ ที่มีคุณสมบัติทางเคมี ในการย้อมผ้าไหมมัดหมี่แล้วจะปรากฏผลบนพื้นฐานอันเดียวกัน ความสำคัญในเรื่องสี ผู้ศึกษาหรือผู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ต้องสังเกต และมีจินตนาการ ในการเลือกใช้ให้เหมาะสมผลงานที่ออกมาจึงจะตรงกับวัตถุประสงค์ของตน โดยจะขออธิบายได้ดังนี้

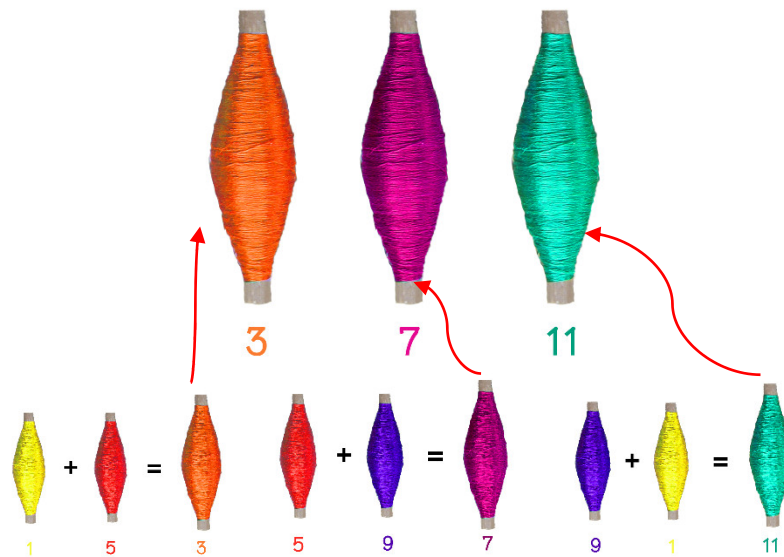
สีของช่างศิลปิน หรือแม่สีวัตถุธาตุ หรือสีเคมี แบ่งอันดับขั้นออกเป็น 5 ขั้น คือ

1. สีขั้นต้น หรือแม่สี สีขั้นต้นนี้ เป็นสีหลักที่ใช้มากในการทอผ้า มีการใช้ทั้งเส้นพุ่ง และเส้นยืน นับได้ว่ามีอิทธิพลสูงต่อการทอผ้าไหมมัดหมี่ โดยมีสี 3 สี ได้แก่ สีน้ำเงิน สีแดง และสีเหลือง และเมื่อแม่สีมารวมกันก็จะเกิดเป็นสีโคลนที่เป็นสียอดนิยมของช่างทอผ้าชาวเขมรสุรินทร์ และมีความคลาสสิกต่อการนำไปใช้ในผ้าไหมมัดหมี่ทั่ว ๆ ไป

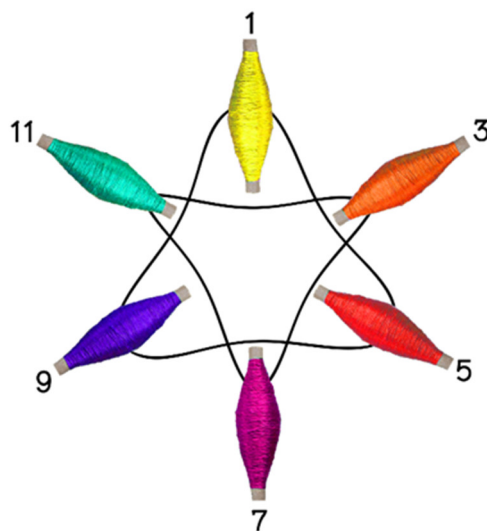

ภาพที่ 4 แสดงแม่สีขั้นที่ 1

2. สีชั้นที่ 2 สีที่เกิดจากการผสมของสีชั้นต้น สีในชั้นที่ 2 เริ่มมีบทบาทในงานมัดหมี่ลายชั้นพื้นฐาน สำหรับมือใหม่ ลูกหลาน หรือมือสมัครเล่น มักจะใส่สีโทนฉูดฉาดซึ่งมีสีดังภาพที่ 5 และภาพที่ 6

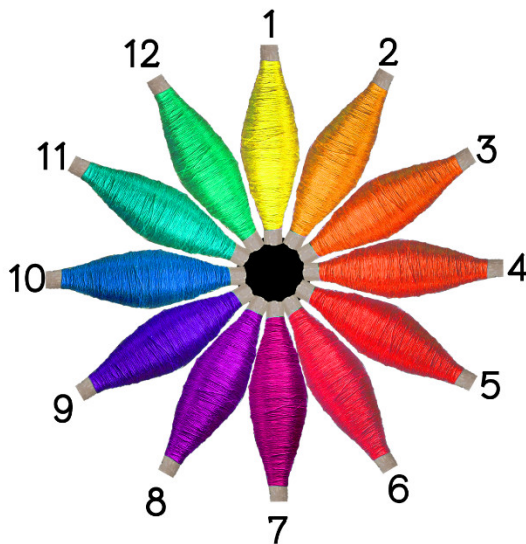
ภาพที่ 5 แสดงการได้มาของสีชั้นที่ 2

ภาพที่ 6 แสดงวงจรสีชั้นที่ 1 และ 2

จากภาพที่ 5 และภาพที่ 6 พบว่า สีส้ม ได้จากการผสมระหว่างสีแดง กับสีเหลือง อย่างละเท่า ๆ กัน สีม่วง ได้จากการผสมระหว่างสีน้ำเงิน กับสีแดง อย่างละเท่า ๆ กัน และสีเขียว ได้จากการผสมระหว่างสีน้ำเงิน กับสีเหลือง อย่างละเท่า ๆ กัน

3. สีชั้นที่ 3 เป็นสีที่เกิดจากการผสมระหว่างสีชั้นที่ 2 และสีชั้นต้นที่อยู่ใกล้เคียงกัน ได้สีต่าง ๆ ออกไปอีก ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แสดงวงจรสีชั้นที่ 1, 2 และ 3

จากภาพที่ 7 พบที่มาของสี ดังนี้

1. สีเหลืองแกมเขียว ได้จากการผสมระหว่างสีเหลืองกับสีเขียว อย่างละเท่า ๆ กัน
2. สีนํ้าเงินแกมม่วง ได้จากการผสมระหว่างสีนํ้าเงินกับสีม่วง อย่างละเท่า ๆ กัน
3. สีแดงแกมม่วง ได้จากการผสมระหว่างสีแดงกับสีม่วง อย่างละเท่า ๆ กัน
4. สีแดงแกมส้ม ได้จากการผสมระหว่างสีแดงกับสีส้ม อย่างละเท่า ๆ กัน
5. สีเหลืองแกมส้ม ได้จากการผสมระหว่างสีเหลืองกับสีส้ม อย่างละเท่า ๆ กัน
6. สีนํ้าเงินแกมเขียว ได้จากการผสมระหว่างสีนํ้าเงินกับสีเขียว อย่างละเท่า ๆ กัน

4. สีชั้นที่ 4 เป็นสีที่เกิดจากการผสมระหว่างสีชั้นที่ 2 เมื่อนํ้า 2 สี มาผสมกัน เช่น สีม่วงผสมกับสีส้ม ซึ่งก็คือ การผสมกันของสีนํ้าเงิน แดง และเหลือง นั่นเอง เพราะฉะนั้นสี ชั้นที่ 4 จึงมีลักษณะเป็นสีที่เป็นปานกลางหรือเป็นสีเทา ส่วนจะเป็นสีเทาที่หนักไปทางนํ้าเงินหรือแดงหรือเหลือง ก็แล้วแต่สัดส่วนในการผสม แต่เมื่อผสมแล้วก็จะ เป็นสีกลางหมด ดังเช่น

$$4.1 \text{ ม่วง} + \text{ส้ม} = (\text{นํ้าเงิน} + \text{แดง}) + (\text{แดง} + \text{เหลือง})$$

$$4.2 \text{ ม่วง} + \text{เขียว} = (\text{นํ้าเงิน} + \text{แดง}) + (\text{นํ้าเงิน} + \text{เหลือง})$$

$$4.3 \text{ ม่วง} + \text{ส้ม} = (\text{นํ้าเงิน} + \text{แดง}) + (\text{เหลือง} + \text{แดง})$$

5. สีชั้นที่ 5 เป็นสีที่เกิดจากการผสมโดยการนำสีชั้นที่ 3 มาผสมกันคือ (ม่วง + ส้ม) + (เขียว + ส้ม) = (นํ้าเงิน + แดง + แดง + เหลือง) + (นํ้าเงิน + เหลือง + แดง) ซึ่งรวมกันแล้วจะได้สีเทาอมส้ม เหลือง 1 ส้ม 2 เขียว 2 แดง 1 นํ้าเงิน 1 ม่วง 2

นับจากสีชั้นที่ 3 – 5 เป็นการพัฒนสีในวงการผ้ามัดหมี่ และผ้าอื่น ๆ ในระดับฝีมือ ที่มาตรฐานสูงแล้ว ตลอดจนมีการพลิกแพลงฝีมือ ลวดลาย เป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยเฉพาะกลุ่มเหล่านี้จะเรียกได้ว่าเป็นชั้นครู จากประสบการณ์ของผู้เขียน ที่ได้เป็นวิทยากรฝึกอบรมในพื้นที่ต่าง ๆ ก็จะได้พบเห็นกลุ่มฝีมือเหล่านี้อยู่ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการใช้สีในลักษณะอื่น ๆ อีก เช่น

สีแท้ หมายถึง สีใดสีหนึ่งที่เป็นสีแท้ ยังมิได้ผสมกับสีขาวหรือดำ ได้แก่ สีชั้นที่ 1

สีอ่อน หมายถึง สีอ่อนไปจากเดิม จางลงไปจากสีแท้ คือ ถูกผสมด้วยสีขาว

สีมืด หมายถึง สีที่มีค่าแก่ไปกว่าตัวของมันเอง คือ ถูกผสมด้วยสีดำ

“คุณค่า เป็นมิติที่ 2 ของสี ซึ่งเป็นความสว่างและความมืดของสี สีทุกสีจะมีความมืดความสว่างต่างกัน ไป สีที่ให้ความมืดมาก คือสีดำ และความสว่างมากเหมือนถูกแสงสว่าง คือสีขาว คุณค่าของสีนอกจากจะเปลี่ยนแปลงไปตามแสงสว่าง ในการผสมสีอาจทำได้โดยการผสมสีแล้วเติมเนื้อสีหรือสีดำ เพื่อจะให้สีมืดลง สีที่มีคุณค่าของสีสูงกว่ากลาง เรียกว่า สีคุณค่าสูง และ สีที่มีคุณค่าต่ำกว่ากลาง เรียกว่า สีคุณค่าต่ำ สีที่สว่าง หรืออ่อนกว่า สีทั่ว ๆ ไป เรียกว่า สีจาง และ สีที่มีความดำมาก ๆ เรียกว่า สีที่มีมืด” คุณค่าความอ่อนแก่ของสีหากนักออกแบบหรือศิลปินช่างทอใช้เป็นกึ่งจะช่วยให้เกิดชิ้นงานส่งผลในแง่จิตวิทยาถึงขนาดแตกต่างกัน ระยะความใกล้หรือไกลกัน สีที่มีคุณค่าสว่างจะช่วยให้แลดูว่าลวดลายนั้นมีขนาดโตขึ้น หรือถ้าใช้ประกอบลายผ้าในพื้นที่เล็กก็จะแลดูเป็นพื้นที่ใหญ่ขึ้น และถ้าใช้ในลวดลายแนวตั้งด้วยสีอ่อนจะช่วยให้ผืนผ้าแลดูรู้สึกสูงขึ้น

สีดำหรือสีมืดจะใช้กับผืนผ้าหน้าใหญ่ หรือสิ่งของขนาดใหญ่ที่ต้องการให้แลดูมีขนาดเล็กลง นอกจากนั้น สีดำหรือสีมืดจะดูดีของวัตถุอื่น ๆ ให้แลดูเป็นหน่วยเดียวกัน และจากการทดลองการใช้สีปรากฏว่า การใช้สีที่แตกต่างกันระหว่างสีที่มืดและสีที่สว่าง เช่น เขียวแก่ และเหลืองอ่อน หรือน้ำตาลแก่กับส้มอ่อน จะแลดูงดงามมากกว่าใช้สีต่าง ๆ ที่มีระดับคุณค่าของสีเท่ากัน เช่น เขียวแก่ และเหลืองแก่ หรือน้ำตาลอ่อนกับเหลืองอ่อน ฉะนั้นในการใช้สีจึงจำเป็นต้องเลือกจากประสบการณ์หรือฐานความรู้จากหลาย ๆ แหล่งอ้างอิงให้เหมาะกับงานมัดหมี่ของตน

คุณค่าของสี จึงมีความหมาย ในการออกแบบลวดลายสีเส้นผ้าไหมมัดหมี่มาก เพราะจะช่วยให้งานมีคุณค่าหรืออาจหมดคุณค่าไปก็ได้ การใช้สีที่ตัดกันระหว่างสีที่มีคุณค่าต่างกันมาก เช่น เทาแก่กับเหลืองอมเขียวอ่อน จะทำให้ความรู้สึกประทับใจ สีขาวหรือสีอ่อนหรือสีสว่าง จะทำให้แลดูสดใส เช่น เหลืองอ่อน เนื้ออ่อน นอกจากนี้จะช่วยให้ลวดลายดูมีขนาดใหญ่ขึ้น เพราะสะท้อนแสงได้ดีกว่าสีที่แก่หรือมืด เช่น ลวดลายที่มีขนาดเล็กควรใช้สีสว่างและสะท้อนแสง ช่วยให้แลดูใหญ่มากขึ้น ซึ่งในทางตรงกันข้ามสีที่มีคุณค่าของสีใกล้เคียงจะให้ความรู้สึกสงบเยือกเย็น ไม่ตื่นเต้น เช่น การให้สีผ้าด้วยสีเขียวอมเทาและน้ำเงินอมเทา และนอกจากนี้ถ้าใช้สีเข้มหรือสียิ่งเข้มมากเท่าใด ก็จะมีแลดูลายเล็กลงไป เพราะสีดำดูดแสง ซึ่งจะตรงกันข้ามกับสีสว่างและสะท้อนแสงทำให้ลายผ้าเป็นลายใหญ่ นักออกแบบที่เก่งและเข้าใจดี จะรู้ว่าการเลือกใช้สีที่ตัดกัน (สีตรงข้ามกันในวงจรสี) ระหว่างคุณค่าของสีทำให้งานออกมาสร้างความสะดุดตา แต่ถ้าขาดความชำนาญในการเลือกใช้สีในลักษณะนี้ส่วนใหญ่แล้วจะทำให้ผลงานลดความน่าสนใจ

สกุลของสี การใช้สีในงานออกแบบ เพื่อสร้างอิทธิพลต่อผู้พบเห็น เช่น เกิดความรู้สึกร้อนรน สงบนิ่ง ตื่นเต้น หรือนำติดตามนั้น นักออกแบบควรรู้จักสกุลของสีเพื่อจะได้เลือกสีในสกุลเดียวกันมาใช้ เพื่อสร้างความรู้สึกประสานกลมกลืนของสีเส้นลวดลายผ้าที่จะเกิดต่อผู้ชม สีซึ่งให้ความรู้สึกคล้าย ๆ กัน คือ สีที่อยู่ใกล้เคียงกันในวงจรสี คือเป็นสีซึ่งอยู่ในสกุลเดียวกัน มีเนื้อแม่สีเดียวกันเจือปนอยู่แม้แต่เพียงเล็กน้อย อาจจำแนกสกุลของสีได้ดังนี้

1. สกุลของสีเหลือง มี 7 สี ได้แก่ ส้ม-แดง ส้ม ส้ม-เหลือง เหลือง เขียว-เหลือง เขียว เขียว-น้ำเงิน
2. สกุลของสีแดง มี 7 สี ได้แก่ ม่วง-น้ำเงิน ม่วง ม่วง-แดง แดง ส้ม-แดง ส้ม ส้ม-เหลือง
3. สกุลของสีน้ำเงิน มี 7 สี ได้แก่ เขียว-เหลือง เขียว เขียว-น้ำเงิน น้ำเงิน น้ำเงิน-ม่วง ม่วง ม่วง-แดง

หลักการสีของช่างศิลป์ หรือแม่สีวัตถุธาตุ หรือสีเคมี สามารถนำมาใช้ในงานผ้าไหมมัดหมี่ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นักออกแบบลวดลายผ้าควรต้องรู้ แต่อาจจะดูเหมือนมีความยุ่งยากต่อการศึกษาและจดจำสำหรับศิลปินช่างทอที่มีอายุก่อนช้ำมาก ที่มีข้อจำกัดด้านการเรียนรู้อยู่มากมาย แต่ก็เหมาะสำหรับนักออกแบบสีเส้น ลวดลายผ้าทอรุ่นใหม่ ที่จะยึดเป็นหลักหรือแนวทางต่อการสร้างสรรค์ผลงานออกแบบ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบงานออกแบบด้วยมือในกระดาด หรือการออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์ แต่ที่น่าสนใจและทำความเข้าใจเพิ่มเติมองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในอดีตกาลด้านการย้อมสีและโอนสี 3 สี ให้ได้ 6 สี รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติของชาวเขมรโบราณ ที่เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน และทรงค่ายิ่งแห่งภูมิปัญญาโบราณต่อกระบวนการมัดย้อมผ้าไหมมัดหมี่ คือ การเลือกใช้สีแม่สีหรือสีขั้นที่ 1 หรือที่เรียกว่า สีแท้ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน เพียง 3 สีเท่านั้น เมื่อผ่านการปฏิบัติตามขั้นตอนในกระบวนการมัด โอบ แกะ ย้อม แล้ว จะปรากฏสี 6 สี คือ ได้ทั้งสีขั้นที่ 1 + สีขั้นที่ 2

การวางแผนการย้อมและโอนสีหกสี รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติภูมิปัญญาชนชาวเขมรโบราณ

องค์ความรู้จากภูมิปัญญาในอดีตกาลด้านการย้อมสีและโอนสี 3 สี ให้ได้ 6 สี รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติของชนชาวเขมรโบราณ ไม่มีแหล่งข้อมูลใดสามารถระบุได้ว่าใครเป็นคนต้นคิด เพียงแต่ได้รับการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา ในรูปแบบการสอนแบบมุขปาฐะ ในครอบครัวศิลปินช่างทอ ครูกับศิษย์ หรือคนใกล้ชิดกัน และได้ถูกนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผ้าไหมมัดหมี่มาอย่างยาวนาน และใช้เทคนิคนี้ในงานผ้าทอผ้าไหมมัดหมี่บูมโบราณ ผ้าไหมมัดหมี่ปาดานมากที่สุด พบเห็นผลงานผ้าทอในชนชาติพันธุ์เขมรในดินแดน 3 จังหวัดชายแดนอีสานใต้ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดศรีสะเกษ (กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเลื้อ (เขมรบน) ที่อยู่ฝั่งประเทศไทย และส่วนที่เรียกอีกกลุ่มชาติพันธุ์ว่า เขมรกรอม (เขมรล่าง) ที่อยู่ฝั่งประเทศกัมพูชา โดยมีเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวกั้นอาณาเขตในปัจจุบัน) ที่ได้รับมรดกทางวัฒนธรรมนี้คงอยู่อย่างแนบแน่นจวบจนปัจจุบัน (บันเทิง ว่องไว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2565; ประไพ ดาทอง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2565; นางเยาว์ ทรงวิชา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2565; สุรโชติ ตามเจริญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2565; สุรโชติ ตามเจริญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2565; อติศักดิ์ บุญหนัก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2565) ซึ่งผู้เขียนขอถอดองค์ความรู้ได้ดังนี้

การวางแผนการย้อมด้วยแม่สี 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน (ฟ้า) เพื่อการโอนสีแกมดโอบย้อมให้ได้สี 6 สี ซึ่งมีลำดับขั้นตอนปฏิบัติดังนี้

- ลำดับที่ 1 มัดหรือโอบส่วนที่เป็นดอกหรือพื้นสีขาวไว้ให้เรียบร้อย
- ลำดับที่ 2 มัดหรือโอบส่วนที่เป็นดอกฟ้า (นํ้าเงินไว้)
- ลำดับที่ 3 ย้อมสีเหลืองทับขาว (มัดดอกเหลืองไว้)
- ลำดับที่ 4 มัดหรือโอบที่จะเป็นดอกเขียว (มัดสีเหลืองไว้)
- ลำดับที่ 5 ย้อมสีแดงทับสีเหลือง ออกแดงแกมส้ม (มัดแดงไว้)
- ลำดับที่ 6 แกะส่วนที่จะเอาเขียวออก (สีเหลือง)
- ลำดับที่ 7 แกะส่วนที่จะเอาฟ้าออก (สีขาว)
- ลำดับที่ 8 ย้อมทับด้วยสีนํ้าทะเลหรือสีฟ้าหรือสีนํ้าเงิน

หมายเหตุ สีนํ้าทะเลหรือสีฟ้าหรือสีนํ้าเงินทับสีขาว จะเป็นสีฟ้าหรือสีนํ้าทะเล หรือสีฟ้าทับสีเหลือง เป็นสีเขียว หรือสีนํ้าทะเลทับสีแดง เป็นสีเมืงมะขาม/สีดำเข้ม

ภาพที่ 8 ผืนผ้าไหมมัดหมี่ปิดานจากการย้อม 3 สี โอนสี 6 สี
ที่มา: ผ้าไหมอัสรา ผ้าโบราณ (2563)

จากภาพที่ 8 พบว่า กรณีศึกษาจากงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ การออกแบบวางแผนการย้อมสี 6 ชั้น ผ้าไหมมัดหมี่ปิดานลายสร้างสรรค์ “เกียรติมุข (หน้ากาล) คายนรสิงห์ประดับท่อนพวงมาลัย” ภูมิปัญญารูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติชนชาวเขมรโบราณ ผู้วิจัยผู้ช่วยศาสตราจารย์สมบัติ สมัครสมาน สร้างสรรค์ผลงานขนาดผ้าปิดาน กว้าง 1 เมตร x ยาว 2.75 เมตร โดยผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่ปิดานในท้องผ้าปิดาน ผู้วิจัยที่ได้แนวคิดแรงบันดาลใจจากปฏิมากรรมทับหลังปราสาทบ้านปราสาท หรือปราสาทระแงง หรือปราสาทศิขรภูมิ ในจังหวัดสุรินทร์ “รูปอวตารปางที่ 4 ของพระวิษณุเป็นเกียรติมุข (หน้ากาล) กำลังคายนรสิงห์สองตัว มีอียัดขาสิงห์ไว้ข้างละตัว” ประสมผสานกับลายพวงมาลัย ที่เราจะพบเห็นลายประกอบในปฏิมากรรมรูปเคารพในศิลปกรรมขอมโบราณอย่างมากมายและผลงานต่าง ๆ ของอารยธรรมขอมโบราณ บางโบราณสถานปฏิมากรรมอาจจะเป็นเกียรติมุขไม่คายนรสิงห์กลับเป็นคายนพวงมาลัยเลยก็มี อาจจะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของช่างศิลป์ในยุคนั้น ๆ ก็เป็นไปได้ ทั้งอาณาจักรเจนละบก (เขมรเลื้อ) และเจนละน้ำ (เขมรกรอม) โดยเฉพาะศิลปกรรมที่อยู่ในบริเวณดินแดนสุวรรณภูมิอุษาคเนย์ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์กลุ่มทอผ้าไหมสีธรรมชาติอัสราผ้าโบราณ ช่างผู้มัดหมี่และย้อมสีและโอนสี 3 สี ให้ได้ 6 สี รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติของชนชาวเขมรโบราณ โดยฝีมือ ครูอดิศักดิ์ บุญหนัก การมัดหมี่ประกอบไปด้วย ลายในท้องผ้าปิดาลจำนวน 49 ลำ หน้านางชุดที่ 1 จำนวน 49 ลำ ชุดที่ 2 จำนวน 49 ลำ และชุดที่ 3 เป็นองค์ประกอบรวมกรอบสังเวียนซ้าย – ขวา (แยกมัดย้อมต่างหาก) กรอบส่วนท้องผ้าปิดาน นำไปทอที่แบบยกดอกลูกแก้ว 6 ตะกอ ช่างผู้ทอมี 2 ท่าน คือ แม่ครูประยูร บุญหนัก และแม่ครูพวงพิช อุไรพันธุ์ บ้านวัฒนาสามัคคี ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ (อดิศักดิ์ บุญหนัก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพสีผืนผ้าไหมมัดหมี่ปิดานจากการย้อม 3 สี โอนสี 6 สี
ที่มา: สมบัติ สมัครสมาน (2565)

ข้อเสนอแนะสำหรับการออกแบบสีสันลวดลายผ้าไหมมัดหมี่โป๊วโบราณและผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน

1. กรณีการออกแบบลวดลายด้วยคอมพิวเตอร์ สีที่ปรากฏในหน้าจอคอมพิวเตอร์ อาจจะผิดเพี้ยนไปจากสภาพจริงที่ปรากฏ เพราะสีที่เกิดขึ้นจากหลอดภาพเป็นสีของแสง หรือสีของนักฟิสิกส์ ดังนั้นนักออกแบบต้องเข้าใจ และใช้วิจารณญาณ พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับศิลปินช่างทอระหว่างการออกแบบลวดลายให้สีสันทัน และการย้อมสีมัดหมี่ให้ดี เพื่อการเข้าใจร่วมกัน จึงจะได้ผลงานสีลวดลายผืนผ้าตรงตามใจต้องการ

2. กรณีการจะเลือกใช้อำนาจความรู้จากภูมิปัญญาการย้อมสีและโชนสี 3 สี ให้ได้ 6 สี รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติของชาวเขมรโบราณ เพื่อการจะได้สีตามหลักเกณฑ์นั้น โดยทั่วไปชนชาวเขมรมักจะขึ้นเส้นยืนสีดำ หรือสีเข้มทึบ จึงจะได้ผลงานเมื่อทอเสร็จแล้วได้สีพื้นผ้าปรากฏอย่างชัดเจนและไม่ผิดเพี้ยน

3. กรณีการออกแบบสีส้นลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ปุมโบราณ และผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน จำนวนล่ำมาก ๆ ต้องวางแผนการมัดย้อม แกะย้อม มัดโอบย้อม หรืออาจจะมีการแต้มลายในส่วนเล็ก ๆ เพิ่ม อะไรก่อนหลังอย่างเป็นลำดับ และถูกต้องให้ดี ข้อเสนอแนะจากผู้เขียนบทความก็คือ ต้องย้อมโทนสีจางก่อนโทนสีเข้มเสมอ ยกเว้นต้องการย้อมทับให้สีออกเข้มหรือทึบแสงเลย ก็สามารถย้อมสีเข้มทับลงซ้ำได้อีก และปวยการที่จะใช้สีจางย้อมทับ เพราะสีจะจมหายถูกสีเข้ม/ ทึบตกกลืนหายไป

บทสรุป

การสร้างสรรค์ผ้าไหมมัดหมี่ปูมโบราณ และผ้าไหมมัดหมี่ปิดาน หรือผ้าไหมมัดหมี่ทั่วไป ส่วนใหญ่แล้ว ลวดลายที่เกิดขึ้นนั้นจะมาจากเส้นพุ่ง แต่สีในตัวเส้นยืนก็มีผลต่อการทำให้งานเด่นหรือสว่างได้เช่นกัน เส้นพุ่งจะให้สีสัน ลวดลาย อย่างไรก็ตามกำหนดตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบทางความคิด การออกแบบด้วยมือ หรือการออกแบบด้วย

คอมพิวเตอร์ และการถ่ายทอดลงสู่ขั้นตอนการปฏิบัติการมัดหมี่กำหนดจำนวนลำในหลักมัดหรือโองยังถ้าออกแบบให้มีลายสร้างสรรค์มากเท่าใดนั้นแสดงถึงว่า จำนวนลำในการมัดหมี่ก็จะมีจำนวนมากตาม ซึ่งเราจะพบเห็นได้โดยมากในงานผ้ามัดหมี่ปัตตานี รองลงมาก็ผ้ามัดหมี่ปุมโบราณ และมัดหมี่ทั่วไปตามลำดับ สีสันสำคัญมากในการทำผ้ามัดหมี่หากกำหนดไม่ดีหรือการย้อมสีไม่เข้าซอถี่ หรือมัดโอบย้อมซ้ำไม่แน่นดี สีย้อมทับอาจจะแทรกซึมได้ หรืออาจจะเจตนา ย้อมทับทำให้เกิดสีใหม่ตามต้องการ (เช่นเดียวกับกรณีการย้อมโองสี 3 สี ให้ได้ 6 สี รูปแบบทำเนียบปฏิบัติแบบชนชาวเขมรโบราณ) ไม่ว่าจะขาดความชำนาญหรือขาดองค์ความรู้ที่ละเอียดดีพอ จะส่งผลต่อคุณภาพของผืนผ้าเมื่อหลังเสร็จสิ้นจากการทอ ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์การสร้างสรรคผลงาน ทำให้ชิ้นงานด้อยคุณค่าหรือสูญเสียได้ การผนวกวิชาการด้านสีในงานศิลปะและการออกแบบ ผสานการออกแบบวางแผนการย้อมสี 6 ชั้น จากภูมิปัญญาแบบธรรมเนียมปฏิบัติชนชาวเขมรโบราณ มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งต่อผู้สร้างสรรค์งานผ้าไหมมัดหมี่ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ก็ยังมีข้อควรคำนึงในส่วนประกอบหรือขีดจำกัดอีกมากมายในการทำผ้าทอ เช่น น้ำตัวทำลายลาย สารฟอกย้อมวัสดุ อุปกรณ์ในการทอ คุณสมบัติหรือคุณสมบัติทางเคมีของสี สติปัญญา อารมณ์ของผู้ที่จะสร้างสรรค์ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อผลงาน จึงควรมีการควบคุมปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานผ้าทออย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วต้องใช้ประสบการณ์จากระยะเวลาการทำผ้าทอนั้นมาอย่างยาวนานเป็นเครื่องหล่อหลอมปรับปรุงพัฒนา และการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด ล้วนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผลงานทั้งสิ้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนาผ้าไหมสุรินทร์. (2565). **ผ้าไหมมัดหมี่ปัตตานี** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.facebook.com/kanjanapamaisurin>.
- ผ้าไหมอัปสร่า ผ้าโบราณ. (2563). **ลายเกียรติมุขก้านชด** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.facebook.com/adisakbunnak25>.
- ผ้าไหมอัปสร่า ผ้าโบราณ. (2564). **ลายเนียงอัปสร่าไพรชน** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.facebook.com/adisakbunnak25>.
- ยอร์ช เซเดส์. (2556). **เมืองพระนคร นครวัด นครธม : Angkor : An Introduction**. แปลโดย ปราณี วงษ์เทศ. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : ดิเรก แคมเพอร์.
- รัตนธนา มีพร้อม และ ทศนียา นิลฤทธิ์. (2562). การออกแบบลวดลายมัดหมี่ไหมเพื่อการนำไปสู่การพัฒนาเป็นสินค้าแฟชั่น กรณีศึกษาลวดลายผ้าโกลเปราะห์ จังหวัดสุรินทร์. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 20(2), 23 - 34.
- สมบัติ สมัครสมาน, สุพัตรา วยะยุณ, สุรเชษฐ์ วรศรี และอภิชัย ไพรสินธุ์. (2563). การออกแบบลวดลายผ้าไหมปุมโบราณแนวคิดสร้างสรรค์จากศิลปกรรมขอมโบราณให้กับชุมชนกลุ่มผ้าไหมทอมือจังหวัดสุรินทร์. **วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**, 13(1), 62 – 72.
- สมบัติ สมัครสมาน. (2563). การออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม: แนวคิดการสร้างสรรค์ลายอัตลักษณ์ผ้าไหมปุมโบราณสุรินทร์. **วารสารวิชาการศิลปวัฒนธรรมอีสาน**, 1(2), 27 – 47.
- สมบัติ สมัครสมาน. (2565). **โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการออกแบบวางแผนการย้อมสี 6 ชั้น ผ้าไหมมัดหมี่ปัตตานีลายสร้างสรรค์** [ภาพถ่าย]. 9 มิถุนายน 2565. บุรีรัมย์ : บ้านยายแยม ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์.

บุคลากรกรม

นางเยาว์ ทรงวิชา (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมบัติ สมครสมาน (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านนาตัง ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอสองแคว จังหวัดสุรินทร์ 32000. เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2565.

บันเทิง ว่องไว (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมบัติ สมครสมาน (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านด่านเจริญ ตำบลกระเทียม อำเภอสองแคว จังหวัดสุรินทร์ 32150. เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2565.

ประไพ ดาทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมบัติ สมครสมาน (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านด่านเจริญ ตำบลกระเทียม อำเภอสองแคว จังหวัดสุรินทร์ 32150. เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2565.

สุรโชติ ตามเจริญ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมบัติ สมครสมาน (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านแกใหญ่ ตำบลแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000. เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2565.

อดิศักดิ์ บุญหนัก (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมบัติ สมครสมาน (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านพัฒนาสามัคคี ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 31170. เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2565.

การวิเคราะห์งานวรรณกรรมเรื่องนอกเหตุเหนือผลของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท)
ด้วยพื้นฐานการตีความ

An Analysis of the Literary Work on Nok-Het-Nuea-Phon of Pra Bodhiñanathera
(Chah Subhaddo) with the Basis of Interpretation

วิพจน์ วันคำ¹ เอกพงศ์ พัฒนากุล² และ กานต์ กาญจนพิมาย^{3*}

Wiphot Wankham¹, Ekkapong Pattanakul², and Kan Kanjanapimai^{3*}

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร¹⁻²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์^{3*}

Faculty of Religions and Philosophy, Mahamakutbuddhist University Yasothon Buddhist College¹⁻²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University^{3*}

*Corresponding author, e-mail: saucearmspandaman@gmail.com

วันที่รับบทความ: 12 กันยายน 2565; วันแก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; วันตอบรับบทความ: 27 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์งานวรรณกรรมเรื่องนอกเหตุเหนือผลของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) ด้วยพื้นฐานการตีความ จากการศึกษาพบว่า หลักในการตีความที่ใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์นั้น แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) เจตนาในการสื่อสาร ประกอบด้วยรูปแบบประโยคบอกเล่าและคำถาม 2) การใช้ถ้อยคำ ประกอบด้วยการหาความหมาย 3 แบบ คือ ความหมายตรง ความหมายโดยนัยและความหมายเปรียบเทียบ และ 3) ทศนคติ มี 4 หัวข้อย่อยคือ การประชดประชัน การประณาม การชื่นชม และการปลุกเร้า ซึ่งหลักการทั้ง 3 ข้อนี้ส่งผลให้การตีความงานวรรณกรรมจากบันทึกคำสอนของพระโพธิญาณเถรนั้นตรงกับเจตนาและความหมายที่ท่านได้สื่อทิ้งไว้ให้เข้าใจได้ไม่ผิดประเด็น

คำสำคัญ: ตีความ วรรณกรรม นอกเหตุเหนือผล พระโพธิญาณเถร

Abstract

This article aims to analyze the literary work on Nok-Het-Nuea-Phon of Pra Bodhiñanathera (Chah Subhaddo) with the basis of interpretation. The study found that the principles of interpretation used as the basis for the analysis are divided into three topics: 1) the intention of the message, consisting of affirmative sentences and questions, 2) phrasing, consisting of 3 types of meaning: direct meaning, implied meaning, and comparative meaning, and 3) attitude, consisting of four subtopics: Irony, condemnation, admiration, and provocation. These three principles resulted in the interpretation of the literary work from Pra Bodhiñanathera's teaching to match the intent and meaning that he had left so that it could be understood without mistake.

Keywords: Interpretation, Literature, Nok-Het-Nuea-Phon, Pra Bodhiñanathera

บทนำ

โดยทั่วไปงานวรรณกรรมของพระโพธิญาณเถร หรือชา สุภทโท (เพื่อความกระชับในบทความจะเรียกขานท่านในชื่อ หลวงปู่ชา) คือการบันทึกคำสอนจากเหล่าบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลาย ซึ่งท่านได้แสดงธรรมเทศนาไว้ตามโอกาสต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศซึ่งจัดให้อยู่ในรูปของตัวอักษรและเป็นการรวบรวมไว้ในแบบรูปเล่ม ด้วยเหตุของการบันทึกอันเนื่องมาจากทั้งพระไทย พระต่างชาติและฆราวาสต่างล้วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของคุณค่าคำสอนที่ท่านได้แสดงไว้ ผลที่ตามมาจึงได้ทำการบันทึกเพื่อไม่ให้เกิดการสูญหาย นอกจากนี้ยังบันทึกไว้ในรูปแบบอื่นๆ อีก อาทิเช่น ไฟล์เสียงในแผ่นซีดี (CD) หรือในระบบดิจิทัลผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เป็นต้น

คำสอนที่บันทึกไว้เหล่านั้นล้วนมีคุณค่า เพราะหากผู้ใดได้ทำการศึกษา ก็ย่อมจะเข้าใจในธรรมะทางพระพุทธศาสนาตามการอธิบายของท่านได้ไม่ยาก รวมถึงท่านได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนและลุ่มลึก จากที่กล่าวมานั้นคงไม่เกินไปนักว่าหลวงปู่ชาถือเป็นผู้ที่เข้าถึงหลักของศาสนาพุทธได้อย่างทะลุปรุโปร่ง สังเกตได้จากสิ่งที่ท่านแสดงออกมานั้นล้วนมาจากการเชื่อจริงในการปฏิบัติอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงหมายถึงสิ่งที่ไม่ผิดเพี้ยนไปจากคำสอนของพระพุทธเจ้าเลย นอกจากนี้การใช้ภาษาของท่านก็ความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา และอุปมาอุปไมยได้แจ่มแจ้ง และด้วยคุณค่านี้เองผู้คนต่างๆ ที่เรียกตัวเองว่าลูกศิษย์ก็ได้ทำการรวบรวมคำสอนต่างๆ เพียงเพื่อหวังให้เกิดการแผ่ขยายออกไปในวงกว้างและไม่ให้เกิดการผิดเพี้ยนในภายภาคหน้า

เมื่อกาลเวลาได้ผันเปลี่ยนและโลกหมุนเวียนไปมากขึ้น การได้รับข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ ที่ทำให้ห่างไกลจากพระพุทธศาสนาก็เกิดขึ้นเช่นกัน แม้กระทั่งการมีองค์ความรู้ที่หลากหลายนั้นก็อาจทำให้เข้าใจในสิ่งที่หลวงปู่ชาได้แสดงไว้ให้เกิดความผิดเพี้ยนได้ ทั้งนี้ผู้เขียนจึงเล็งเห็นว่าวิธีการตีความจากการบันทึกในรูปแบบของตัวอักษร โดยไม่เน้นหรือมีแนวทางใดเป็นพื้นฐาน ก็อาจมีสิทธิ์ที่จะเข้าใจไปคนละทิศทางได้ เพราะเชื่อว่าทุกคนที่ศึกษางานจะเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

ตรงนี้ผู้เขียนเล็งเห็นว่า เพื่อจัดการตีความไปคนละทาง จึงควรทำการตีความคำสอนของท่านให้อยู่ในหมวดของการจัดวางไว้ในระบบของการมีหลักการรองรับ ในที่นี้คือหลักการตีความที่เสนอถึงสิ่งที่ตรงกับข้อเท็จจริงและเป็นไปตามเจตนาคือโดยแท้ของผู้ที่กล่าวสิ่งเหล่านี้ไว้ และหลักการนั้นก็นำมาใช้ตีความสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง โดยความจริงนั้นก็จะเป็นไปตามสิ่งที่ปรากฏหรือจริงตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในงานวรรณกรรม ในที่นี้ผู้เขียนได้คัดเลือกมา 1 เรื่อง ด้วยสาเหตุมาจากที่งานชิ้นนี้ได้รับความนิยมจนได้รับการแปลเป็นภาษาอื่นด้วย

ตามที่กล่าวมาก่อนหน้านั้น งานวรรณกรรมที่ได้เลือกมาใช้ในการศึกษา ได้แก่เรื่อง นอกเหตุเหนือผล โดยภายในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเรื่องย่อยจำนวนหนึ่ง ทั้งนี้ได้ใช้เรื่องที่ตรงกับชื่อเรื่องหลักมาใช้ในการตีความ ซึ่งผู้เขียนจะทำการตีความตามสิ่งที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ให้ออกมาอย่างเป็นรูปธรรมจากการใช้หลักในการตีความโดยสิ่งที่ผู้เขียนจะกล่าวในหัวข้อถัดไปก็คือการตีความ เพื่อแสดงให้เห็นว่าการตีความนั้นอยู่บนพื้นฐานและใช้วิธีการใดในการพิจารณาเรื่องดังกล่าว

การตีความถือได้ว่าเป็นความสำคัญยิ่งในการคงไว้ซึ่งสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดออกมา ดังนั้นสิ่งแรกของการมีอยู่ของการตีความ คือการทำให้เข้าใจตรงตามที่ปรากฏหรือเข้าใจอย่างถ่องแท้ในสิ่งที่ผู้พูดนั้นต้องการสื่อออกไป จากที่กล่าวก่อนหน้าว่าอาจเกิดการเข้าใจคนละทางได้ สิ่งนี้จึงเป็นหน้าที่สำคัญที่จะทำให้เห็นความสำคัญของการตีความว่าจะทำให้เข้าใจในทิศทางเดียว โดยไม่ทำเกินในสิ่งที่ปรากฏ

ด้วยเหตุที่กล่าวมาทั้งหมด บทความชิ้นนี้จึงเขียนขึ้นเพื่อนำเสนอการตีความตามจริงในงานวรรณกรรมของ พระโศภิตาณเถร (ชา สุภทโท) โดยผ่านกระบวนการทางหลักของการตีความ ซึ่งจะทำให้การแยกย่อยหัวข้อในส่วนต่าง ๆ โดยจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและหลักการตีความหรือวิธีการตีความ อีกทั้งเพื่อให้ทราบถึงการตีความและทฤษฎีที่ใช้ นั่นคือทฤษฎีบทถึง ในการตีความ 3 สิ่ง ได้แก่ เจตนาในการส่งสาร การใช้ถ้อยคำและทัศนคติ รวมถึงความสำคัญของงานวรรณกรรม ต่อไปจึงเป็นการนำเสนอถึงความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับการตีความโดยหลักที่กล่าวมาตามสิ่งที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเรื่อง นอกเหตุเหนือผล ให้เห็นถึงสิ่งอันถูกต้องตามหลักศาสนาและที่หลวงปู่ชาแสดงไว้ให้เป็นรูปธรรมด้วยพื้นฐานการตีความ

วรรณกรรมและการตีความ

หากทำการศึกษาผ่านงานวรรณกรรม สิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงหนีพ้นคือการทำความเข้าใจภาษา เพราะภาษาที่เรา กำลังอ่านอยู่นั้นกำลังจะบอกอะไรกับเรา ซึ่งในที่นี้คือการเปิดเผยความจริง เมื่อเรากล่าวอะไรออกไปสักสิ่ง ก็หวังจะให้ ผู้รับสารเข้าใจตามนั้น ในงานวรรณกรรมที่ปรากฏในรูปแบบของตัวอักษรเอง ก็ย่อมต้องการให้ผู้อ่านได้เข้าใจตามที่ผู้ บันทึบได้คาดหวังไว้เช่นกัน ดังนั้นเมื่อทำการศึกษเกี่ยวกับภาษา สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้คือการศึกษารื่องความ จริง เพราะไม่ว่าอย่างไรก็ตามภาษาต้องมีความสัมพันธ์ไม่แฉกแฉ่งหนึ่งกับความจริง ดังนั้นการตีความจึงมีความสำคัญ อย่างยิ่งสำหรับการแสดงให้เห็นถึงความจริงตามที่ปรากฏหรือผู้สื่อสารต้องการให้เป็น

สิ่งที่เป็เหมือนดังการทำให้เข้าใจก็คือเรื่องของ ความหมาย เมื่อใดก็ตามที่มีการสื่อสารใดๆออกไป สิ่งนี้คือ สิ่งที่จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจตรงกันได้ว่ามีความหมายและหมายถึงอะไร ซึ่งในบทความนี้ได้กล่าวถึงงานวรรณกรรม ดังนั้นสิ่งที่ปรากฏคือตัวอักษร และการตีความจากตัวอักษรก็คือการเข้าใจความหมายจากตัวอักษรนั้น ๆ ในที่นี้ควรทำ ความเข้าใจถึงการทำหน้าที่ของความหมายก่อนว่าแสดงออกมาอย่างไร

ดิฐุ ศรีนราวัฒน์ (2559 : 177 - 181) ได้อธิบายถึงความหมายในระดับคำโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้คือ ความหมายตรง ความหมายโดยนัยและความหมายเปรียบหรือความหมายเปรียบเทียบ

1) ความหมายตรง หมายถึง ความหมายประจำของคำ เป็นความหมายที่ชี้บ่งถึงสิ่งที่อ้างถึง โดยสิ่งที่ อ้างถึงเป็นความหมายที่เจ้าของภาษาโดยทั่วไปรู้และเข้าใจ เป็นความหมายหลักก่อนที่จะมีการขยายความหมายออกไป คล้ายกับวิธีที่ 1 ในวรรคตอนก่อนหน้า เช่น คำทั่วไป คน หมา แมว แก้วน้ำ ต้นไม้ เป็นต้น

2) ความหมายโดยนัย หมายถึง ความหมายที่เพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือไปจากความหมายตรง หรือเรียก อีกอย่างว่าความหมายแฝง โดยอาจเกิดจากลักษณะการใช้ภาษาทางสังคม อารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น อาทิเช่น คุณ สมชายยังเด็กเกินไปสำหรับตำแหน่งนี้ ในที่นี้คำว่า “เด็ก” มีความหมายตรงหมายถึงคนที่มีอายุน้อย แต่อาจหมายถึง คนที่ขาดประสบการณ์ได้เช่นกัน ซึ่งความหมายแฝงนี้ก็จะมาจากความรู้สึกของผู้พูดที่ทำให้ความหมายของคำนี้ ขยายออกไป

3) ความหมายเปรียบหรือความหมายเปรียบเทียบ เป็นความหมายที่เกิดจากการนำคำที่มีความหมาย ตรงที่หมายถึงสิ่งหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง ทำให้มีความหมายใหม่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบนั้นและแตกต่าง ไปจากความหมายตรง ซึ่งดูเหมือนว่ามีคล้ายคลึงกับความหมายโดยนัย แต่ความหมายนี้มันต้องมีคู่เปรียบเทียบ ยกตัวอย่างเช่น เขาเป็นกาฝากสังคม โดยคำว่ากาฝากนั้นหมายถึงพิษ แต่ในที่นี้เปรียบถึงคนที่ไม่ได้ทำงานเป็นหลัก แหล่ง คนไม่ดี หรือคนที่สังคมไม่ยอมรับ เป็นต้น

ตามที่กล่าวมาพบว่าภาษาที่แสดงความหมายออกมาได้ทำหน้าที่ 3 สิ่ง คือ ความหมายตรง ความหมาย โดยนัยและความหมายเปรียบหรือความหมายเปรียบเทียบ หากเป็นเช่นนี้จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าผู้ที่อ่านงาน

วรรณกรรมจะเข้าใจไปคนละทางได้ เพราะตามที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า คำหนึ่งคำเป็นไปได้ถึงสามรูปแบบ นั่นคือมีความเข้าใจไปได้สามทาง เมื่อเป็นปัญหาเช่นนี้สิ่งที่ควรแก้ก็คือการหาให้พบว่า แท้จริงแล้วผู้ที่กล่าวสิ่งเหล่านี้ต้องการหมายถึงอะไรจริง ๆ นั่นจึงเป็นที่มาของสำคัญของการตีความ

หากเมื่อกล่าวถึงการตีความ เราจึงควรทำความเข้าใจอย่างคร่าวๆ ก่อนถึงสำคัญของการตีความ ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Hermeneutics ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายคำว่า “ตีความ” ว่า “ก. ชี้หรือกำหนดความหมาย; ให้ความหมายหรืออธิบาย; ใช้หรือปรับให้เข้าใจเจตนาและความมุ่งหมายเพื่อความถูกต้อง เป็นต้น” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 502) ส่วนพจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้อธิบาย “หมายถึง อรรถปริวรรตศาสตร์ หรือ วิชาว่าด้วยการตีความ โดยอธิบายเพิ่มเติมว่า 1) ในทางเทววิทยา หมายถึง การอธิบายความหมายของเรื่องราวต่างๆ ในคัมภีร์ไบเบิล 2) ในทางปรัชญาสังคม หมายถึง วิชาที่เกี่ยวกับการสืบค้นและการตีความพฤติกรรมของมนุษย์และสถาบันต่าง ๆ ว่า เป็นไปโดยมีเจตนา และ 3) ในทางอัตถิภาวนิยม หมายถึง การค้นคว้าเพื่อหาจุดหมายของการเป็นมนุษย์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548 : 42 – 43)

เมื่ออธิบายจากตัวคำศัพท์การตีความนั้นคือการหาความหมายหรือสิ่งที่ต้องการหาในบริบทต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจเจตนาต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ ซึ่งในที่นี้ก็คือการอธิบายต้นตอของบางสิ่ง ดังที่ปรากฏก่อนหน้า คือ สิ่งที่มีปริศนาต้องการบอกกล่าวหรือสิ่งที่มนุษย์นั้นเป็น กล่าวได้ว่าจุดประสงค์ของการตีความจะทำให้ความหมายเกิดความชัดเจน โดยมาจากการเชื่อมโยงระหว่างคำศัพท์และบริบทหน้าทีข้อสิ่งนั้น

นอกจากที่เราจะตีความโดยมองผ่านคำหรือตัวอักษรเพื่อหาความหมาย สิ่งที่ย่อนยุ้นนั้นก็เจตนาอันแท้จริงหรือสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการจะบอก เราทราบกันดีว่าหลายสิ่ง อาทิคำสอนหรือบันทึกต่าง ๆ เป็นต้น ที่ได้ถูกทิ้งไว้เพื่อต้องการให้เราได้รับรู้สิ่งนั้น แต่ในสิ่งเหล่านี้มักอยู่ในสถานะที่ผู้พูดหรือผู้ส่งสารไม่สามารถกล่าวถึงความหมายหรือสิ่งที่ต้องการบอกจริง ๆ ได้ คนที่รับสารนั้นจะต้องแปลความให้ได้ นั่นก็คือการตีความว่าเบื้องหลังจริง ๆ นั้นคืออะไร ทั้งหมดนี้กล่าวได้ว่า การตีความเป็นไปเพื่อหาความหมายแท้จริงหรือที่ซ่อนอยู่ รวมถึงเพื่อให้เข้าถึงเจตนาอันแท้จริงของผู้ส่งสารนั้นด้วย ดังนั้นการตีความข้อความหรือเรื่องนั้น นั่นคือการหาว่ามีความหมายที่แท้จริงว่าอย่างไร รวมถึงสามารถที่จะอธิบายเจตนาและความคิดของผู้เขียนได้อย่างแจ่มชัดอีกด้วย ดังที่ซล่ายเออร์มาเคอร์ได้บันทึกไว้ว่า ภาระหน้าที่ของเฮร์เมนุติคส์ “สืบเนื่องมาจากจุดแตกต่างสองจุดคือการเข้าใจในภาษาและเข้าใจผู้พูด” อย่างไรก็ตามเรารู้ถึงสิ่งที่มนุษย์เป็นจากถ้อยคำที่เขาพูด เฮร์เมนุติคส์จึงเป็นศิลปะแห่งการเข้าใจผู้พูดโดยผ่านสิ่งที่เขาได้พูด ถึงกระนั้นภาษายังคงเป็นกุญแจสำคัญ (สมบัติ พรศิริเจริญพันธ์, 2559 : 94)

จากการศึกษาก่อนหน้านี้ทำให้เราพอจะเข้าใจถึงสำคัญของการตีความว่าเหตุใดถึงต้องทำ เพราะบางครั้งผู้ที่เคยกล่าวไว้ไม่อาจจะอธิบายให้เราเข้าใจได้โดยตรง แต่ก็ทำผ่านตัวอักษร ตรงนี้จึงเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องทำความเข้าใจตามความหมายของตัวอักษรและเจตนาของผู้พูดด้วย ดังนั้นการตีความจึงเป็นเหมือนเครื่องมือที่ไขความกระจ่างให้แก่เราในเรื่องนั้นๆ โดยไม่ผิดเพี้ยน

ก่อนที่จะเริ่มในหัวข้อถัดไป ผู้เขียนจะกล่าวถึงสำคัญของวรรณกรรมที่ใช้สักเล็กน้อย เพื่อแสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ว่าเหตุใดผู้เขียนจึงเลือกนำเสนอจากวรรณกรรมชิ้นนี้ ดังที่จะทราบกันอยู่ว่าวรรณกรรมที่บันทึกในรูปแบบตัวอักษรจากธรรมชาติของหลวงปู่ชาะนั้นมีมากมาย แต่ที่ใช้เล่มนี้เพราะมาจากการรวบรวมโดยคณะสงฆ์จากวัดบ้านนาชาติ ซึ่งเป็นวัดสาขาที่อยู่ไม่ไกลมากนักกับวัดหนองป่าพงในจังหวัดอุบลราชธานี โดยที่วัดนี้ล้วนเป็นพระชาวต่างชาติทั้งสิ้น ความสำคัญจึงอยู่ที่ผู้รวบรวมที่ไม่ได้มีพื้นฐานทางสังคมที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนามาก่อน แต่กลับยอมรับเข้ามาสู่ได้ร่มแห่งธรรมะของพระพุทธเจ้า อันมีหลวงปู่ชาผู้เป็นคนจุดประกายพระต่างชาตินี้เหล่านั้น

การเลือกหัวข้อหรือวรรณกรรมที่มาจากธรรมชาติของหลวงปู่ชาที่อยู่ในช่วงราวปี พ.ศ. 2523 เพื่อใช้ในการตีความครั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญอย่างหนึ่งคือ ถ้านับตามปี ท่านจะมีอายุ 62 ปี กล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่ท่านได้ผ่านการเสวยวิมุตติและความสำเร็จต่อหลักศาสนาอย่างถ่องแท้แล้ว ธรรมเทศนาที่ปรากฏในวรรณกรรมเล่มนี้นั้นจึงเป็นสิ่งที่พระต่างชาติทั้งหลายได้ลงความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามและรักษาไว้ให้คงอยู่ พร้อมทั้งเป็นการเผยแผ่ให้ชาวโลกยิ่งขึ้น วรรณกรรมนี้จึงถือกำเนิดขึ้นโดยได้รับการจัดทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษก่อน และจึงมีเล่มที่เป็นภาษาไทยตามมา ซึ่งในฉบับภาษาอังกฤษใช้ชื่อเรื่องว่า A Taste of Freedom ในช่วงตอนที่ชื่อว่า No Abiding ดังนั้นตามที่กล่าวมา ผู้เขียนจึงทำการตัดสินใจเลือกงานวรรณกรรมมาใช้ตีความได้ไม่ยากนัก นอกจากนี้หากพิจารณาถึงชื่อเรื่องให้ถี่ ก็จะเป็นสิ่งที่เปี่ยมหมายของการกระทำ ดังที่หลวงปู่ชาได้พยายามบอกไว้ ตรงนี้เราจะทำความเข้าใจมากขึ้นได้จากการตีความ โดยจะกล่าวต่อไป

การตีความงานวรรณกรรมในเรื่องนอกเหตุเหนือผล

งานวรรณกรรมที่เลือกมาคือเรื่องนอกเหตุเหนือผล ซึ่งเป็นเรื่องย่อยเรื่องหนึ่งจากอีกหลายเรื่องในงานเขียนรวบรวมธรรมเทศนาของหลวงปู่ชา นอกจากนี้ยังเป็นชื่อตามปกหนังสือด้วยเช่นกัน โดยในส่วนของงานตีความนั้นจะทำการกล่าวอย่างตรงไปตรงมากับสิ่งที่ปรากฏหรือหมายถึงจากตัวอักษรที่อยู่ในหนังสือโดยไม่มีการตัดทอนหรือสรุปความมา อันเป็นเหตุมาจากการยึดตัวทฤษฎีหนึ่งที่เป็นพื้นฐานในกล่าวถึงสิ่งใดตามที่มีนัยเป็น และทฤษฎีที่จะพูดถึงนั้น คือทฤษฎีบ่งถึง ที่ถือเป็นธรรมชาติที่สุด

ในการคิดว่าความหมายที่ภาษาได้สื่อออกไปนั้นคืออะไร ซึ่งก็คืออะไรก็ตามที่ถ้อยคำนั้นบ่งถึง เช่น “แก้วน้ำ” หมายถึงแก้วน้ำทั้งหลาย หรือ “กระดาศ” หมายถึงกระดาศที่อยู่บนโต๊ะตัวนี้ รวมทั้งกระดาศทั้งหลายด้วย คำกริยา เช่น “วิ่ง” ก็บ่งถึงอาการวิ่ง หรือ “กิน” ก็บ่งถึงอาการกิน และคำบุพบท เช่น “บน” ก็หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างของสองสิ่งที้อยู่บนอีกอันหนึ่ง เป็นต้น

ทฤษฎีนี้จึงไม่มีอะไรมากไปกว่าการที่กล่าวถึงสิ่งใดด้วยถ้อยคำที่มีความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่งกับสิ่งในโลก หรือการจะกล่าวอะไรสักประโยค คำในประโยคนั้นก็ต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งภายนอก จึงจะทำให้ความหมายนั้นเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้การเข้าใจงานวรรณกรรมที่เราจะทำการศึกษาก็ไม่เป็นอะไรไปมากกว่าจากสิ่งที่ตัวอักษรปรากฏและความหมายที่สื่อออกมา โดยจะสัมพันธ์กับสิ่งที่ใช้ในการตีความต่อไป

“ทฤษฎีนี้ตรงกับความเข้าใจพื้นฐานของเราเกี่ยวกับภาษาและความหมาย ไม่ว่าจะอย่างไร การที่ภาษามีความหมายก็คือการที่ภาษามีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ซึ่งก็เป็นโลกเดียวที่เรามีความสัมพันธ์ด้วย แนวคิดพื้นฐานนี้เป็นแนวคิดที่ทรงพลังและก็เป็นจริงกับความเข้าใจของเราเกี่ยวกับความหมาย” (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2552 : 23) ดังนั้นการตีความที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นการเทียบเคียงกันระหว่างตัวอักษรที่ปรากฏเท่านั้น ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจตามความเป็นจริงทางความหมาย แม้จะทราบกันดีว่าทฤษฎีนี้มีข้อบกพร่องในสิ่งที่ปรากฏกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงในโลกภายนอก แต่ทั้งนี้ไม่ใช่ประเด็นที่จะศึกษา ในบทความนี้จะแสดงการตีความผ่านสิ่งที่ปรากฏในรูปแบบตัวอักษรที่มีอยู่เพียงแค่นั้น

ความบกพร่องของทฤษฎีนี้คือมีข้อโต้แย้งหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความจริงที่ไม่อาจมีอยู่จริง ทั้งนี้ไม่ใช่ประเด็นที่ผู้เขียนจะเข้าไปกล่าวแย้งหรือหาข้อแก้ไขให้กับทฤษฎีนี้ เพียงแต่นำเสนอในแง่ของความสัมพันธ์ทางตัวอักษรที่เกิดขึ้นในงานวรรณกรรมกับหลักการที่จะใช้ในการตีความเท่านั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงการรองรับว่าทั้งสองส่วนนั้นกำลังกล่าวถึงกัน

สิ่งที่ผู้เขียนจะใช้ในการตีความนั้นมาจากพื้นฐานที่ได้กล่าวไว้ตั้งแต่หัวข้อก่อนหน้าคือ การเข้าใจความหมายของคำและเจตนาหรือความหมายจริงที่ผู้พูดต้องการสื่อสารออกมา ดังนั้นผู้เขียนได้เลือกหลักในการตีความเพื่อให้

ครอบคลุมสิ่งที่ได้กล่าวไว้ออกเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) เจตนาในการส่งสาร 2) การใช้ถ้อยคำ และ 3) ทศนคติ ซึ่งทั้งหมดนี้น่าจะทำให้เกิดความกระจ่างต่อทั้งเนื้อหาและเจตนาของหลวงปู่ชาด้วย

1. เจตนาในการส่งสาร คือ ตามปกติผู้พูดมักเลือกใช้คำพูดหรือประโยคต่างๆให้ตรงกับเจตนา ยกตัวอย่างเช่น การใช้ประโยคบอกเล่าในการบอกหรือแจ้งเรื่องต่าง ๆ ดังที่ พระโพธิญาณเถร (2559 : 117) ได้กล่าวว่า “คำสอนของพระบางอย่าง เราฟังดูแล้วไม่ค่อยจะเข้าใจเลย มันน่าจะเป็นอย่างนั้นไม่ได้ก็เลยไม่ทำความเป็นจริงนั้น” ตรงนี้เป็นกรบอกกล่าวหรือเล่าถึงการปฏิบัติของท่านที่เคยผ่านมา หรือ “ครั้งแรกที่อาตมาไปนั่งหลับตาแล้วก็ไม่เชื่อเหมือนกัน ไม่เห็นว่าจะเกิดประโยชน์อะไรจากการหลับตาไปหมด นอกจากนั้นก็ไปเดินจงกรม เดินจากต้นไม้นี้ไปต้นนั้น เดินไปเดินมาก็ซีเกียจ เดินทำไมกลับไปกลับมาไม่เกิดประโยชน์อะไร” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 117) ตรงนี้แสดงให้เห็นเจตนาตามประโยคบอกเล่าเพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงบางสิ่ง ซึ่งในคำเทศนาของหลวงปู่ชามักจะมีเรื่องนี้อยู่มาก เพราะส่วนใหญ่แล้วท่านเล่าผ่านประสบการณ์เพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจนในขณะที่เรากำลังฟังท่านเทศนา หรืออ่านจากงานเขียน ก็ทำให้เข้าใจในสิ่งที่ท่านสื่อถึงความเป็นมาได้เป็นอย่างดี

การใช้ประโยคคำถามเพื่อให้เกิดการขบคิดคำตอบ ดังเช่น “อายุ วัฒน สุขัง พลัง เอ! ดีแล้ว อายุ ให้อยืนนาน วัฒน ให้มีวรรณะผิวพรรณสวยงาม ให้มีความสุขมาก ๆ ให้อายุยืน ๆ คนอายุยืน ๆ มีผิวพรรณดีไหม เคยมีไหม คนอายุหลาย ๆ มีพลังมาก ๆ มีไหม คนมีอายุมาก ๆ มีความสุขมาก ๆ มีไหม พอให้พบว่า อายุ วัฒน สุขัง พลัง ดีใจสาธุกันทั้งนั้น ทั้งศาลาเลย” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 124) หลวงปู่ชามักแทรกการตั้งคำถามอยู่เสมอเพื่อให้ผู้ฟัง หรือผู้อ่านได้เกิดการขบคิดตามในสิ่งที่ท่านได้กล่าวถึงอธิบาย ดังตัวอย่างที่ยกมาที่กล่าวถึงคำให้พรที่ต้องการกันนั้นว่าจริง ๆ แล้วมันเป็นไปได้อย่างนั้นตลอดหรือไม่ แล้วเหตุใดถึงอยากได้กันอยู่ เป็นต้น

แต่บางครั้งการตั้งคำถามก็ไม่ได้ต้องการให้เกิดคำตอบ แต่ก็เป็นไปเพื่อเชิญชวนให้เชื่อได้เช่นกัน ดังที่ “พระพุทธเจ้าอยู่ตรงไหนล่ะ เราก็นึกว่าพระพุทธเจ้ามาโปรดแล้ว... แต่พระพุทธเจ้าคือธรรมะ คือสัจธรรม” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 124) ประโยคนี้มีการตั้งคำถาม แต่ไม่ได้เจตนาถึงคำตอบที่ต้องขบคิด เป็นเพียงแค่ให้เกิดการคล้อยตามในประโยคถัดมา คือพระพุทธเจ้าคือสัจธรรม ดังที่เราเคยได้ยินพระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า ใครเห็นธรรมคนนั้นเห็นเรา ดังนั้นตัวอย่างที่ยกมาจึงไม่ใช่คำถามเพื่อคำตอบ แต่เพื่อการชวนไปสู่ประโยคถัดไปหรืออาจจะหมายถึงการที่ประโยคคำถามนี้ทำหน้าที่เหมือนประโยคบอกเล่าก็ได้ นั่นคือการบอกกล่าวให้เห็นข้อสรุปที่ต้องการ แต่เริ่มต้นด้วยประโยคคำถามเพียงเท่านั้นเอง

สิ่งนี้เป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนของการทำงานที่ของประโยคในการแสดงเจตนา ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเจตนาจะหมายถึงตามรูปแบบประโยคเท่านั้น บางทีเจตนาที่มีเรื่องของอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อาทิเช่น ประโยคบางประโยคซ่อนความโกรธความเกลียดชังไว้นั้น หรืออารมณ์อื่น ๆ ก็ตาม ซึ่งเราอาจจะเข้าใจได้มากขึ้นในหลักการตีความจากหัวข้อที่เหลืออยู่

2. การใช้ถ้อยคำ คือการที่คำหรือประโยคที่แสดงออกมานั้นได้ให้ความหมายออกไปหลากหลายทาง ดังที่เราได้กล่าวถึงความหมายในระดับของคำ 3 ประเภท คือ ความหมายตรง ความหมายโดยนัยและความหมายเปรียบเทียบ เหตุนี้จึงทำให้การตีความมีบทบาทอย่างเห็นได้ชัด เพราะสามารถเข้าไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำและเจตนาได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.1) ความหมายตรง คือ ความหมายประจำของคำ เป็นความหมายที่ชี้บ่งถึงสิ่งที่อ้างอิง ดังที่ “พระกรรมฐานท่านสอนว่า อิริยาบถสี่ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน คนเราอาศัยอิริยาบถอย่างนี้อยู่” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 118) หรือ “อย่างเช่นท่านชาโครจะมาวัดป่าพง ก็ต้องอยากมาก่อน ถ้าไม่รู้สีกว่าอยากมาก็ไม่ได้มา โยมทั้งหลายเหมือนกัน ก็มีความอยากนั้นแหละจึงได้มา นี่จึงมาด้วยความอยาก” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 120) หรือ “ดูหลังคา

กับพื้นที่ ที่สุดข้างบนคือหลังคา ที่สุดข้างล่างคือพื้น” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 123) ตัวอย่างข้อความทั้งหมดที่ยกมานี้ไม่ได้แสดงอะไรไปมากกว่าความหมายตามที่ข้อความนั้นปรากฏ กล่าวคือเป็นความหมายตรง กล่าวถึงสิ่งที่ต้องการเอ่ยอย่างตรงไปตรงมาหรือเทียบได้จากการประจักษ์ ดังนั้นประโยคที่ยกมานี้ก็ทำให้เห็นภาพของการแสดงความหมายแบบตรง

2.2) ความหมายโดยนัย คือ ความหมายที่เพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือไปจากความหมายตรง หรือเรียกอีกอย่างว่าความหมายแฝง ดังที่ “ไม่ใช่ว่ามันว่างในสิ่งที่มันไม่มี มันว่างในสิ่งที่มันมีอยู่ เช่น ไฟฉายนั้นะ มันไม่ว่าง แต่เราเห็นไฟฉายนั้นมันว่าง ไม่ใช่ว่างขณะนั้นมองดูไม่มีอะไร ไม่ใช่อย่างนั้น” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 122) จากตัวอย่างข้อที่เรายกมา พบว่า ความว่าง ไม่เหมือนกับที่เราเข้าใจ ที่หมายถึงว่า ไม่มี แต่ว่างในที่นี้คือว่างจากสิ่งที่มีอยู่ นี่จึงเป็นความหมายโดยนัยที่ไม่ได้หมายถึงความหมายเดิมของมัน เพื่อความเข้าใจเพิ่มเติม พิจารณาได้จากข้อความต่อไปนี้ “พระพุทธเจ้าท่านไม่เทศน์ให้คนง่วงนอนฟังหรอก ท่านเทศน์ให้คนลืมตาลืมใจฟัง” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 125) ในข้อความหลังนี้จะเข้าใจความหมายโดยนัยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ตรงคำว่าลืม ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการไม่จดจำหรือจำอะไรไม่ได้ตามความหมายของคำว่าลืม แต่มันหมายถึงการเปิด ที่มีความหมายตามว่า เปิดตาเปิดใจ ยอมรับในสิ่งที่อยู่ตรงหน้าอย่างเต็มใจ เป็นต้น ตามที่กล่าวมา ความหมายในหัวข้อย่อนี้จึงหมายถึงความหมายแฝงของคำที่แสดงออกมาในอีกความหมายหนึ่ง นอกจากที่ความหมายของคำนั้นเป็นอยู่

2.3) ความหมายเปรียบเทียบ คือ เป็นความหมายที่เกิดจากการนำคำที่มีความหมายตรงที่หมายถึงสิ่งหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง ดังที่ “ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ควรเข้าไปใกล้พระให้มาก ดูการปฏิบัติของท่าน การเข้าใกล้พระก็คือใกล้พระพุทธเจ้า คือใกล้ธรรมของท่านนั่นแหละ” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 124) จากข้อความนี้ ตามความหมายเปรียบเทียบแล้วพบว่า คำว่าพระ ไม่ได้หมายถึงตัวบุคคล หรือที่เราเข้าใจทั่วไปว่า พระรูปนี้หรือรูปนั้น แต่ในที่นี้ถูกนำไปเปรียบเทียบกับสัญลักษณ์ของการปฏิบัติ รวมถึงพระพุทธเจ้าเองด้วย ซึ่งนั่นก็มาจากการปฏิบัติตามสังฆธรรมของพระพุทธเจ้านั่นเอง ดังนั้นในความหมายนี้ พระจึงไม่ได้หมายถึงตัวบุคคลแต่ถูกนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นแทน หรือตัวอย่างถัดมา “พระพุทธเจ้ายังมีอยู่ทุกวันนี้ ใครว่าพระพุทธเจ้านิพพาน พระพุทธเจ้าคือสังฆธรรม สังฆธรรมมันจะจริงอยู่อย่างนั้น... สังฆธรรมนี้ไม่มีวันสูญไปจากโลก” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 124) ในที่นี้กล่าวได้ว่า พระพุทธเจ้าที่เราหมายถึงคือนุญคนหนึ่งที่เมื่อกายดับสูญได้นิพพานไปแล้ว ไม่มีเวียนว่ายตายเกิดอีกหรือไม่มีอยู่อีกแล้ว แต่การยกพระพุทธเจ้ามาเช่นนี้คล้ายกับความหมายของพระเจ้าที่มีอยู่อย่างนิรันดร์ แผ่ซ่านไปทุกหนแห่ง หรือเปรียบเทียบกับสังฆธรรมว่าเป็นสิ่งเดียวกัน ทั้งที่จริงสังฆธรรมนั้นควรจะเป็นเพียงการรู้แจ้งที่พระพุทธเจ้าได้ฝากไว้ หาใช่พระพุทธเจ้าไม่ แต่ที่ตามที่เราเข้าใจในประวัติศาสตร์ได้ว่าที่เทียบกับพระพุทธเจ้าก็เพื่อให้มีที่ยึดเหนี่ยวหลังจากพระพุทธเจ้าได้ดับขันธปรินิพพานไป ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงเป็นการอ้างถึงความหมายแบบเปรียบเทียบ

การใช้ถ้อยคำจึงเป็นการแสดงถึงการตีความที่มุ่งเน้นถึงความหมาย เพื่อให้เข้าใจทั้งในรูปศัพท์หรือเจตนาเองด้วย ส่วนในข้อถัดไปจะทำให้เข้าใจเจตนาของผู้ส่งสารได้มากขึ้น

3. ทศนคติ คือท่าทีของผู้ส่งสารที่แสดงออกมาผ่านคำ ประโยคหรือข้อความ ซึ่งในที่นี้ทศนคติหรือท่าทีอธิบายถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่ออกมา ทำให้เข้าใจสารที่ส่งออกมาของผู้พูดว่าประกอบด้วยเจตนาแบบไหน โดยในภาษาพูดนั้นเราจะเข้าใจทศนคติของผู้พูดได้จากการดูสีหน้าท่าทางหรือน้ำเสียงที่ออกมา แต่ถ้าเป็นสิ่งที่อยู่ในรูปของตัวอักษรเราก็สามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบจากโวหารหรือการใช้คำต่าง ๆ ซึ่งจะแฝงทศนคติหรือท่าทีที่สื่อเจตนาบางอย่างไว้

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะตีความผ่านข้อความที่แสดงถึงอารมณ์ ซึ่งอารมณ์นั้นก็แสดงออกมาได้หลากหลาย อาทิเช่น ดีใจ เสียใจ ชื่นชม ประชดประชัน ยินดี หรือประณาม เป็นต้น และการตีความในหัวข้อนี้จะทำการสำรวจดูว่าในงานเขียนเรื่องนอกเหตุเหนือผลนี้มีทัศนคติที่หลวงปู่ชาแสดงออกมาอย่างไรบ้าง ดังนี้

3.1) ข้อความแสดงการประชดประชัน

“นอกจากนั้นก็ไปเดินจงกรม เดินจากต้นไม้ต้นนี้ไปต้นนั้น เดินไปเดินมากี่ชั้เกียจ เดินทำไม กลับไปกลับมาไม่เกิดประโยชน์อะไร” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 117)

“เหมือนกันกับที่โยมมาถึงกราบพระ ‘หลวงพ่อดมขอรธน้ำมนต์’ ‘ทำไม...รดทำไม?’ ‘ต้องการกินดื่ยอยู่ดีไม่เจ็บไม่ไข้’ นั่นแหละ... มันไม่พ้นทุกข์แล้ว” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 123)

“คีนี่มันจะตึกแล้วกระมัง บางคนกึ่งงนอนแล้ว พระพุทธเจ้าท่านไม่เทศน์ให้คนง่วงนอนฟังหรอก ท่านเทศน์ให้คนลืมตาลืมใจฟัง” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 125)

3.2) ข้อความแสดงการประณาม

“ถ้าฉันเกิดพร้อมพระพุทธเจ้า ฉันก็คงจะได้เป็นลูกศิษย์ของท่าน และคงได้ตรัสรู้เหมือนกัน พุดออกมาด้วยความโง่ นี่ขอให้เข้าใจอันนี้ให้ดี” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 125)

3.3) ข้อความแสดงการชื่นชม

“แต่ความจริงการเดินจงกรมนี้มีประโยชน์มาก การนั่งสมาธิก็มีประโยชน์มาก แต่จริตของคนเราบางคนแรงไปในทางเดินจงกรม บางคนแรงในการนั่ง” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 117 - 118)

3.4) ข้อความแสดงการปลุกเร้า

“ยึดความดีก็รู้จัก ยึดความชั่วก็รู้จัก ความยึดเช่นนั้นมันเป็นสิ่งที่ไม่ใช่หนทาง ก็รู้อยู่เข้าใจอย่างนี้ แต่ว่ามันทำยังไม่ได้เต็มที่ ยังไม่ได้ปล่อยวางจริง แต่มันรู้ว่าถ้าปล่อยวางตรงนั้นมันจะสงบ” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 119)

“ครั้งแรกเราก็อารมณ์ให้มันเป็นอย่างนั้น ทำไป ๆ ทำจนกว่าที่เรียกว่า ไม่ปรารถนาอะไรแล้ว ทำเพื่อปล่อยวาง มันลึกซึ้งอย่างนี้ คนเราปฏิบัติธรรมเพื่อต้องการอะไร เพื่อต้องการพระนิพพานนั่นแหละ” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 122)

“ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ควรเข้าไปใกล้พระให้มาก ดูการปฏิบัติของท่าน การเข้าใกล้พระก็คือใกล้พระพุทธเจ้า คือใกล้ธรรมะของท่านนั่นแหละ” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 124)

“คีนี่มันจะตึกแล้วกระมัง บางคนกึ่งงนอนแล้ว พระพุทธเจ้าท่านไม่เทศน์ให้คนง่วงนอนฟังหรอก ท่านเทศน์ให้คนลืมตาลืมใจฟัง” (พระโพธิญาณเถร, 2559 : 125)

ข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นข้อความที่แสดงออกถึงทัศนคติที่หมายถึงท่าทีที่แฝงเจตนาของผู้ส่งสารในที่นี้คือหลวงปู่ชา โดยพบจากการศึกษาในวรรณกรรมเรื่องนอกเหตุเหนือผลจนได้ผลการศึกษา ซึ่งได้ทำการแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ตามที่ได้แสดงก่อนหน้า คือ การประชดประชัน การประณาม การชื่นชม และการปลุกเร้า

ทั้งหมดนี้คือการตีความในงานวรรณกรรมเรื่องนอกเหตุเหนือผล ซึ่งเป็นหนึ่งในวรรณกรรมของพระโพธิญาณเถรหรือหลวงปู่ชา ที่ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการศึกษาหรือเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระชาวต่างชาติ และด้วยเนื้อหาที่ถือว่าเป็นหนึ่งในหลักสำคัญทางศาสนาที่ท่านได้ผ่านการศึกษาร่ำลึกและฝึกตนได้พยายามสื่อสารไว้ โดยผู้เขียนทำการตีความจากสิ่งที่ปรากฏหรือสิ่งที่มีอยู่จริงในงานวรรณกรรม ผ่านกรอบวิธีการเทียบเคียงตามตัวอักษรด้วยทฤษฎีบังถึง จนเกิดการตีความเพื่อหาความหมายและเจตนาของผู้ส่งสารหรือหลวงปู่ชาผ่านหลักการตีความ 3 ด้าน คือ เจตนาในการส่งสาร การใช้ถ้อยคำและทัศนคติ อย่างไรก็ตามในบทความชิ้นนี้ผู้เขียน

ทำการตีความจากในส่วนของเล่มที่เป็นภาษาไทย จึงทำให้ได้ข้อมูลเพียงด้านหนึ่งเท่านั้น อนึ่งหากได้ทำการศึกษาค้นคว้าที่เป็นภาษาอังกฤษ (หนังสือ Taste of freedom ตอน No Abiding) เพิ่มเติมก็จะทำให้เกิดการเทียบเคียงทั้งสองการแปล พร้อมทั้งความครอบคลุมและความชัดเจนทางเนื้อหามากยิ่งขึ้น

บทสรุป

บทความชิ้นนี้เขียนขึ้นเพื่อนำเสนอการวิเคราะห์งานวรรณกรรมของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ด้วยพื้นฐานการตีความ และได้ทำการแยกย่อยหัวข้อในส่วนต่าง ๆ ดังนี้ คือ ความสำคัญและหลักการตีความหรือวิธีการตีความ ซึ่งการวิเคราะห์ด้วยการตีความถือได้ว่าเป็นความสำคัญยิ่งในการคงไว้ซึ่งสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดออกมา ดังนั้นก็คือการทำให้เข้าใจตรงตามที่ปรากฏหรือเข้าใจอย่างถ่องแท้ในสิ่งที่ผู้พูดนั้นต้องการสื่อออกไป

ส่วนในงานวรรณกรรมชื่อเรื่อง นอกเหตุเหนือผล ที่เลือกมานั้นก็มีความสำคัญยิ่ง เพราะได้รับการเลือกจากพระต่างชาติในการรวบรวมให้อยู่ในรูปเล่มเพื่อเผยแพร่ต่อไปโดยมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งอย่างหลังนั้นได้เกิดขึ้นก่อน จนเป็นเหตุให้ผู้เขียนนำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ เพราะความสำคัญของงานวรรณกรรมนี้ควรได้รับการเข้าใจตรงกันผ่านหลักการพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุจากความสำคัญตามที่กล่าวมาก็คือ การเข้าใจถึงความหมายแท้จริงและเจตนาของผู้ที่สื่อมันออกมาอย่างตรงประเด็น

ในงานวรรณกรรมที่เลือกมา เรื่องนอกเหตุเหนือผลนี้ เป็นเรื่องย่อยเรื่องหนึ่งจากอีกหลายๆเรื่องในงานเขียนรวบรวมธรรมเทศนาของหลวงปู่ชา และในส่วนของการตีความนั้นได้ยึดพื้นฐานในกล่าวถึงสิ่งใดตามที่มันเป็น คือ ทฤษฎีไปถึง ที่ถือเป็นธรรมชาติที่สุด พิจารณาตามที่ตัวอักษรหรือข้อความได้แสดงออกมาจากในงานวรรณกรรม

ส่วนการวิเคราะห์ด้วยหลักการพื้นฐานทางการตีความนั้นได้ใช้เรื่องการเข้าใจความหมายของคำและเจตนาหรือความหมายจริงที่ผู้พูดต้องการสื่อออกมา แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) เจตนาในการสื่อสาร ที่หมายถึงประโยคต่าง ๆ นั้นตรงกับเจตนา แบ่งย่อยออกเป็นสองรูปแบบประโยคคือ ประโยคบอกเล่าและประโยคคำถาม 2) การใช้ถ้อยคำคือการแสดงให้เห็นถึงความหมาย โดยมีระดับของคำ 3 ประเภท คือ ความหมายตรง ความหมายโดยนัยและความหมายเปรียบเทียบ และ 3) ทศนคติ คือทำที่ผู้ส่งสารแสดงเจตนาออกมาในรูปของอารมณ์ มี 4 หัวข้อย่อยคือ การประชดประชัน การประณาม การชื่นชม และการปลุกเร้า

สุดท้ายนี้บทความได้นำเสนอเน้นไปที่พื้นฐานการตีความเป็นหลัก กล่าวคือการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่มุ่งเฉพาะความหมายและเจตนาของผู้ส่งสาร ทั้งนี้การวิเคราะห์ด้วยพื้นฐานการตีความสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบโดยสามารถเลือกทฤษฎีอื่น ๆ มาใช้ในการตีความทั้งในทางภาษาศาสตร์ ปรัชญาภาษาและพระพุทธศาสนา เพื่อทำให้งานการตีความเกิดความหลากหลายยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ดิษฐ์ ศรีนราวัฒน์. (2559). ภาษาและภาษาศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). (2559). 48 พระธรรมเทศนา มรตกรรมเล่มที่ 37. นครปฐม : สาละพิมพ์การ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

สมบัติ พรศิริเจริญพันธ์. (2559). เฮอร์เมอติกส์: ศาสตร์แห่งการตีความและศิลปะแห่งการเข้าใจ. นนทบุรี : วชิรพันธ์ พี.พี.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2552). ปรัชญาภาษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาพิธีกรรมความเชื่อหมอช้างของกลุ่มชาวไทยกูย จังหวัดสุรินทร์ A Study of Elephant Healer Belief Ritual of Thai Kui in Surin Province

พระอำนวย มงคลโก¹, พระอนุชา อภิชาโน², ชีรชัย สมใจ³, ยโสธรา ศิริภาพระภากร^{4*}

เกริกวุฒิ กันเที่ยง⁵ และ สุริยา คลังฤทธิ์⁶

Phra Amnuai Mongliko¹, Phra Anucha Apichano², Teerachai Somjai³, Yasothara Siriphapraphagon^{4*},

Kroekwut Kanthiang⁵, and Suriya Klaungrit⁶

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์^{1-4*}

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช⁵

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเฉาหยาง ประเทศไต้หวัน⁶

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus^{1-4*}

Rajamangala University of Technology Srivijaya, Nakhon Si Thammarat Campus⁵

Chaoyang University of Technology, Taiwan⁶

*Corresponding author, e-mail: yasotharar.s@gmail.com

วันที่รับบทความ: 5 เมษายน 2565; วันที่แก้ไขบทความ: 25 พฤศจิกายน 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 26 พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและหาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมแขนงปะกำช้างของชาวไทยกูย อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นชุมชนชาวไทยกูยที่อยู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษา พบว่า วิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยกูยมีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและดวงวิญญาณบรรพบุรุษด้วย ได้ปรากฏพิธีกรรมของกลุ่มชนเรียกว่า “พิธีแกลมอ” เป็นพิธีสื่อสารดวงวิญญาณมีสัญลักษณ์ในพิธี และรูปแบบในพิธีที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ และเส้นปะกำช้างที่ปรากฏบนศีรษะของผู้เข้าในพิธี จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยกูย ความเกี่ยวข้องกับช้าง คือ การเลี้ยงและการฝึกช้าง โดยจะต้องมีความเชี่ยวชาญ ได้แก่ 1) การจับช้าง 2) ทำเครื่องมือที่เกี่ยวกับช้าง 3) การประกอบพิธีกรรม 4) การฝึกบังคับช้าง 5) การทำนายลักษณะของช้าง และ 6) การรักษาด้วยพืชสมุนไพร สำหรับพิธีกรรมแขนงปะกำช้างเป็นพิธีกรรมเช่นไหว้ที่มีการสืบทอดมานานโดยเชื่อว่าจะทำให้ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและมีความโชคดี แนวทางการอนุรักษ์ พบว่า 1) ควรมีการส่งเสริมให้มีฐานข้อมูลบริการความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ 2) ควรรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อต่อบริการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 3) ควรมีการจัดความร่วมมือในชุมชน ได้แก่ ชุมชน โรงเรียน และวัด 4) จัดกิจกรรมเสริมความรู้ 5) จัดกิจกรรมนำเสนอเรื่องราวและวิถีชาวกูยเพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชน 6) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสอนในชั้นเรียน 7) จัดกิจกรรมแขนงปะกำช้างให้ชนมีพื้นที่และสร้างนวัตกรรมทางความเชื่อที่ได้จากช้าง เป็นต้น

คำสำคัญ: แขนงปะกำช้าง ความเชื่อหมอช้าง พิธีกรรม กลุ่มชาวไทยกูย จังหวัดสุรินทร์

Abstract

The purpose of this article was to study guidelines for the conservation of San Pra Kham Chang of Thai Kui in Tha Tum district, Surin province. The target group was Thai Kui who live in Ban Ta Klang, Krapho sub-district, Tha Tum district, Surin province. The study found that the way of life of these people is believed in supernatural powers and ancestral spirits. There has appeared a ritual of the people called "Glamor Ceremony", a ceremony to communicate the soul and related with the elephant. The Thai Kui and their rituals have become the identity of the origin of their beliefs and development to the present day. This group is related to elephants, namely elephant rearing and elephant training. Must have the expertise, namely 1) capturing elephants 2) making tools related to elephants 3) performing rituals 4) taming elephants 5) predicting the appearance of elephants 6) plant treatment herb. The elephant sanctuary is an offering ceremony. People believed that make career advancement and good luck. Guidelines for conservation found that: 1) It should promote having a database of knowledge services for tourists and those who are interested. 2) It should collect information about rituals and beliefs and provide knowledge services to tourists. 3) It should establish community cooperation including communities, schools and temples. 4) Organize knowledge-enhancing activities 5) Organize activities to present stories and ways of the Kui people to make the community proud. 6) Organize local curriculum for teaching in the classroom giving up space and creating innovations of beliefs derived from elephants.

Keywords: San Pa Kham Chang, Elephant Healer Belief, Rituals, Thai Kui, Surin Province

บทนำ

วิถีชีวิตลุ่มน้ำมูลที่มีกลุ่มชนเข้ามาอาศัยอยู่นั้นโดยเฉพาะกลุ่มชุมชนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ มีจารีตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาวไทยกูยได้ยึดถือและปฏิบัติตามกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมีวิถีชีวิตที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และจารีต (กฤษนันท์ แสงมาศ และ ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2562 : 114 - 115) ชาวไทยกูยมีความเชื่อเกี่ยวกับเส้นปะกำช้างโดยมีฐานคติที่ถือว่าเส้นปะกำช้างมีดวงวิญญาณของบรรพบุรุษสิงสถิตอยู่ภายในเส้นปะกำช้าง ความเชื่อในเรื่องผีปะกำ อธิบายได้ความหมายว่าเป็นผีบรรพบุรุษของชาวไทยกูย ความสำคัญของพิธีกรรมแซนปะกำช้างหรือพิธีเซ่นไหว้ศาลปะกำช้างเป็นพิธีกรรมของชาวไทยกูยเลี้ยงช้าง คำว่าปะกำนี้เป็นคำที่ชาวกูยเลี้ยงช้างใช้เรียก “เชือก” หรือบ่วงบาศสำหรับใช้ในการคล้องช้างซึ่งบางครั้งก็เรียกว่าหนังปะกำบ้าง แต่ทั้งนี้เชือกหรือบ่วงบาศดังกล่าวจะต้องเป็นเชือกที่ได้ผ่านการทำพิธีเพื่ออัญเชิญวิญญาณของผีบรรพบุรุษ ที่เคยเป็นหมอช้างและพระครูผู้ที่เป็นหมอช้าง ชาวไทยกูยเลี้ยงช้างทุกคนจะนับถือว่าเป็นบรมครูช้างของตนเข้าไปสิงสถิตอยู่ในเชือกนั้นแล้วเท่านั้น ฉะนั้นหมอช้างและครอบครัวจะต้องเคารพและเก็บรักษาไว้อย่างดีทั้งนี้เพราะพวกเขาคือว่าหนังปะกำจะมีผีประจำปะกำอยู่ภายใน และมีฐานคติว่ามีอำนาจที่สามารถจะบันดาลให้เกิดความโชคดีหรือความโชคร้ายได้ ดังนั้น สิ่งที่จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษก็คือห้ามเหยียบ ห้ามผู้หญิงหรือผู้ที่ไม่ใช่สายโลหิตแต่ต้องเส้นปะกำช้างที่ครอบครัวได้ยกไว้ภายในศาลปะกำ (ยโสธรา ศิริภาพระภากร. 2560 : 84)

ชาวไทยภูยให้การนับถือผีและดวงวิญญาณบรรพบุรุษ และมีการผสมผสานให้เข้ากับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และผสมความเชื่อท้องถิ่นที่มีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและสิ่งที่ไม่เห็นด้วยตาเนื้อภายในชุมชนมีวัดชื่อ วัดกุยอาเจียง จะมีศาลปะกำช้างและประจำเป็นศูนย์ร่วมจิตวิญญาณ ในรอบปีจะมีการประกอบพิธีกรรม ณ สถานที่บริเวณศาลปะกำช้างแห่งนี้ถือเป็นจุดสำคัญและเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยภูย ภายในศาลปะกำช้าง จะประกอบด้วยรูปปั้นครุฑช้าง ถือเป็นบรมครุฑช้าง ปะกำช้าง รูปภาพของหมอช้าง และโดยรอบจะปั้นช้างไว้มากมาย และมีโครงกระดูกช้าง และสุสานช้างด้านหน้าบริเวณศาลปะกำช้างด้วย จึงถือได้ว่าชาวไทยภูยให้ความสำคัญต่อช้าง และถือว่าช้างเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เมื่อตายลงจะนำกระดูกช้างมาฝังไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ และยังมีการประกอบพิธีทำบุญอุทิศที่มีพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาทำมาฆบูชา และส่วนร่วมในกิจกรรมแสดงให้เห็นถึงสายใยความสัมพันธ์มีต่อช้าง จนกลายมาเป็นการสร้างศาลปะกำช้างเพื่อประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง ได้แก่ การประกอบพิธีตั้งช้าง หน้าที่ศาลปะกำช้าง การประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ปะกำช้าง และบวงสรวงกรรมงานพิธีต่าง ๆ เพราะความเชื่อที่มามีความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นชุมชนจึงมีฐานคติที่มีต่อศาลปะกำช้างและบรมครุฑหมอช้าง อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบในการลงสำรวจในพื้นที่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ว่าพิธีกรรมแซนปะกำช้างหรือพิธีไหว้ศาลปะกำยังไม่มีมีการถ่ายทอดวิชาความรู้จากครูชักรุ่นก่อนอย่างเต็มที่ที่ทำให้การจัดพิธีอาจขาดตกบกพร่องไปบ้างและอาจจะไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งนี้การจัดพิธีกรรมของหมอช้างเองยังเป็นเรื่องละเอียดอ่อนซึ่งจะหาคนสืบทอดวิชาความรู้การคล้องช้างได้ยากจึงเกิดปัญหาการจัดลำดับพิธีกรรมที่เริ่มจนจบและรายละเอียดได้ขาดตกไปโดยองค์ความรู้ที่ไม่ได้ถ่ายทอดและบันทึกไว้นั่นเอง

จากการศึกษาเรื่องพิธีกรรมความเชื่อหมอช้างของกลุ่มชาวไทยภูย บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จึงเป็นความสำคัญมากในยุคปัจจุบันเนื่องจากสถานการณ์ วัฒนธรรม ประเพณี โลกยุคใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เด็กเยาวชนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจ ใส่ใจที่จะเรียนรู้ในมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ของตนเองมากเท่าที่ควร บทความนี้จึงเป็นการศึกษาและหาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมแซนปะกำช้างของชาวไทยภูย เพื่อนำไปสู่การสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจแก่เด็กเยาวชน เกิดการสืบทอดพิธีกรรมความเชื่อหมอช้างของกลุ่มชาวไทยภูย และอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่จังหวัดสุรินทร์สืบต่อไป

การศึกษาการคงอยู่ของพิธีกรรมแซนปะกำช้างบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

การศึกษาริบทเชิงพื้นที่การคงอยู่ของพิธีกรรมแซนปะกำช้าง บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้ 1. ขอบเขตด้านเอกสารข้อมูล เป็นการศึกษาข้อมูลที่ได้จากหนังสือ ตำรา วิจัย และบทความทางวิชาการที่เสนอไว้ในแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ที่มีความเกี่ยวข้อง คือ ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเชื่อและพิธีกรรมท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่นและฐานคติที่มีต่อดวงวิญญาณอำนาจเหนือธรรมชาติและบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้ศึกษาตามกรอบและประเด็นในการศึกษา และ 2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย หมอช้าง 3 คน นักวิชาการ 1 คน พระสงฆ์ 1 รูป กลุ่มผู้นำชุมชน 1 คน และผู้ร่วมพิธี 3 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการ ดังนี้

1. จากเอกสาร รูปแบบของหนังสือ ตำรา วารสาร งานวิจัยและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีความรู้เกี่ยวกับ กลุ่มชาติพันธุ์ ความเชื่อ พิธีกรรม ฐานคติที่มีต่อช้าง อัตลักษณ์ ประเพณี แนวทางการพัฒนา อนุรักษ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลการศึกษา ในกรอบแนวคิดในการวิจัยให้มีความชัดเจนและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

2. การสัมภาษณ์ (Survey and In-Depth Interview) เป็นการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นแบบมีโครงสร้างพร้อมเก็บภาพ ประกอบในคราวเดียวกัน ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมด้วยในการเก็บข้อมูลราย

ประเด็นที่สำคัญ ๆ ส่วนการหาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมแซนปะกำช้างของกลุ่มชาวไทยกูย บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุรินทร์ โดยเป็นการสนทนาโต้ตอบสอบถามอย่างไม่เป็นทางการหรือแบบเป็นกันเองและพร้อมกับการบันทึกเสียงเพื่อกันข้อผิดพลาดด้วย

3. การสังเกตการณ์ร่วม คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมจะถูกใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม แซนปะกำช้าง ที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาหรือฤดูกาลจนกลายเป็นเทศกาลประเพณีไปแล้ว สิ่งเหล่านี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสำรวจและสอบถามหรือแม้กระทั่งสัมภาษณ์ทักษะการสังเกต จึงจำเป็นต้องใช้ร่วมด้วยเสมอทุกครั้งไปและได้ทำการบันทึกการสังเกตจากสถานการณ์จริงไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่ค้นพบหรือสงสัย และเป็นที่มาของการบันทึกข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่พบ เป็นต้น

4. ขั้นตอนการได้ทำการประสานติดต่อกับชุมชนในพื้นที่ทำการศึกษาศึกษาเพื่อประสานงานในการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวม ข้อมูล ตามกรอบการศึกษา ได้แก่ ฐานคติความเชื่อและพิธีกรรมการแซนปะกำช้างที่มีต่อการเลี้ยงช้างและกลุ่มชาวไทยกูย จังหวัดสุรินทร์

5. ขั้นตอนการสรุปผลดำเนินงานพร้อมแสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าของความเชื่อและพิธีกรรมและบทบาทของช้างและแนวทางการอนุรักษ์ต่อยอดของกลุ่มชาวไทยกูย

พิธีกรรมแซนปะกำช้างกลุ่มชาวไทยกูย

ชาวไทยกูยมีการนับถือผีและดวงวิญญาณบรรพบุรุษทั้งนี้ยังมีการผสมผสานให้เข้ากับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และผสมความเชื่อท้องถิ่นที่มีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและสิ่งที่ไม่เห็นด้วยตาเนื้อภายในชุมชนมีวัดชื่อ วัดกุยอาเสียง จะมีศาลปะกำช้างและประจำชุมชน และตามบ้านเรือนที่มีการเลี้ยงช้างและเคยมีประสบการณ์การจับช้างเป็นต้น ในรอบปีมีการประกอบพิธีกรรมสถานที่ศาลปะกำช้างถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ภายในศาลปะกำช้าง ภายในศาลนั้นจะประกอบด้วยรูปปั้นครุช้าง ถือเป็นบรมครุช้างปะกำช้างและรูปภาพของหมอช้างและโดยรอบจะปั้นช้างไว้มากมายและมีโครงกระดูกช้าง และสุสานช้าง ด้านหน้าบริเวณศาลปะกำช้างถือว่าชาวไทยกูยให้ความสำคัญต่อช้างและถือว่าช้างเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เมื่อตายลงจะนำกระดูกช้างมาฝังไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ และยังมีประกอบพิธีทำบุญอุทิศที่มีพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาทำมืบทา และส่วนร่วมในกิจกรรม คือ การทำบุญอุทิศให้กับช้างที่ตายไปด้วย แสดงให้เห็นถึงสายใย ความสัมพันธ์ที่คนมีต่อช้าง ได้กลายมาเป็นการสร้างศาลปะกำช้างเพื่อประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง ได้แก่ การประกอบพิธีตั้งดาช้าง หน้าศาลปะกำช้าง การประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ปะกำช้างและบวงสรวงกรณีงานพิธีต่าง ๆ เพราะความเชื่อที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นชุมชนจึงมีฐานคติที่มีต่อศาลปะกำช้างและบรมครุหมอช้าง ในด้านฐานคติที่มีความเชื่อดวงวิญญาณบรรพบุรุษ และความเชื่อในอำนาจภูติผีวิญญาณว่าสิ่งเหล่านี้สถิตตามพื้นที่ต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีการเช่นไหว้ด้วยกระทงบูชา ที่ประกอบด้วย (1) กระทงประดิษฐ์ด้วยใบตอง (2) ดอกไม้ รูปเทียน (3) ขนม ข้าวต้ม ข้าวสวย (4) เงิน 2 บาท ฐานคตินิยมเหล่านี้กลุ่มชาวไทยกูยทำมานานหลายยุคสมัยเพื่อเป็นการสักการะ บูชา ดวงวิญญาณ เป็นต้น

อีกความเชื่อหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ ด้านระบบโครงสร้างวิถีชีวิต ด้านอาชีพและการพึ่งพาต่ออำนาจผู้ที่สามารถประทานฝน และน้ำ หรือสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่ด้วยเป็นต้น ฐานคติที่มีความเชื่อที่มีต่อดวงวิญญาณที่มีหน้าที่รักษาชุมชนมักพูดเป็นภาษาถิ่น เรียกว่า หะจ๊ะ, หะจาย, หะจุย ให้ความหมายได้ว่า ปูตา หรือ ผีปูตา เป็นเทพารักษ์ที่รักษาชุมชนแห่งนี้ตามคติความเชื่อของกลุ่มชาวไทยกูย และหรือแม้แต่ภายในบ้านจะมีทั้งบูชาผีบรรพบุรุษและมีความเชื่อในผีปะกำช้างและมีความเชื่อต่อพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับดวงวิญญาณ ได้แก่ การเช่นผีประจำบ้านและพิธีกรรมสื่อสารดวงวิญญาณบรรพบุรุษเรียกว่าพิธีกรรมกล่อมชาวไทยกูย

(ยโสธรา ศิริภาพระภากร และคณะ, 2562) มีการจัดทำปีละครั้งมีวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรม คือ ข้าวสุก เหล้า เนื้อสัตว์ กรวยใบตอง ผ้าขาว เงิน 12 บาท เงิน 6 บาท มีหมากพลูทำพิธีเช่นโดยเอาน้ำตาลโรยบนข้าวสุกและมัก จุดเทียนปักลงที่ข้าวสุก แล้วเริ่มต้นกล่าว คำบูชาเป็นคำเชิญดวงวิญญาณเป็นภาษาอุยกูยท้องถิ่นมีความเพื่อขอให้ผีและดวงวิญญาณของบรรพบุรุษได้คุ้มครองขณะที่กล่าวค่อย ๆ จะรินเหล้าขาวลงบนภาชนะ คือ ชันจากนั้นจะหยิบสิ่งของที่ ใช้ เช่นไห้ว วางบนที่ตั้งที่เหลือจะนำมารับประทานและแจกจ่ายผู้คนที่มาร่วมในพิธีกรรมการเช่นไห้วฝ่ออาจจัดขึ้นในวาระ ช่วงสำคัญ ได้แก่ วาระประจำวัน วาระประจำเดือนและงานประจำปี (สุริยา คลังฤทธิ์ และคณะ, 2562 : 52 - 53)

พิธีกรรมแซนปะกำ เป็นภาษาถิ่นสามารถอธิบายได้ว่า “แซน” หมายถึง แซนไห้ว บูชา บวงสรวง “ปะกำ” หมายถึง เส้นปะกำข้างที่ทำด้วยหนังควายมีความเชื่อว่าเป็นที่สถิตของดวงวิญญาณบรรพบุรุษ (ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2561 : 4 - 5) ฐานคติมีความเชื่อว่าเส้นปะกำข้างสามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ พิธีกรรมแซนปะกำข้าง สามารถแบ่งออกได้ 2 แบบ ได้แก่ (1) แซนปะกำข้างในครัวเรือน อธิบายได้ว่า เป็นพิธีกรรมเฉพาะครอบครัวที่มีการสืบทอดวิถีความเชื่อ และสมาชิกในครอบครัวเคยเป็นผู้จับข้างและมีข้างในครอบครอง จึงมีพิธีกรรมความเชื่อที่มีต่อเส้นปะกำข้าง โดยพิธีกรรมที่จัดขึ้นนี้เป็นพิธีเช่นไห้ว โดยมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเอง (2) แซนปะกำบริเวณ ศาลปะกำข้างของชุมชน ณ วัดกุยอาเจียง โดยมีผู้ร่วมในการประกอบพิธีกรรม ดังนี้ หมอช้าง จะเดินทางมาร่วมตัวกันในพื้นที่หน้าศาลปะกำข้าง กลุ่มชาวกูยที่อาศัยอยู่โดยรอบ ที่มีอาชีพเลี้ยงช้าง และอาชีพอื่น ๆ ด้วย จะเข้ามา ร่วมกัน และมีพระสงฆ์นำโดยเจ้าอาวาสวัดกุยอาเจียงมาร่วมด้วย ถือเป็นการร่วมตัวขนาดใหญ่ของชุมชนที่มีความเชื่อ และจัดพิธีกรรมเช่นไห้ว ณ ศาลปะกำข้าง เป็นพิธีกรรมแซนปะกำข้าง เพราะถือเป็นสัญลักษณ์ของการจับข้าง จึงเป็นที่มาของพิธีกรรมนี้ เป็นต้น ความสำคัญที่มีต่อการแซนปะกำข้าง ได้แก่ (1) กรณีมีกิจกรรมของครัวเรือน ชุมชน หรือเกี่ยวข้องกับข้าง จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปใจความได้ ดังนี้ ชาวกูยมีความสัมพันธ์กับข้างและถือว่าข้างเป็นเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และยังให้ความสำคัญของข้างในฐานะเป็นสัตว์มงคลและเชื่อว่ามีอำนาจกลับซ่อนเร้นในตัวข้าง ด้วยฐานคติที่มีความเชื่อที่มีต่อข้างว่าเป็นสัตว์มงคลนี้เองจึงให้ความเคารพและเช่นไห้ว (2) กรณีการล้มป่วย การแซนปะกำข้างเพื่อเป็นการบำบัดรักษาและขอการคุ้มครองรักษาให้เกิดความเป็นมงคลและหายป่วย เป็นต้น (3) การบูชาประจำปี เป็นการจัดพิธีกรรมแซนปะกำข้างเพื่อเกิดสิริมงคลและเป็นธรรมเนียมโบราณที่รักษากันมาหลายยุคสมัย (4) ความสำเร็จต่าง ๆ เป็นต้น

เครื่องบูชาที่ปรากฏในพิธีการแซนปะกำข้าง เฉพาะเครื่องบูชาที่ขาดไม่ได้และมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยอดีต ได้แก่ (1) เหล้าขาวเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับทุกพิธีกรรมที่จัดขึ้น (2) ขนหม ข้าวต้มแบบโบราณ ได้แก่ ข้าวต้มมัด ขนหมทอด เป็นขนมพื้นบ้านที่ใช้อยู่เป็นประจำและมีแพร่หลายในพื้นที่ (3) หัวหมู เป็นสิ่งที่ประกอบในพิธีกรรมที่สำคัญและถูกใช้มานานหลายยุคสมัย (4) ไก่ต้ม 1 ตัว (5) หมูย่าง (6) ข้าวสวย (7) ชุดเครื่องบูชาและกล่าวสักระเช่นไห้ว ได้แก่ ผ้าขาว 1 เมตร ดอกไม้ขาว 5 คู่ ธูป เทียน กรวย 2 ปังจ้อย แบบโบราณ 6 สลึง 12 บาท 24 บาท (8) ผ้าไหม 1 ผืน สไบไหม 1 ผืน (9) บายศรีแบบพื้นบ้าน ประดับด้วยข้าวตอกดอกไม้ (9) น้ำเปล่า (10) ถ้าเป็นพิธีกรรมขอขมา จะเสริมเข้ามาด้วย น้ำอบน้ำหอมใส่ขันขนาดใหญ่เพื่อให้ในการประพรม รด ล้าง เส้นปะกำข้าง และศาล ตลอดถึงผู้เฒ่าผู้แก่ในตระกูล เป็นต้น (ยโสธรา ศิริภาพระภากร และคณะ, 2562)

การเลี้ยงข้างได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวไทยกูยจะออกไปจับข้างในป่าด้วยการคล้องข้าง เรียกว่า “โพนข้าง” เป็นการจับข้างโดยหมอช้างใช้บ่วงบาศที่เรียกว่า “เชือกปะกำ” โดยเชื่อว่าผีปะกำสถิตอยู่ในเชือกปะกำ เพื่อกอยปกป้องดูแลผู้ที่ออกไปจับข้าง (วริศรา โกรทินาคม, 2565 : 109) เชือกปะกำทำจากหนังควายถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์มีพลังเป็นที่สถิตของดวงวิญญาณบรรพบุรุษมักใช้คล้องเท้าข้างแล้วผูกไว้กับต้นไม้และนำข้างที่จับได้นั้นมาผูกใช้งานในการคล้องข้างจะกระทำปีละครั้ง ราวเดือน 11 - 12 พฤศจิกายน – ธันวาคม ข้างที่ตายลงจะมีการนำมาฝัง

อย่างดีและจะขุดกระดุกขึ้นมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ภาษา ที่ใช้พูด เรียกว่าภาษาผีปะก่ามาจากภาษาเขมรโบราณ ภาษาผีปะก่าเป็นภาษาพิเศษที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันในหมู่หมอช้างบ้านที่อยู่อาศัย

ภาพที่ 1 พิธีแซนปะก่าช้างกลุ่มชาวไทยภูเขา จังหวัดสุรินทร์

ที่มา: อีรชัย สมใจ (2565)

ภาพที่ 1 เป็นเครื่องเซ่นไหว้ประกอบพิธีกรรมแซนปะก่าช้างกลุ่มชุมชนคนเลี้ยงช้างและมีครอบครัวใกล้ชิด ร่วมเข้าในพิธี ผู้ที่จะสามารถนำในการสื่อสารดวงวิญญาณปะก่าช้างได้ และผู้ประกอบพิธีกรรมแซนมักเป็นหน้าที่ของ หมอช้าง จึงกลายเป็นบทบาท หน้าที่ สำคัญของหมอช้างที่มีต่อพิธีกรรมแซนปะก่าช้างของกลุ่มชนชาวไทยภูเขาในชุมชน เมื่อมีการจัดประกอบพิธีกรรมขึ้น ด้วยความสำคัญและหน้าที่ บทบาทของหมอช้างมักได้รับบทบาท ดังนี้

1) บทบาทหมอช้างผู้ที่เคยอยู่กับช้างมีความรู้เกี่ยวกับช้างมากพอสมควรและสามารถฝึกช้าง และสามารถนำมาใช้งานได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านคชศาสตร์ เช่น การดูคุณลักษณะของช้าง การบำรุงรักษาช้าง การฝึกช้าง ต่อ การเฝ้าระวังช้างการสังเกตช้าง การคล้องช้างป่า การฝึกหัดให้ช้างเชื่อง การรักษาช้าง จิตวิทยาช้างและเก่งด้าน สมุนไพรอาหารช้าง และยังเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพิธีกรรมต่างเกี่ยวกับช้าง ๆ เช่น พิธีตั้งงาช้างพิธีการแซนปะก่า การ เปิดปางช้างหรือการตั้งศาลปะก่า ตามตามพื้นที่ต่าง ๆ

2) ด้านการประกอบพิธีกรรมที่มีต่อศาลปะก่าช้าง ตามความเชื่อเกี่ยวกับศาลปะก่าช้างและเชือกปะก่า มีความเชื่อว่ามีดวงวิญญาณที่ประจำอยู่ในหนังปะก่า (บ่วงบาศสำหรับคล้องช้างป่า) คือ ดวงวิญญาณที่ชาวภูยกคนเลี้ยง ช้างเชื่อถือ เรียกว่า "พระครู" ซึ่งมีสถานะเทียบเท่าเทพ พระครู คือ ดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ ในขณะที่ดวงวิญญาณอีก ประเภทหนึ่งหมอช้าง เรียกว่า "ผีปะก่า" ที่สามารถให้คุณและโทษแก่คนเลี้ยงช้างได้ หากไม่มีการดูแลเอาใจใส่ช้างหรือ ทำร้ายช้าง ผีปะก่าจะทำลงโทษคนเลี้ยงช้างหรือคนในครอบครัวได้ ด้วยเหตุนี้ชาวภูยกคนเลี้ยงช้างจึงต้องมีการเซ่นไหว้ อยู่เสมอ เรียกว่า พิธีกรรมแซนปะก่าช้าง (พระครูพินลกลัณณธรรม กลยาโณ, 2563 : 721)

พิธีกรรมแซนปะก่าช้างตามวิถีของชาวภูยกยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตอยู่มาก งานประเพณีเช่นผีปะก่าช้าง มักจัด ขึ้นในช่วงสำคัญของกิจกรรมชุมชน และครอบครัว และพิธีกรรมอื่น ๆ เชือกปะก่าช้าง ชาวไทยภูยกจึงถือว่าสิ่งมีความ ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่อาจบันดาลโชคดีหรือโชคร้ายแก่ผู้บูชาได้

ภาพที่ 2 เครื่องเซ่นไหว้ประกอบพิธีกรรม
ที่มา: ชีรชัย สมใจ (2565)

ภาพที่ 2 เป็นพิธีเซ่นไหว้ประกอบพิธีกรรมที่จัดในภาคเช้า โดยเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีมีหัวหมู เหล้าขาว ผลไม้ บุหรี่ ภายในศาล และดอกไม้ ส่วนเครื่องเซ่นไหว้จะมีข้าวปลาอาหาร ของหวาน กล้วยขนมข้าวต้ม ภายในศาลจะวางบูชาเส้นปักชำ ดังนั้น การเซ่นไหว้ศาลปักชำ ฐานคติของชาวกูย และกลุ่มผู้เลี้ยงช้างมักให้ความสำคัญกับศาลปักชำ และมักจัดเครื่องเซ่นไหว้ บูชาเป็นประจำ ฐานคติมักเชื่อถือว่าสิ่งสถิตในเส้นปักชำ (ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2560 : 81 - 82) ตามความเชื่อที่มีต่อศาลปักชำและเชือกปักชำถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ให้ความเคารพและเซ่นไหว้ก่อนออกคล้องช้างหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวกับช้าง บทสวดมักผสมผสานระหว่าง ภาษากูย กวย และภาษาบาลี เป็นภาษาของหมอช้างผู้ประกอบพิธีกรรมทำพิธีอัญเชิญผีปะกำและดวงวิญญาณบรรพบุรุษให้มารับเครื่องเซ่นไหว้พร้อมกับให้พร ด้านต่าง ๆ เช่น โชคลาภ การทำงาน กิจกรรมราบรื่น สุขภาพ ทั้งนี้ในพิธีกรรมเซ่นไหว้ปักชำ มักมีการทำนายและการพยากรณ์หรือการเสี่ยงทาย เช่นกัน ศาลปักชำ จะเป็นสถานที่เปรียบเสมือนเทวาลัยอันเป็นที่สถิตวิญญาณบรรพบุรุษและผีปะกำ ตามความเชื่อของชาวกูย ซึ่งตั้งอยู่ภายในศูนย์ศึกษาแห่งบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม โดยศาลปักชำนี้นิยมปลูกสร้างไว้ในชุมชนคุ้มบ้านหรือที่บ้านของทายาทฝ่ายพ่อมีลักษณะเป็นเรือนไม้ค้ำยหอสองมีเสาสี่ต้นหันหน้าไปทางทิศเหนือ ณ ตำแหน่งที่เจาบ้านไม่ตกทับตัวศาลและเงาศาลไม่ตกต้องตัวบ้านซึ่งศาลปักชำจะใช้เป็นที่เก็บรักษาหนังปะกำ และอุปกรณ์ในการคล้องช้างการเซ่นผีปะกำจะกระทำโดยหมอช้างอาวุโส เจ้าของบ้าน และญาติพี่น้อง นำของเซ่นไหว้ไปยังศาลปักชำ จุดเทียนแล้วอัญเชิญผีปะกำและดวงวิญญาณบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เคารพบูชาให้เข้ามาสถิตในเชือกเชือกปักชำนี้เพราะหนังปะกำถือว่าเป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ใช้ในการคล้องช้างป่าซึ่งในการเซ่นผีปะกำมีหลักว่าผู้ทำพิธีและขึ้นศาลปักชำได้จะต้องเป็นผู้ชาย ลูกหลานของต้นตระกูล ผู้เป็นเจ้าของศาลปักชำบุคคลอื่นห้ามขึ้นโดยเด็ดขาดและโดยเฉพาะสตรีห้ามแตะต้องหนังปะกำเด็ดขาด ดังนั้น ผู้เข้าร่วมพิธี จึงต้องนั่งอยู่ที่พื้นดินล้อมรอบศาลปักชำ

ภาพที่ 3 พิธีกรรมแขวนปะกำช้างและการกล่าวเชิญผีปะกำช้างในพิธีการ
ที่มา: อีรชัย สมใจ (2565)

ภาพที่ 3 ผู้ประกอบพิธีบูชาเช่นไหว้จะนำเครื่องบูชาเข้าไปวางด้านในภายในศาล เป็นการยกให้ มอบให้และบูชา โดยการกล่าวเชิญผีดวงวิญญาณที่สถิตในเส้นปะกำได้รับรู้ และบอกกล่าว ความเป็นมา ความสำคัญในการบูชา จุดประสงค์ของตนเอง และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเพื่อขอให้ดวงวิญญาณช่วยในด้านต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นภายในศาลปะกำช้างจะเป็นที่เก็บเชือกปะกำช้าง เป็นบ่วงมีลักษณะขดเป็นมวนไว้เป็นวงกลมภายในศาลไม้ที่ทำขึ้นไว้สักการบูชาห่างจากตัวบ้านพอสมควร และทำด้วยหนังควาย ที่นำมาตัดเป็นริ้ว ๆ แล้วตากแห้งจากนั้นปั่นเข้ากันเป็น 3 เกลียว มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 - 2 นิ้ว มีความยาวประมาณ 50 - 80 เมตร ซึ่งควาย 3 ตัวจะได้เชือกปะกำ 1 เส้น เชือกปะกำนี้บรรดาหมอช้างและควาญถือว่าเป็นเชือกศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นที่สถิตของดวงวิญญาณครูบาอาจารย์ และแต่ละตระกูลมักจะมีไว้ใช้เฉพาะคนในตระกูล ซึ่งต้องเคารพนับถือและเชื่อว่าผีปะกำช้างจะสามารถบันดาลให้โชคดีหรือโชคร้ายในการคล้องช้างได้สิ่งที่ต้องระมัดระวังเกี่ยวกับเชือกปะกำคือ ห้ามเหยียบหรือห้ามผู้หญิง หรือผู้ที่มิใช่สายเลือดหรือคนต่างตระกูลแตะต้องหรือขึ้นไปในศาลปะกำช้าง ถ้าละเมิดข้อห้ามดังกล่าวถือว่าผิดครู ผิดปะกำ อาจมีผลร้ายต่อผู้ไปคล้องช้างได้ส่วนเครื่องรางที่หมอช้างนำติดตัวไปด้วยนั้นจะเป็นสายรัดที่เอวที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตาทวดซึ่งเมื่อออกมาจากป่าต้องเก็บไว้บนหัวนอนห้ามนำไปให้คนอื่นดูซึ่งเครื่องรางนั้นมีทั้งต้นห่าเสือเขี้ยวหมูต้นและจันทราส เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะประกอบกิจการใด ๆ ชาวไทยภูมิมักจะมีการเซ่นบวงสรวงผีปะกำช้างก่อนเสมอ

พิธีเซ่นศาลปะกำจะกระทำกันทุกปี อาจว่ามีเหตุต้องเคลื่อนย้ายเยือกปะกำ (เช่นการแสดง การคล้องช้างประจำปี ต้องใช้เชือกปะกำ ประกอบการคล้องช้างแสดง จึงต้องทำพิธีกรรมก่อนจะเรียกว่าสมัยใหม่ศาลปะกำ การเดินทางไกล งานบวช งานแต่ง เป็นต้น) ความเชื่อเรื่องผีปะกำช้าง เป็นคติความเชื่อในลักษณะการถ่ายทอดอำนาจจากผีบรรพบุรุษไปสู่ผู้อาวุโสในสายตระกูล ทำให้ผู้อาวุโสได้รับความเคารพ เชื่อฟังจากสมาชิกในตระกูล เป็นผู้นำในการประกอบพิธีเซ่นสรวงผีปะกำ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งการทุกอย่างในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปะกำ นอกจากนี้ยังพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคติความเชื่อเรื่องผีปะกำกับโครงสร้างสังคม เช่น การจัดระเบียบทางโครงสร้างเศรษฐกิจ การควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชน การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในสังคม ครอบครัว ศาสนา ลิทธิ และความเชื่ออื่น ๆ เป็นต้น (ทิตยวดี อินทรางกูร และคณะ, 2562 : 386 – 387; พระครูพิมลกลยาณธรรม กลยาณ, 2563 : 721; สุทัศน์ กองทรัพย์, 2558 : 10 - 11) ดังประเพณีการบวชขนาดช้างของกลุ่มชาวไทยภูมิจัดขึ้นในเดือน 6 ของทุกปี โดยชาวไทยภูมิมองความเชื่อว่าเป็นบวชทุกคน เมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์จะต้องบวช และการแห่หน้าคินยมนำด้วยขบวนช้าง ซึ่งในอดีตจะแห่ไปยังวังทะเล ซึ่งเป็นจุดที่แหล่งน้ำมูลบรรจบกับลำน้ำชี แม้ปัจจุบันจะแห่หน้าคินยมนำที่วัดแล้ว แต่

ชุมชนก็ยังสืบสานประเพณีแห่หน้าคบนหลังช้างอยู่ (สุขใจ สมพงษ์พันธุ์, 2555 : 72 - 73) จะเห็นว่าช้างยังคงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับโครงสร้างของสังคมอย่างต่อเนื่อง

พิธีกรรมแห่ปะกำช้างที่มีผลต่อวิถีชีวิต พบว่า พิธีกรรมแห่ปะกำช้างที่เราเรียกว่าผีปะกำลักษณะความเป็นอยู่ของชนชาวกูย ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมแห่ปะกำช้าง เส้นปะกำช้างถือว่าเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์ มีเทวาอารักษ์หรือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษรักษาและคุ้มครองอยู่ ถ้าผู้ใดบูชาดีเช่นไหว้ลูกก็สามารถนำมาซึ่งความสุขความเจริญก้าวหน้า ในหน้าที่การงานได้ เส้นปะกำนี้ตามความเชื่อของชาวกูย มักเชื่อว่าสามารถให้ทั้งคุณและโทษ ดังนั้นชาวกูยที่มีความเป็นอยู่อาศัยช้าง อยู่กับช้างทุกวัน ย่อมจะรักและหวงแหนช้างมาก เส้นปะกำช้างจะจัดวางอยู่ที่ศาลปะกำช้าง ภายในศาลจะประดิษฐ์เส้นที่ทำด้วยหนังควายม้วนเป็นเส้นยาวเพื่อใช้จับช้างเพื่อนำมาฝึก (พระครูพิมลกลยาณธรรม กลยาณ, 2563 : 718) พิธีกรรมแห่ปะกำช้างมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวอำเภอดงหลวง จังหวัดสุรินทร์ เช่น งานประเพณีเช่นผีปะกำช้างชาวกูยจะมีความเคร่งครัดในประเพณีนี้เป็นอย่างมาก จะไม่ลบหลู่สิ่งที่ตนเองให้ความเคารพบูชา แต่ละครอบครัวจะมีผีซึ่งตนเองเคารพอยู่เป็นประจำ เรียกว่า การเช่นผีปะกำ จะกระทำเมื่อไปคล้องช้าง คนในครอบครัวจัดให้มีขึ้นโดยมีความเชื่อที่ว่า หากไม่ได้เช่นผีปะกำของตนเองแล้วก็จะมักประสบอุปสรรคนานาประการ เชือกปะกำชาวกูยจึงถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำตระกูลเป็นสิ่งที่อาบันศาลโชคติหรือโชคร้ายเมื่อเวลาออกไปคล้องช้างมีการสร้างร้านหรือโรงสำหรับเก็บเส้นปะกำช้างและเช่นไหว้เป็นประจำ เพื่อความเป็นสิริมงคลความเชื่อที่มีต่อผีปะกำช้าง ชาวกูยมีความเชื่อมากกับผีปะกำช้างและนับว่าเป็นความเชื่อที่สำคัญของผู้ที่เลี้ยงช้าง (ยโสธรา ศิริภาพระภากร และ สอนอง สุขแสง, 2563 : 199; พระครูพิมลกลยาณธรรม กลยาณ, 2563 : 718 - 719) อัตลักษณ์ชาวกูย ความเชื่อเกี่ยวกับศาลปะกำและเชือกปะกำช้าง สำหรับคนเลี้ยงช้างควายและหมอช้างต่างก็มีความเชื่อว่าเป็นเชือกที่ศักดิ์สิทธิ์ คนเลี้ยงช้างในแต่ละตระกูลก็จะมีเชือกปะกำช้างประจำตระกูลของตนและมีไว้ใช้เฉพาะตระกูลของตนเท่านั้นเป็นของมงคลที่คนในครอบครัวต้องให้ความเคารพนับถือและเชื่อกันว่าผีปะกำช้าง จะดลบันดาลให้เกิดความโชคดีทำกิจการงานต่างๆได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีบุคคลในครอบครัวหากต้องการ ทำกิจอันใดที่เกี่ยวข้องกับช้าง เช่น การคล้องช้าง การตั้งช้าง การฝึกช้าง การนำช้างไปทำงานต่างถิ่น เมื่อมีเหตุจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายเชือกปะกำ (ยโสธรา ศิริภาพระภากร และคณะ, 2562) จะต้องทำพิธีเช่นไหว้เชือกปะกำเพื่อบอกกล่าวขอพรจากผีปะกำเสียก่อนกิจการงานต่าง ๆ จะได้สัมฤทธิ์ผลนอกจากนี้จะต้องมีการเช่นไหว้เป็นประจำทุกปี เป็นต้น

แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานพิธีกรรมแห่ปะกำช้างของชาวกูย

- 1) ต้องมีการส่งเสริมให้มีฐานข้อมูลและบริการความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเป็นการขยายฐานความรู้และความเข้าใจ เพื่อเพิ่มความรู้ในมิติมุมมองที่ได้ศึกษาบริบทกลุ่มน้ำมูลและกลุ่มชาวกูยในพื้นที่อย่างเข้าใจ
- 2) ต้องมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมแห่ปะกำช้างประจำปีและบริการความรู้แก่ผู้เข้าร่วมในพิธีกรรมและกลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นฐานการเรียนรู้ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม ของกลุ่มชนชาวกูย ที่พยายามอนุรักษ์ รักษาไว้ เป็นการสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อประชาสัมพันธ์ ตีพิมพ์ สร้างงานวิจัย ในแนวทางการอนุรักษ์ ประเพณีแห่ ปะกำช้างได้อีกทางหนึ่ง
- 3) ต้องมีการจัดความร่วมมือในชุมชน ได้แก่ ชุมชน โรงเรียน และวัด ในการร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ละปรึษา เพื่อหาแนวทาง การอนุรักษ์ประเพณีและพิธีกรรมไว้เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นมากยิ่งขึ้น
- 4) ต้องจัดกิจกรรมเสริมความรู้ ที่มาฐานคติและความเชื่อของกลุ่มชน และความเป็นมา ความสำคัญในพิธีกรรมกลุ่มชน รวมทั้งมีการแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ของชาวกูยที่ได้สร้างประวัติศาสตร์ให้ปรากฏกับชาติ

บ้านเมือง จากพิธีคล้องช้างและอื่น ๆ มากมายที่มีความสอดคล้องกับการสร้างและการใช้ “ปะกำช้าง” และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างที่เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาวไทยภูเขา

5) ต้องจัดกิจกรรมนำเสนอเรื่องราวและวิถีชาวกูยเพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหน มรดกทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมการแซนปะกำช้างของกลุ่มชนชาวไทยภูเขาและพิธีกรรมอื่น ๆ ที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้กลุ่มชนเกิดความสนใจ สามารถนำเสนอด้วยท่าทางของนาฏศิลป์ได้ (อัคราพร สุขทอง, 2554 : 54 - 57)

6) ต้องจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสอนในชั้นเรียนเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ ความเข้าใจ ผ่านงานเขียน ผ่านงานวิจัย โดยการรวบรวมความรู้ และการยอมรับ เข้ามามีบทบาทให้นักเรียน ได้ศึกษา และเรียนรู้ เพื่อเพิ่มความภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

7) ต้องเพิ่มการพัฒนาในพื้นที่ของวัดควรจัดให้มีพื้นที่เพื่อ สนับสนุน รวมอนุรักษ์ สืบทอด มรดกภูมิปัญญา และมีการผลิตนวัตกรรมทางความเชื่อที่เกิดกับช้างเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ผู้สนใจ เช่น ของขลัง วัตถุมงคล เป็นนวัตกรรมที่สร้างรายได้มหาศาล

บทสรุป

ความเชื่อและพิธีกรรมแซนปะกำช้างของกลุ่มชาวไทยภูเขา บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญต่อกลุ่มชาวไทยภูเขา ในฐานะสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ และเส้นปะกำได้ผ่านกาลเวลาผ่านเรื่องราวและกิจกรรมต่างๆที่นำไปใช้ในการจับช้างเมื่อผ่านกาลเวลามาระยะหนึ่งและหมดสภาพการใช้งาน หรือยังคงสภาพที่สมบูรณ์ เชื้อปะกำนี้จะถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์แห่งการบูชา และกลายเป็นสัญลักษณ์แทนบรรพบุรุษ และฐานคติที่มีต่อความเชื่อที่มีต่อเส้นปะกำช้าง มักให้ความเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับและเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำตระกูลและกลุ่มชนที่มีการเลี้ยงช้างและมีความสัมพันธ์กับช้างโดยสายเลือด ฐานคติที่มีต่อพิธีกรรมที่มีต่อเส้นปะกำช้าง เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบกิจกรรมต่างๆที่ราบรื่น ไม่มีปัญหาอุปสรรค เพื่อให้เกิดความโชคดี และปลอดภัย กล่าวได้ว่าเส้นปะกำช้างเป็นหัวใจหลักที่จะใช้ในการคล้องช้างป่าเพื่อนำมาฝึกใช้งานในวิถีชีวิตของกลุ่มชาวไทยภูเขามรดกทางวัฒนธรรมของครูช้างเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณของชุมชน ปัจจุบันหมอช้างจะมีบทบาทและความสำคัญในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้เลี้ยงช้างและชุมชน เป็นผู้มีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง เป็นต้น พิธีกรรมแซนปะกำช้าง สามารถอธิบายพิธีกรรมแซนปะกำช้างตามวิถีของชาวกูยยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตอยู่มาก งานประเพณีเช่นผีปะกำช้าง มักจัดขึ้นในช่วงสำคัญของกิจกรรมชุมชน และครอบครัว และพิธีกรรมอื่น ๆ เชื้อปะกำช้าง ชาวกูยจึงถือว่าสิ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่อาจบันดาลโชคลาภหรือโชคร้ายแก่ผู้บูชาได้ เครื่องบูชาที่ปรากฏในพิธีการแซนปะกำช้าง เฉพาะเครื่องบูชาที่ขาดไม่ได้ และมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยอดีต ได้แก่ (1) เหล้าขาวเป็นสิ่งที่อยู่คู่เกือบทุกพิธีกรรมที่จัดขึ้น (2) ขนم ข้าวต้มแบบโบราณ ได้แก่ ข้าวต้มมัด ขนมหอด เป็นขนมพื้นบ้านที่ใช้อยู่เป็นประจำและมีแพร่หลายในพื้นที่ (3) หัวหมู เป็นสิ่งที่ประกอบในพิธีกรรมที่สำคัญและถูกใช้มานานหลายยุคสมัย (4) ไก่ต้ม 1 ตัว (5) หมูย่าง (6) ข้าวสวย (7) ชุดเครื่องบูชาและกล่าวสัการะเช่นไหว้ ได้แก่ ผ้าขาว 1 เมตร ดอกไม้ขาว 5 คู่ รูปเทียนกรวย 2 ปังจี้ แบบโบราณ 6 สลึง 12 บาท 24 บาท (8) ผ้าไหม 1 ผืน สไบไหม 1 ผืน (8) บายศรีแบบพื้นบ้านประดับด้วยข้าวตอกดอกไม้ (9) น้ำเปล่า (10) ถ้าเป็นพิธีกรรมขอขมาจะเสริมเข้ามา เช่นน้ำอบน้ำหอมใส่ขันขนาดใหญ่ เพื่อให้ในการประพรม รด ถ้าง เส้นปะกำช้าง และศาล ตลอดจนผู้เฒ่าผู้แก่ในตระกูล เป็นต้น

แนวทางการอนุรักษ์ให้คงอยู่ความเชื่อและพิธีกรรมแขนงปะกำช้าง พบว่าการส่งเสริมให้มีฐานข้อมูลและนำเสนอองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ ชุมชนในพื้นที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดความร่วมมือในชุมชน ได้แก่ ชุมชน โรงเรียน และวัดเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ พื้นฟู และสนับสนุนกิจกรรมและพิธีกรรมแขนงปะกำช้างเพื่อให้เกิดความโดดเด่น และเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชนจัดกิจกรรมเสริมองค์ความรู้หรือนิทรรศการ เพื่อสร้างภาคีเครือข่าย จัดกิจกรรมนำเสนอเรื่องราวและวิถีชาวกูยเพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนในท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสอนในชั้นเรียนในด้านต่าง ๆ และฝึกอาชีพ ที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดกิจกรรมในพื้นที่ของวัดกุยอาเจียง เพื่อร่วมสืบสาน อนุรักษ์ และพัฒนาทั้งนี้จัดพื้นที่เพื่อสร้างนวัตกรรมทางความเชื่อที่ได้จากช้างมาเพื่อบริการแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ คุณค่าที่ได้จากการศึกษา (1) ทำให้ทราบถึงปรัชญาชีวิตและสามารถนำองค์ประกอบความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปพัฒนาต่อยอดในหลักการใช้ชีวิตได้ (2) ทำให้ทราบและรับรู้ด้านประเพณีชาวไทยกูยที่มีการนับถือมาเป็นเวลานาน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ นัธ แสงมาศ และ ยโสธรา ศิริภาพระภากร. (2562). พิธีแห่นาคหอยจุยประจำปีของปราสาทบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. **วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์**, 4(1), 110 - 124.
- ทิตยวดี อินทรากร, ยโสธรา ศิริภาพระภากร, สำเริง อินทง, สุริยา คลังฤทธิ์. (2562). “พิธีแห่นาคโหม่ง” กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บนรากฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวไทยกูย จังหวัดสุรินทร์. ใน **การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ “เวทีวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมศึกษา ครั้งที่ 2”**, 23 สิงหาคม 2562. 383 - 388. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีรชัย สมใจ. (2565). **โครงการศึกษาพิธีกรรมความเชื่อหมอช้างของกลุ่มชาวไทยกูย จังหวัดสุรินทร์** [ภาพถ่าย]. 16 มีนาคม 2565. สุรินทร์ : บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์.
- พระครูพิมลกลัณยานธรณ กल्याณ. (2563). การอนุรักษ์พิธีกรรมแขนงปะกำช้างของชาวกูย อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, 8(2), 711 - 725.
- ยโสธรา ศิริภาพระภากร และ สอนอง สุขแสง. (2563). บทบาทของ “กรูช้าง” จังหวัดสุรินทร์. ใน **การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ “เวทีวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมศึกษา ครั้งที่ 3”**, 14 สิงหาคม 2563. 198 - 205. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยโสธรา ศิริภาพระภากร, สุพัตรา วยะยุณ, พระวัชร วชิรญาณ. (2562). “ปะกำปโล” ความสัมพันธ์ในการประกอบพิธีกรรมสำคัญในกลุ่มชาวไทยกูย [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2565, จาก <http://www.qasurin.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2019/02/บทความ-ปะกำปโล-ดร.ยโสธรา.pdf>.
- ยโสธรา ศิริภาพระภากร. (2560). ปะกำช้าง : ความเชื่อในพลังศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มชาวไทยกูยในจังหวัดสุรินทร์. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่**, 3(2), 77 - 86.
- วิศรา โกรทินธาคม. (2565). ตำนานครุปะกำ : การบอกเล่ามูลเหตุกำเนิดสรรพสิ่งและตำราพฤฒิปาส. **วารสารดำรงวิชาการ**, 21(1), 91 - 114.
- สุขใจ สมพงษ์พันธุ์. (2555). นิเวศวัฒนธรรมในวิถีชีวิตชาวกูยเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์. **วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล**, 7(1), 65 - 75.
- สุทัศน์ กองทรัพย์. (2558). วิถีชีวิตคนกับช้างเมืองสุรินทร์. **วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล**, 10(2), 8 - 12.

- สุริยา คลังฤทธิ, ยโสธรา ศิริภาพระภากร, ฉัตรภรณ์ จันทร์แจ่มธารี. (2562). การจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่ม
ชาวกูย. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 3(1), 52 – 53.
- อัครพร สุขทอง. (2554). การพัฒนานาฏกรรมคล้องช้าง โดยการถอดความจากกระบวนการคล้องช้างของชาติพันธุ์กูย
ในจังหวัดสุรินทร์. วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล, 6(1), 50 - 58.

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

บทนำ

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล (Arts and Culture Journal of the Lower Moon River) ได้กำหนดจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมของคณะกรรมการจริยธรรมการตีพิมพ์ (Committee on Publication Ethics : COPE) ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ของ บรรณาธิการ (Editors) ผู้ประเมิน (Reviewers) ผู้แต่ง (Authors) และผู้อ่าน (Readers) ซึ่งทางวารสารมุ่งหวังว่าผู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานวารสารจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อให้การดำเนินงานของวารสารเป็นไปด้วยความโปร่งใสและน่าเชื่อถือในวงการวิชาการ

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการ (Editors)

บรรณาธิการที่ปรึกษา (Advising Editor) บรรณาธิการ (Editor) บรรณาธิการประจำเรื่อง (Section Editor) กองบรรณาธิการ (Editorial Board) มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานวารสาร ดังนี้

1. บรรณาธิการที่ปรึกษา (Advising Editor)

1.1 ศึกษางานวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ ศิลปะและวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงทิศทางการพัฒนาคุณภาพของวารสารไทยเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลอย่างต่อเนื่อง

1.2 ให้คำปรึกษา ส่งเสริม และสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานวารสารให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre : TCI)

2. บรรณาธิการ (Editor)

2.1 จัดทำคำแนะนำสำหรับผู้เขียน เกณฑ์การพิจารณาบทความเบื้องต้น รูปแบบการเขียนบทความ การเขียนเอกสารอ้างอิงที่มีมาตรฐานสากล พร้อมทั้งเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์

2.2 พิจารณาประเภทของบทความ ขอบเขตของวารสาร และรูปแบบการเขียนบทความ เบื้องต้น โดยละเอียดและหลีกเลี่ยงการดำเนินงานที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน

2.3 ตรวจสอบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) รวมถึงการคัดลอกผลงานของตนเอง (Self-plagiarism) ในบทความ ทั้งนี้ให้พิจารณาปฏิเสธ (Rejected) บทความที่มีการคัดลอกผลงานดังกล่าวทันที

2.4 กำหนดบรรณาธิการประจำเรื่องจากกองบรรณาธิการในการดูแล กำกับและติดตามกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความแต่ละเรื่องอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้

2.5 ติดตามการประเมินคุณภาพของบทความโดยผู้ประเมินให้ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้

2.6 ตัดสินผลการพิจารณาคุณภาพของบทความจากผลการประเมิน ดังนี้

1. การรับตีพิมพ์ (Accepted) ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความ โดยประเมินจากผู้ประเมิน 3 ท่าน และต้องผ่านอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน

2. การปฏิเสธ (Rejected) จะต้องเป็นผู้ประเมินปฏิเสธการตีพิมพ์อย่างน้อย 2 ท่าน และแจ้งผู้แต่งพร้อมหลักฐานเชิงประจักษ์

2.7 หากผู้แต่งมีหลักฐานโต้แย้งผลการประเมินให้บรรณาธิการนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ร่วมกับกองบรรณาธิการและแจ้งผลการพิจารณาต่อผู้แต่งทุกครั้ง

2.8 บรรณาธิการจะต้องเป็นบรรณาธิการตรวจสอบบทความให้ถูกต้อง ครบถ้วนก่อนจัดทำเล่ม และเผยแพร่ผ่านระบบ ThaiJo โดยจะต้องทำการเผยแพร่ให้ตรงตามกำหนดเวลาออกของวารสารอย่างเคร่งครัด

2.9 หากเกิดความผิดพลาดจากการดำเนินงานของวารสารโดยการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของบรรณาธิการนั้น บรรณาธิการจะต้องแสดงความรับผิดชอบ

3. บรรณาธิการประจำเรื่อง (Section Editor) กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

3.1 บรรณาธิการประจำเรื่องจะต้องดูแลกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความในแต่ละเรื่องที่ได้รับมอบหมาย ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพของบทความ และให้ข้อเสนอแนะการตัดสินใจผลการพิจารณาคุณภาพของบทความต่อบรรณาธิการ

3.2 ประชุม และพิจารณากำหนดแผนการดำเนินงานวารสาร จัดทำคำแนะนำสำหรับผู้เขียน เกณฑ์การพิจารณาบทความเบื้องต้น รูปแบบการเขียนบทความ การเขียนเอกสารอ้างอิงที่มีมาตรฐานสากล แบบประเมินบทความ และการปรับปรุงการจัดทำวารสารให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

3.3 พิจารณากลั่นกรอง สรรหา คัดเลือก และจัดส่งบทความไปยังผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรงกับสาขาวิชาของบทความนั้น ๆ เพื่อการประเมินบทความที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อผู้แต่ง และผู้อ่าน

3.4 กำกับดูแลคุณภาพวารสารวิชาการให้เป็นไปตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

3.5 ประชุมตัดสินผลการพิจารณาบทความที่มีหลักฐานได้แก่ผลการประเมิน ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ

บทบาทหน้าที่ผู้ประเมิน (Reviewers)

1. พิจารณาระยะเวลาในการประเมิน และเลือกประเมินบทความที่ตรงตามสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาของบทความนั้น โดยละเว้นและหลีกเลี่ยงการดำเนินงานที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน

2. ประเมินคุณภาพของบทความวิชาการและบทความวิจัยตามหลักทางวิชาการ และมุ่งพัฒนาคุณภาพวารสารวิชาการให้เป็นไปตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

3. ประเมินบทความและนำเสนอผลการประเมินตามระยะเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อผู้แต่ง และผู้อ่าน

4. สรุปผลการประเมินคุณภาพบทความ ได้แก่ 1) ยอมรับการตีพิมพ์บทความ 2) ขอให้มีการแก้ไข 3) ส่งใหม่เพื่อประเมินอีกครั้ง และ 4) ปฏิเสธการรับตีพิมพ์บทความ

บทบาทหน้าที่ผู้แต่ง (Authors)

1. พิจารณาประเภทของบทความ ขอบเขตของวารสาร และรูปแบบการเขียนบทความ ให้ครบถ้วนตรวจสอบเนื้อหาของบทความที่เขียนขึ้นว่าเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาเบื้องต้นของวารสารหรือไม่

2. หากประสงค์จะส่งบทความ บทความนั้นจะต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาจากวารสารหรืองานประชุมวิชาการอื่น และไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น บทคัดย่อ ผลการวิจัย หรือบทความฉบับเต็มในวารสารหรือเอกสารสืบเนื่องจากงานประชุมวิชาการ

3. ผู้แต่งจะต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) หรือคัดลอกผลงานของตนเอง (Self-plagiarism)

4. การจัดส่งบทความจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนการดำเนินงานของวารสาร หากสงสัยในการดำเนินงานของวารสารให้ติดต่อสอบถามงานวารสารก่อนทำการจัดส่งผ่านระบบ ThaiJo

5. ผู้แต่งสามารถโต้แย้งการตัดสินใจผลการพิจารณาบทความได้ โดยต้องมีหลักฐานที่ชัดเจน ประกอบการอธิบายต่อบรรณาธิการเพื่อพิจารณาตัดสินผลการพิจารณาบทความอีกครั้ง

6. ผู้แต่งจะต้องติดตามบทความผ่านระบบ ThaiJo จนถึงสิ้นสุดกระบวนการของวารสาร

บทบาทหน้าที่ผู้อ่าน (Readers)

1. ผู้อ่านสามารถอ่านบทคัดย่อ ดาวนิโหลบทความวิจัย บทความวิชาการ ฉบับเต็มได้ผ่านระบบ ThaiJo

2. หากมีนำข้อความส่วนใดส่วนหนึ่งของบทความในวารสารไปใช้ประโยชน์ ขอให้ผู้อ่านทำการอ้างอิงข้อมูลของบทความให้ครบถ้วน

3. หากผู้อ่านพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) หรือคัดลอกผลงานของตนเอง (Self-plagiarism) ปรากฏในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล ขอให้แจ้งทีมงานวารสารเพื่อดำเนินการตรวจสอบอีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของวงการวิชาการและเป็นการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

การประเมินคุณภาพของบทความ

1. บทความที่ส่งเข้ามาจะได้รับการประเมินคุณภาพของผลงานทางวิชาการ โดยผู้ประเมินซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน ซึ่งพิจารณาแบบปกปิดรายชื่อทั้งผู้เขียนบทความ ผู้ประเมิน และผู้ที่เกี่ยวข้อง (Double Blind Review)

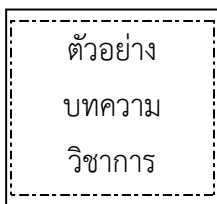
2. ระยะเวลาในการประเมินคุณภาพของบทความเป็นไปตามขั้นตอนการทำงานของวารสาร

3. การตัดสินผลการพิจารณาคุณภาพของบทความจากผลการประเมิน ดังนี้ 1. การรับตีพิมพ์ (Accepted) ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกระบวนการประเมินคุณภาพของบทความ โดยประเมินจากผู้ประเมิน 3 ท่าน และต้องผ่านอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน และ 2. การปฏิเสธ (Rejected) จะต้องเป็นผู้ประเมินปฏิเสธการตีพิมพ์อย่างน้อย 2 ท่าน และแจ้งผู้แต่งพร้อมหลักฐานเชิงประจักษ์

4. สามารถโต้แย้งการตัดสินผลการพิจารณาคุณภาพบทความได้ โดยต้องมีหลักฐานโต้แย้งที่ชัดเจน เพื่อใช้ประกอบการอธิบายต่อบรรณาธิการ และกองบรรณาธิการ และสามารถเปลี่ยนผลการพิจารณาคุณภาพของบทความได้หากหลักฐานที่โต้แย้งนั้นมีความชัดเจนและผ่านการเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ ทั้งนี้การตัดสินของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด

[ชื่อเรื่องภาษาไทย]
[ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ]

[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่1] ^{1*} [ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่2] ² และ [ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่3] ³
[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1] ^{1*}, [ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2] ² and [ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3] ³

[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่1] ^{1*}

[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่2] ²

[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่3] ³

[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1] ^{1*}

[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2] ²

[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3] ³

*Corresponding author, e-mail: [ใส่อีเมลผู้เขียนหลัก]

บทคัดย่อ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

คำสำคัญ: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Abstract

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Keywords: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทนำ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เนื้อเรื่อง ส่วนที่ 1 ที่มีหัวข้อเกี่ยวข้องกับการปูพื้นฐานเรื่องที่จะกล่าวถึง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[ดับเบิลคลิกเพื่อเพิ่มกรอบรูปภาพ]

ภาพที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เนื้อเรื่อง ส่วนที่ 2 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผล วิพากษ์ วิจารณ์ การเพิ่มประเด็นโต้แย้ง จะต้องเป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี และมีหลักฐานอ้างอิงตามหลักวิชาการ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เนื้อเรื่อง ส่วนที่ 3 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการนำเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ตารางที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ที่มา: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทสรุป

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เอกสารอ้างอิง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

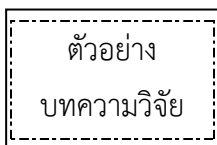
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[ชื่อเรื่องภาษาไทย]
[ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ]

[ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่1]^{1*} [ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่2]² และ [ชื่อภาษาไทยผู้เขียนคนที่3]³
[ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1]^{1*}, [ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2]² and [ชื่อภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3]³

[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่1]^{1*}
[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่2]²
[ที่อยู่ภาษาไทยผู้เขียนคนที่3]³
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่1]^{1*}
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่2]²
[ที่อยู่ภาษาอังกฤษผู้เขียนคนที่3]³

*Corresponding author, e-mail: [ใส่อีเมลผู้เขียนหลัก]

บทคัดย่อ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

คำสำคัญ: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Abstract

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

Keywords: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด], [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

บทนำ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

การทบทวนวรรณกรรม

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กรอบแนวคิดในการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[ดับเบิลคลิกเพื่อเพิ่มกรอบรูปภาพ]

ภาพที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

วิธีการดำเนินการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ผลการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ตารางที่ 1 [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]
[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]	[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ที่มา: [คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด] (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

2. อภิปรายผล

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

เอกสารอ้างอิง

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

[คลิกที่นี่เพื่อพิมพ์รายละเอียด]

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

แบบฟอร์มส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
(กรุณาส่งมาพร้อมกับบทความ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้อมูลทั่วไป

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....
ที่อยู่ติดต่อ เลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์มือถือ..... email.....

2. ข้อมูลบทความ

ลักษณะของบทความ ☐ วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ สังกัด/สถานศึกษา
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....
(ลายเซ็นอาจารย์ที่ปรึกษา)ลงวันที่
ประเภท ☐ บทความวิชาการ (Academic Article) ☐ บทความวิจัย (Research Article)
ภาษาของบทความ ☐ ภาษาไทย ☐ ภาษาอังกฤษ
ชื่อบทความ (ภาษาไทย)
.....
ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ)
.....
คำสำคัญ (ภาษาไทย)
Keywords (ภาษาอังกฤษ)

3. คำรับรอง

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า

1. บทความนี้เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
2. บทความนี้ไม่เคยลงพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นหรือในงานประชุมวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นบทความคัดย่อ หรือฉบับเต็ม
3. ในกรณีที่บทความนี้เป็นวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ หรือผลงานระดับบัณฑิตศึกษา ได้รับการอนุญาตจากอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นเป็นเรียบร้อยแล้ว
4. ข้าพเจ้าได้รับทราบและจะดำเนินงานตามกรอบจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics) อย่างเคร่งครัด การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้า และข้าพเจ้ายอมรับข้อกำหนดและนโยบายการพิจารณาตีพิมพ์บทความของวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลเรียบร้อยแล้ว

ลงนาม.....

(.....)

...../...../.....

ผู้ส่งบทความ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล (Arts and Culture Journal of the Lower Moon River) เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นโดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ รับผิดชอบเผยแพร่ผลงานทางวิชาการจำนวน 2 ประเภทบทความ ได้แก่ บทความวิชาการ และบทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งวารสารมีวาระออกปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคมถึงมิถุนายน และฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคมถึงธันวาคม สำหรับขอบเขตของวารสาร ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม (ดนตรี ประวัติศาสตร์และปรัชญาวิทยาศาสตร์ ทศนศิลป์ และศิลปะการแสดง ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะทั่วไป มนุษยศาสตร์ ศาสนศึกษา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง) แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทความที่ส่งเข้ามาจะได้รับการประเมินคุณภาพของผลงานทางวิชาการ โดยผู้ประเมินซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน ซึ่งพิจารณาแบบปกปิดรายชื่อทั้งผู้เขียนบทความ ผู้ประเมิน และผู้ที่เกี่ยวข้อง (Double Blind Review) ทั้งนี้วารสารจะดำเนินงานตามกรอบจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics) อย่างเคร่งครัด

1. การพิจารณาเบื้องต้น

ในการพิจารณาบทความเบื้องต้น ทางวารสารจะพิจารณาประเภทของบทความ ขอบเขตของวารสาร และรูปแบบการเขียนบทความ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประเภทของบทความ วารสารรับพิจารณาประเภทผลงานทางวิชาการ ดังนี้

1) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาสาระทางวิชาการถูกต้อง มีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจนเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการเพื่อการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ประกอบด้วย บทความย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อเรื่อง ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการปูพื้นฐานเรื่องที่จะกล่าวถึง ส่วนที่ 2 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผล วิพากษ์วิจารณ์ การเพิ่มประเด็นโต้แย้ง จะต้องเป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี และมีหลักฐานอ้างอิงตามหลักวิชาการ ส่วนที่ 3 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการนำเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ บทสรุป กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง

2) บทความวิจัย (Research Article) เป็นงานวิจัยที่มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย มีความชัดเจนในการแก้ไขปัญหา และผลงานวิจัยพบองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางวิชาการหรือนำไปใช้ประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ได้ ประกอบด้วย บทความย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย การทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิดในการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัยสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง

1.2 ขอบเขตของวารสาร วารสารรับพิจารณาสาขาของบทความตามขอบเขตของวารสาร ดังนี้

1) ด้านศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วยสาขาวิชา ดังนี้ ดนตรี ประวัติศาสตร์และปรัชญาวิทยาศาสตร์ ทศนศิลป์และศิลปะการแสดง ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะทั่วไป มนุษยศาสตร์ ศาสนศึกษา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ด้านแหล่งเรียนรู้ อันเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ประกอบด้วยแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล สถานที่ และประสบการณ์

3) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้รอบรู้ เทคนิคและวิธีการของชาวบ้านที่คิดขึ้นเองเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วยภูมิปัญญา ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านศิลปกรรมและโบราณคดี ด้านดนตรีและสุนทรียศาสตร์ ด้านชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ

1.3 รูปแบบการเขียนบทความ วารสารรับพิจารณาเฉพาะบทความที่เขียนตามรูปแบบที่วารสารกำหนด

2. รูปแบบการเขียนบทความ

2.1 การตั้งคำหน้ากระดาษและตัวอักษรที่พิมพ์

กำหนดการตั้งคำกระดาษเป็น A4 ตัวอักษรที่พิมพ์ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยต์ สีดำ แบบเดียวกันตลอดทั้งบทความ ยกเว้นชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ใช้ตัวอักษร ขนาด 16 พอยต์ หรือในบางกรณีการจัดพิมพ์ในตารางหรือรูปที่มีความจำเป็นต้องใช้ตัวอักษรขนาดเล็กลงเพื่อให้อยู่ในกรอบของการวางรูปกระดาษก็สามารถทำได้ หรือมีความจำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์หรือตัวพิมพ์พิเศษจากคอมพิวเตอร์ก็สามารถทำได้

2.2 ระยะห่างของขอบกระดาษ

การตั้งระยะของการพิมพ์ให้เว้นขอบกระดาษ ดังนี้

1. ห่างจากขอบกระดาษด้านบน ระยะห่าง 3.50 ซม.
2. ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้ายมือ ระยะห่าง 3.50 ซม.
3. ห่างจากขอบกระดาษด้านขวามือ ระยะห่าง 2.50 ซม.
4. ห่างจากขอบกระดาษด้านล่าง ระยะห่าง 2.50 ซม.
5. ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1.0

2.3 การย่อหน้า

ให้เว้นระยะจากด้านซ้ายมือ 1 แท็บ (Tab) ให้เริ่มต้นที่ระยะ 1.50 ซม. แท็บต่อไป เพิ่มขึ้นอีกแท็บละ 0.50 ซม. เช่น 2.00, 2.50, 3.00, 3.50 เป็นต้น

2.4 จำนวนหน้าของบทความ

จำนวนหน้า 12 – 15 หน้า (รวมตาราง กราฟ และรูปภาพ)

2.5 เนื้อหาของบทความวิชาการ ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่อง (Title) พิมพ์ทั้งชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้เขียน (Author) ให้พิมพ์ทั้งชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษทุกคน โดยผู้เขียนหลักจะต้องใส่เครื่องหมาย * ไว้ท้ายชื่อผู้เขียนหลัก เช่น วิจิตรา โพธิสาร* เป็นต้น
3. ที่อยู่ (Address) ให้พิมพ์สังกัดและที่อยู่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา หรืออาจารย์ให้ระบุ สาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่
4. อีเมล ให้พิมพ์อีเมลของผู้เขียนหลักหรือผู้ประสานงานบทความ หลังข้อความ *Corresponding author, e-mail:
5. บทคัดย่อ (Abstract) ให้พิมพ์บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเนื้อหาทั้งสองภาษาจะต้องสอดคล้องกัน และถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ จำนวนคำที่ปรากฏจะต้องไม่เกิน 400 คำ
6. คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3 – 5 คำ ให้พิมพ์คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

7. บทนำ (Introduction) เป็นการเขียนจูงใจให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในเรื่องดังกล่าว ความสำคัญของเรื่อง หรืออาจยกปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจ หรืออาจกล่าวถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่าน บทนำสามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเขียน รวมทั้งขอบเขตเนื้อหาของบทความเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของบทความ

8. เนื้อเรื่อง (Body) ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการปูพื้นฐานเรื่องที่จะกล่าวถึง ส่วนที่ 2 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผล วิพากษ์ วิจัย การเพิ่มประเด็นโต้แย้ง จะต้องเป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี และมีหลักฐานอ้างอิงตามหลักวิชาการ ส่วนที่ 3 ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับการนำเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ ทั้งนี้จะต้องจัดลำดับเนื้อหาสาระให้เหมาะสม มีความต่อเนื่องและทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย สามารถใช้ภาพตาราง หรือแผนภูมิ สำหรับสื่อความเข้าใจไปยังผู้อ่านได้ง่ายขึ้น และภาษาที่ใช้ในการเขียนจะต้องถูกต้องตามหลักวิชาการ

9. บทสรุป (Conclusion) มีการสรุปประเด็นสำคัญของบทความจากหัวข้อที่นำเสนอ โดยนำมาเขียนเชื่อมโยงและรวมกันไว้ท้ายบท อาจกล่าวสรุปเนื้อหาว่ามีความสำคัญอย่างไร และสามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ทั้งนี้อาจเพิ่มประเด็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านได้แสวงหาความรู้ต่อไป

10. กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นการกล่าวถึงทุนที่สนับสนุนการดำเนินงานจนนำไปสู่การเขียนบทความวิชาการ โดยระบุ ชื่อทุน ชื่อหน่วยงานหรือผู้ให้ทุน และปีงบประมาณที่ได้รับ ซึ่งหากไม่มีทุนสนับสนุนก็ไม่ต้องระบุ

11. เอกสารอ้างอิง (References) ให้ใช้ระบบอ้างอิงตามระบบนามปี (Name and Year System) โดยยึดรูปแบบของ APA (American Psychological Association)

2.6 เนื้อหาของบทความวิจัย ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่อง (Title) พิมพ์ทั้งชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้เขียน (Author) ให้พิมพ์ทั้งชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษทุกคน โดยผู้เขียนหลักจะต้องใส่เครื่องหมาย * ไว้ท้ายชื่อผู้เขียนหลัก เช่น วิจิตร โพธิสาร* เป็นต้น

3. ที่อยู่ (Address) ให้พิมพ์สังกัดและที่อยู่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา หรืออาจารย์ให้ระบุ สาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่

4. อีเมล ให้พิมพ์อีเมลของผู้เขียนหลักหรือผู้ประสานงานบทความ หลังข้อความ *Corresponding author, e-mail:

5. บทคัดย่อ (Abstract) ให้พิมพ์บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเนื้อหาทั้งสองภาษาจะต้องสอดคล้องกัน และถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ จำนวนคำที่ปรากฏจะต้องไม่เกิน 400 คำ

6. คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3 – 5 คำ ให้พิมพ์คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

7. บทนำ (Introduction) เป็นการเขียนถึงที่มาและความสำคัญของเรื่องและเหตุผลที่ศึกษาเรื่องนั้น แสดงให้เห็นว่าปัญหาหรือหัวข้อวิจัยนั้นมีคุณค่าควรแก่การศึกษาและค้นคว้าหาคำตอบ มีการกล่าวอ้างอิงถึงงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เห็นถึงความสำคัญ วิธีการหรือแนวทางแก้ปัญหา ผลการศึกษาค้นคว้าหรือข้อค้นพบ เป็นต้น

8. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives) เป็นการกล่าวถึงความมุ่งหมายของการวิจัยว่าต้องการศึกษาอะไร วัตถุประสงค์ของการวิจัยควรสอดคล้องกับชื่อเรื่อง และหากมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากกว่าหนึ่งข้อให้เขียนแยกเป็นข้อ ๆ เรียงลำดับของการดำเนินงานวิจัย

9. การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) เป็นการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการจะศึกษา ซึ่งงานที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัยและตีพิมพ์เผยแพร่ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี ยกเว้นทฤษฎี

ดั้งเดิมหรือเนื้อหาประเด็นที่มีความจำเป็นตามบริบทเดิมตามศาสตร์สาขาวิชานั้น ๆ ที่สามารถอ้างอิงเกิน 10 ปีได้นอกจากนี้ควรมีการสังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมจนนำไปสู่การเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้สำหรับการกำหนดกรอบในการวิจัยสู่การอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

10. กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) (ถ้ามี) เป็นการกำหนดกรอบความคิดและเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่แสดงให้เห็นถึงตัวแปรหรือขอบเขตของงานวิจัย

11. วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methodology) อธิบายถึงวิธีดำเนินการศึกษา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหัวข้อย่อย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยกล่าวถึงลักษณะของประชากรที่สนใจจะศึกษา มีแหล่งที่มาของข้อมูลประชากรที่ชัดเจนว่าใครเป็นประชากร จำนวนเท่าไร หากมีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ให้กำหนดวิธีการเลือกที่เหมาะสม และวิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ตัวแทนของประชากรที่ดี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ให้อธิบายเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ครบถ้วน หากงานวิจัยเป็นแบบผสมผสานทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ให้แยกอธิบายว่างานวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือใดและงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือใด การอธิบายให้ระบุการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ เช่น การหาความเที่ยงตรง (Validity) การหาความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ให้อธิบายวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มา หากมีการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ให้ระบุเลขที่คำขอจริยธรรม และขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากอาสาสมัครให้ครบถ้วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยเชิงปริมาณให้กล่าวถึงสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เจนไนหรือข้อตกลงเบื้องต้นในการเลือกใช้สถิติดังกล่าว รวมถึงวิธีการแปรผล หรือหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพให้ระบุวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพให้เหมาะสม

12. ผลการวิจัย (Result) ให้เขียนรายงานผลการวิจัยให้สอดคล้องและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเขียนอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย และถูกต้องตามหลักวิชาการ หากมีภาพ ตาราง หรือแผนภูมิ ให้อธิบายผลที่เกิดขึ้นได้ภาพ ตาราง หรือแผนภูมิ ให้ครบถ้วน

13. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion) เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัยและมีการอภิปรายผลที่เกิดขึ้น โดยเขียนขยายองค์ความรู้ที่ได้จากการสรุปผลให้ชัดเจนขึ้น มีการแสดงผลและอ้างอิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการวิจารณ์อย่างมีเหตุผลและน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการ

14. ข้อเสนอแนะ (Suggestion) เป็นการให้ข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นจากผลการวิจัย หรือข้อค้นพบจากการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์ เป็นการเขียนเสนอแนะวิธีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือประยุกต์ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างไร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป เป็นการเขียนเพื่อขยายขอบเขตการวิจัยหรือต่อยอดงานวิจัยจากผลการวิจัยที่ได้ โดยขยายครอบคลุมปัญหาของการวิจัยให้กว้างขึ้น

15. กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นการกล่าวถึงทุนที่สนับสนุนการดำเนินงานวิจัย ให้ระบุชื่อทุน หรือชื่อหน่วยงานผู้ให้ทุน บ้างประมาณที่ได้รับ อย่างไรก็ตามหากไม่มีทุนสนับสนุนงานวิจัยก็ไม่ต้องระบุ

16. เอกสารอ้างอิง (References) ให้ใช้ระบบอ้างอิงตามระบบนามปี (Name and Year System) โดยยึดรูปแบบของ APA (American Psychological Association)

3. การเขียนเอกสารอ้างอิง

3.1 ประเภทการอ้างอิง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การอ้างอิงในเนื้อหา (In-Text Citation)

1.1 กำหนดรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

1.2 เป็นการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ซึ่งในการอ้างอิงเนื้อหาทุกอันจะต้องระบุเลขหน้าอ้างอิง ยกเว้นกรณีที่สืบค้นจากเว็บไซต์ที่ไม่มีเลขหน้า แต่หากในเว็บไซต์เป็นไฟล์ที่มีเลขหน้าให้ระบุเลขหน้าด้วย

1.3 กรณีที่ชื่อผู้แต่ง และปี พ.ศ. ที่แต่งเหมือนกัน การอ้างอิงในเอกสารให้เพิ่มอักษร ก ข ค ตามลำดับหลังปี พ.ศ. เช่น วิจิตรา โพธิสาร (2560ก : 12) วิจิตรา โพธิสาร (2560ข : 102) เป็นต้น

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัย ซึ่งงานที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัยและตีพิมพ์เผยแพร่ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี ยกเว้นทฤษฎีดั้งเดิม

2. การอ้างอิงท้ายบทความ (References)

2.1 กำหนดรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

2.2 ให้ใส่เอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยก่อน โดยเรียงลำดับตามตัวอักษรของชื่อผู้เขียน จากนั้นเป็นใส่อ้างอิงที่เป็นภาษาอังกฤษ และเรียงลำดับตามตัวอักษรของนามสกุลผู้เขียน

2.3 กรณีที่เอกสารอ้างอิงเป็นภาษาไทย แต่ชื่อผู้แต่งเป็นภาษาอังกฤษ ให้แปลงชื่อผู้แต่งจากภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาไทยก่อน จากนั้นนำไปเรียงลำดับตามตัวอักษรที่เป็นภาษาไทย

2.4 การอ้างอิงบุคลากร จะต้องแยกหัวข้อออกมาเรียงลำดับต่างหาก และให้เรียงลำดับตามตัวอักษร เช่นเดียวกับข้อ 2.2

2.5 เอกสารและงานวิจัยที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัย ซึ่งงานที่นำมาอ้างอิงจะต้องมีความทันสมัยและตีพิมพ์เผยแพร่ย้อนหลังไม่เกิน 10 ปี ยกเว้นทฤษฎีดั้งเดิม

2.6 เอกสารอ้างอิงทุกฉบับจะต้องสามารถสืบค้นและเข้าถึงได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3.2 รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

วารสารกำหนดรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA ตามประเภทของเอกสารและแหล่งที่มาที่แตกต่างกัน ได้แก่ วารสาร หนังสือ เอกสารสืบเนื่องจากงานประชุมวิชาการ รายงานการวิจัย รายงานผลดำเนินงาน เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ บทสัมภาษณ์ ภาพถ่าย เป็นต้น

4. ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (In-Text Citation)

4.1 กรณีที่ผู้แต่งมี 1 คน

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร (2564 : 102) กล่าวว่า	 (วิจิตรา โพธิสาร, 2564 : 102)
ภาษาอังกฤษ	Potisarn (2021 : 102) รายงานว่า	 (Potisarn, 2021 : 102)

4.2 กรณีที่ผู้แต่งมี 2 คน

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	พิรวัส อินทวิ และ วิจิตรา โพธิสาร (2564 : 102) กล่าวว่า	 (พิรวัส อินทวิ และ วิจิตรา โพธิสาร, 2564 : 102)
ภาษาอังกฤษ	Intawee and Potisarn (2021 : 102) said that	 (Intawee and Potisarn, 2021 : 102)

4.3 กรณีที่ผู้แต่งตั้งแต่ 3 คน ขึ้นไป

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	พิรวัส อินทวิ และคณะ (2564 : 102) กล่าวว่า	 (พิรวัส อินทวิ และคณะ, 2564 : 102)
ภาษาอังกฤษ	Intawee et al. (2021 : 102) said that	 (Intawee et al., 2021 : 102)

4.4 กรณีสัมภาษณ์ ให้ระบุนามสมมติของผู้ถูกสัมภาษณ์

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	ช่างทอผ้าไหมทอมือ ก (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2564) กล่าวว่า ลวดลายและสีบนผ้าในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ มีหลากหลาย เช่น ผ้ามัดหมี่ จะมีลายดั้งเดิมของผ้ามัดหมี่ขึ้นลาย คือ ลายโฮล ต่อมาได้มีการประยุกต์เป็นลายกระถางดอกไม้ และลายดอกพิกุล	ลวดลายและสีบนผ้าในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ มีหลากหลาย เช่น ผ้ามัดหมี่ จะมีลายดั้งเดิมของผ้ามัดหมี่ขึ้นลาย คือ ลายโฮล ต่อมาได้มีการประยุกต์เป็นลายกระถางดอกไม้ และลายดอกพิกุล (ช่างทอผ้าไหมทอมือ ก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2564)

4.5 กรณีหน่วยงานเป็นผู้แต่ง ให้ระบุชื่อหน่วยงาน

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (2564 : 102) กล่าวว่า	 (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2564 : 102)
ภาษาอังกฤษ	Surindra Rajabhat University (2021 : 102) said that	 (Surindra Rajabhat University, 2021 : 102)

4.6 กรณีไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใช้อักษรย่อ ม.ป.ป. หรือ n.d.

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร และคณะ (ม.ป.ป. : 102) กล่าวว่า	 (วิจิตรา โพธิสาร และคณะ, ม.ป.ป. : 102)
ภาษาอังกฤษ	Potisarn et al. (n.d. : 102) said that	 (Potisarn et al., n.d. : 102)

4.7 กรณีมีแหล่งอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใส่รายการอ้างอิงทั้งหมด และใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างแหล่งอ้างอิง ให้เรียงปีที่พิมพ์ก่อนไปหลังตามลำดับ หากเป็นปีเดียวกันให้เรียงลำดับตามตัวอักษร

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	- ไม่นิยมใส่หน้าประโยค -	 (พิรวัส อินทวิ, 2560 : 42; วิจิตรา โพธิสาร และคณะ, 2564 : 104; มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2562 : 64)
ภาษาอังกฤษ	- ไม่นิยมใส่หน้าประโยค -	 (Intawee, 2017 : 42; Potisarn et al., 2021 : 104; Surindra Rajabhat University, 2019 : 64)

4.8 กรณีอ้างอิงแหล่งอ้างอิงอื่นต่อเนื่องกันโดยใช้ชื่อผู้แต่งเอกสารปฐมภูมินำชื่อผู้แต่งเอกสารทุติยภูมิ

	กรณีอ้างอิงหน้าประโยค	กรณีอ้างอิงท้ายประโยค
ภาษาไทย	- ไม่นิยมใส่หน้าประโยค -	 (Jokilehto, 2018 : 70 อ้างถึงใน วิจิตรา โพธิสาร, 2563 : 56)
ภาษาอังกฤษ	- ไม่นิยมใส่หน้าประโยค -	 (Jokilehto, 2018 : 70 quoted in Potisarn, 2020 : 56)

5. ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงท้ายบทความ (References)

5.1 การเขียนชื่อผู้แต่ง

กรณีผู้เขียน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
1 คน	วิจิตรา โพธิสาร. (2564).....	Potisarn, W. (2021).....
2 คน	พิรวัส อินทวิ และ วิจิตรา โพธิสาร. (2564).....	Intawee, P. and Potisarn, W. (2021).....
3 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 6 คน	พิรวัส อินทวิ, วิจิตรา โพธิสาร, วณมพร พาหะ นิชัย, ชัชวาล สนิทสันเทียะ, สยาม ระโส. (2564).....	Intawee, P., Potisarn, W., Pahanich, W., Sanitsanthia, C., Raso, S. (2021).....

กรณีผู้เขียน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
เกิน 6 คน ให้ใส่ให้ครบ ทั้ง 6 คน และคนที่ 7 เป็นต้นไปให้ ใส่ และคณะ หรือ et al.	พิรวัส อินทวิ, วิจิตรา โพธิสาร, วณมพร พาหะ นิชัย, ชัชวาล สนิทสันเทียะ, สยาม ระโส, อนุชา ถือสมบัติ, และคณะ. (2564).....	Intawee, P., Potisarn, W., Pahanich, W., Sanitsanthia, C., Raso, S., Thuesombat, A., et al. (2021).....

5.2 การอ้างอิงจากวารสาร

หากมีเลข DOI ให้ระบุด้วย

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสารหรือนิตยสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้า. DOI.
ภาษาไทย	จิตติ ปัญญาอินทร์. (2558). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางดนตรี เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล, 10(2), 19 – 29. https://doi.org/10.0000/xxx0000000 .
ภาษาอังกฤษ	Panyain, T. (2015). The Development Learning Management Process by Using Folk- Wisdom in Music to Improve Lifelong Learning Skill. Arts and Culture Journal of the Lower Moon River , 10(2), 19 – 29. https://doi.org/10.0000/xxx0000000 .

5.3 อ้างอิงจากหนังสือ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (พิมพ์ครั้งที่). เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์. จำนวนหน้า.
ภาษาไทย	บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น. 228 หน้า.
ภาษาอังกฤษ	Deepak, C. and Sodhi, N. (2015). Research Methodology : Concepts and Cases. (2 nd Edition). India : Vikas Publishing House. 820 Pages.

5.4 อ้างอิงจากหนังสือที่รวบรวมบทความที่มีผู้แต่งที่หลากหลาย

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ใน ชื่อหนังสือที่รวบรวม, ชื่อบรรณาธิการ, บรรณาธิการ. เมืองที่ พิมพ์ : สำนักพิมพ์. เลขหน้า.
--------	---

ภาษาไทย	รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. (2552). โลกาภิวัตน์ : นโยบายภิวัตน์. ใน ชุดความรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านการพัฒนา โลกาภิวัตน์ ท้องถิ่นภิวัตน์ นโยบายภิวัตน์? , ยุวดี คาคการณ์ ไกล, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : แพลน พรินติ้ง. 23 - 39.
ภาษาอังกฤษ	Stair M. and Galpin M. (2010). Positive Engagement : From Employee Engagement to Workplace Happiness. In Oxford Handbook of Positive Psychology and Work , Linley, P. A., Harrington, S., Garcea N., Editor. New York : Oxford University Press. 155 – 172.

5.5 อ้างอิงจากรายงานผลดำเนินงาน หรือคู่มือ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อรายงาน. เมืองที่พิมพ์ : ชื่อหน่วยงาน.
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร. (2564). รายงานสรุปโครงการสำรวจความพึงพอใจผู้มาใช้บริการพิพิธภัณฑ์ผ้าโบราณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
ภาษาอังกฤษ	Plaengdee, N. and Thuesombat, A. (2015). Satisfaction Survey Report of Visitors to the Museum of Ancient Textiles at Surin Rajabhat University . Surin : Surindra Rajabhat University.

5.6 อ้างอิงจากเอกสารสืบเนื่องจากงานประชุมวิชาการ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ใน ชื่อการประชุม, วัน เดือน ปี ที่จัด. หน้า. เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.
ภาษาไทย	พระชาติรี ชุมภู, วิจิตรา โพธิสาร, สุริย์ฉาย สุกันธรัตน์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าวัดอิสานของพุทธศาสนิกชน จังหวัดบุรีรัมย์. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 12” , 16 – 17 กันยายน 2564. 744 – 754. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์.
ภาษาอังกฤษ	Potisarn, W. and Potisarn, N. (2013). Developing Multimedia for Hearing-Impaired Children in Reum An-re, a Famous Folk Dancing of Surin Province. In Proceeding of the First International Conference on Innovation in Education , May 13 th - 15 th , 2013. 284 – 292. Nakhon Pathom : Mahidol University.

5.7 อ้างอิงจากรายงานการวิจัย

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. รายงานการวิจัย. เมืองที่พิมพ์ : ชื่อหน่วยงาน.
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร. (2563). การเปรียบเทียบการสอนแบบบนลงล่างและแบบล่างขึ้นบนด้วยการจัดการเรียนรู้บนเครือข่ายแบบกลุ่มเมฆที่ส่งเสริมทักษะการเขียนโปรแกรมบนเว็บสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. รายงานการวิจัย. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
ภาษาอังกฤษ	Potisarn, W. (2020). Comparing Top-down and Bottom-up Teaching Method via Cloud Based Learning Enhancing e-Commerce Web Coding Skill of Undergraduate Students. Research Report. Surin : Surindra Rajabhat University.

5.8 อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์/ การค้นคว้าอิสระ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์/ การค้นคว้าอิสระ. ชื่อปริญญา. เมืองที่พิมพ์ : ชื่อมหาวิทยาลัย.
ภาษาไทย	สารทิ วรรณตรง. (2551). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์ในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง. วิทยานิพนธ์. ปรัชญาดุชะฎิบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
ภาษาอังกฤษ	Wantrong, S. (2018). The Development of Learning Resource Centers of Hand-Woven Textiles of Ethnic Groups in Mekong Sub-Region. Thesis. Doctorate Degree Program in Regional Development. Surin : Surindra Rajabhat University.

5.9 อ้างอิงจากเว็บไซต์

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ วัน เดือน ปี, จาก : ที่อยู่เว็บไซต์.
ภาษาไทย	สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2558). คู่มือการดำเนินงานผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2564, จาก http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER091/GENERAL/DATA0000/00000183.PDF .
ภาษาอังกฤษ	KOPP, C. M. (2021). Cross Culture [Online]. Retrieved January 19 th , 2022, from https://www.investopedia.com/terms/c/cross-culture.asp .

5.10 อ้างอิงจากภาพถ่าย วิดีโอ (ที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบออนไลน์)

ภาพถ่าย (Photograph) วิดีโอ (Video)

รูปแบบ	ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน. (ปีที่สร้าง). ชื่อผลงาน [ภาพถ่าย/ วิดีโอ]. วัน เดือน ปี ที่สร้างผลงาน. เมืองที่สร้างผลงาน : ชื่อสถานที่.
ภาษาไทย	วิจิตรา โพธิสาร. (2564). ประตูทางเข้าปราสาทศีขรภูมิ [ภาพถ่าย]. 20 ธันวาคม 2564. สุรินทร์ : ปราสาทศีขรภูมิ.
ภาษาอังกฤษ	Potisarn, W. (2018). Surin International Folklore Festival Grand Opening [Video]. January 28 th , 2018. Surin : Surindra Rajabhat University.

5.11 อ้างอิงจากราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ	ราชกิจจานุเบกษา. (ปี). ชื่อกฎหมาย. เล่ม ตอนที่. หน้า/เลขหน้า. วัน เดือน ปี ที่ออกประกาศ.
ภาษาไทย	ราชกิจจานุเบกษา. (2565). กฎกระทรวงมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดม พ.ศ. 2565. เล่มที่ 139 ตอนที่ 20 ก. 28 -31. 31 มีนาคม 2565.

5.12 อ้างอิงจากบทสัมภาษณ์

รูปแบบ	นามสมมติ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ชื่อผู้สัมภาษณ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ สถานที่ที่สัมภาษณ์. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2562.
ภาษาไทย	ช่างทอผ้าไหมทอมือ ก (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิจิตรา โพธิสาร (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านเลขที่ 635 หมู่ 19 ตำบล นอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ สุรินทร์ 32000. เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2564.

6. การใส่ตารางและภาพประกอบ

6.1 การใส่ตาราง ใส่คำว่า “ตารางที่” พร้อมทั้งเลขกำกับตารางเป็นเลขอารบิก เช่น ตารางที่ 1 ตารางที่ 2 เป็นต้น วางอยู่ด้านบนของตารางให้ชิดขอบกระดาษด้านซ้ายมือ และอยู่ห่างจากเส้นบนของตาราง 1 บรรทัด หากมี “ที่มา” ให้ใส่ไว้ด้านล่างของตารางโดยไม่ต้องเว้นบรรทัด และพิมพ์ชิดขอบตารางด้านซ้าย ตามด้วยเครื่องหมายทวิภาค (:). จากนั้นใส่อ้างอิง ตัวอย่าง ดังตารางที่ 1 และหากตารางไม่สามารถใส่ในหน้าเดียวได้ ให้ขึ้นหัวตารางใหม่ แล้วตามด้วยคำว่า (ต่อ) เช่น ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตารางที่ 1 แหล่งชุมชนโบราณของจังหวัดสุรินทร์

แหล่งชุมชนโบราณ	อำเภอ
ทางตอนเหนือ	อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม และอำเภอรัตนบุรี
ทางตอนกลาง	อำเภอจอมพระ อำเภอเมือง อำเภอลำดวน อำเภอศีขรภูมิ และอำเภอสำโรงทาบ
ทางตอนใต้	อำเภอสังขะ อำเภอปราสาท และอำเภอกาบเชิง

ที่มา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (2563)

6.2 ภาพประกอบ

ใส่คำว่า “ภาพที่” พร้อมทั้งเลขกำกับภาพเป็นเลขอารบิก เช่น ภาพที่ 1 ภาพที่ 2 เป็นต้น วางอยู่ด้านใต้ของภาพ จัดคำอธิบายไว้กึ่งกลาง และอยู่ห่างจากเส้นล่างของภาพ 1 บรรทัด จัดวางตำแหน่งของรูปภาพไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ ขนาดของภาพให้ความกว้างของภาพไม่ต่ำกว่า 13 ซม. และภาพต้องมีความคมชัด ตัวอย่างดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โลโก้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

7. การส่งบทความต้นฉบับ

1. ขอให้ผู้ส่งบทความเขียนบทความตามรูปแบบที่วารสารกำหนด โดยดาวน์โหลดเทมเพลต (template) ของวารสารและแบบฟอร์มส่งบทความ ได้ที่ <https://so07-mi.tci-thaijo.org/index.php/acj/index>
2. จัดทำไฟล์ต้นฉบับของบทความและจัดส่งผ่านระบบ ThaiJo
3. ไฟล์ที่จะส่งประกอบด้วย
 - 2.1 ไฟล์ต้นฉบับของบทความ จำนวน 1 ไฟล์
 - 2.2 ไฟล์แบบฟอร์มส่งบทความ จำนวน 1 ไฟล์

8. ค่าธรรมเนียมการลงตีพิมพ์

วารสารไม่เก็บค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์

9. ช่องทางการติดต่อสื่อสาร

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อีเมล : acj.lmr@srru.ac.th เว็บไซต์วารสาร: <https://so07-mi.tci-thaijo.org/index.php/acj>

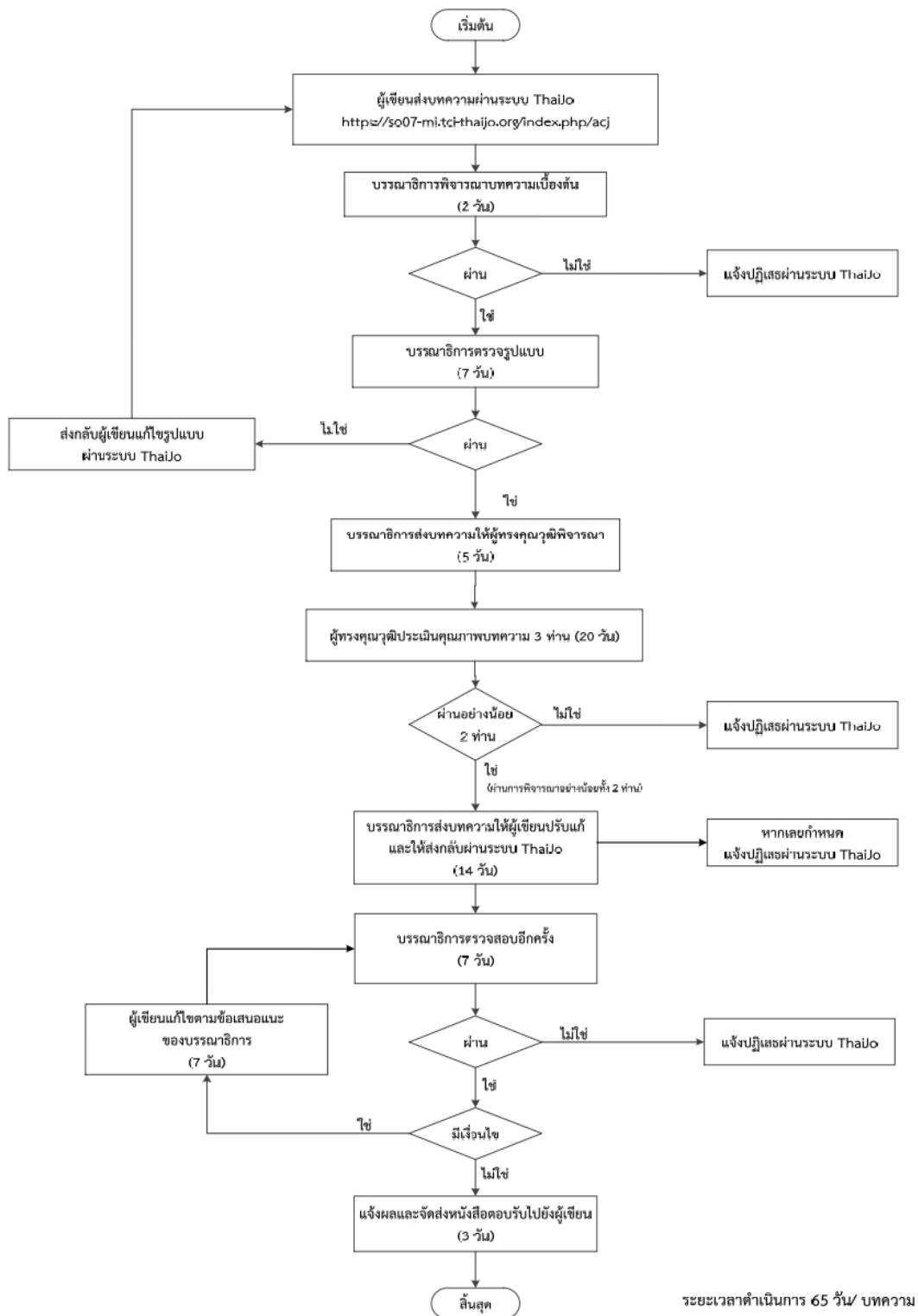
เว็บไซต์สำนักศิลปะและวัฒนธรรม <https://culture.srru.ac.th>

ที่อยู่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

186 หมู่ 1 ถ.สุรินทร์-ปราสาท ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000

โทรศัพท์ 0 4451 5227

ขั้นตอนการทำงานของวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ประจำปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2565)

รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิศักดิ์ จำปาแดง

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

รองศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ นาธีรักษ์

รองศาสตราจารย์ศิริพร สุเมธรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป แพร่มย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย วงศ์พานุ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ อรรคชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระยุทธ์ เฟื่องชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา มัชฌมนันท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัคราพร สุขทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภาศักดิ์ คงงาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อโศก ไทยจันทร์รักษ์

อาจารย์ ดร.วิลาศ โพธิสาร

อาจารย์ ดร.วิภาสทธิ์ หิรัญรัตน์

อาจารย์ ดร.ธงชัย สุขแสง

อาจารย์ ดร.อลงกต เพชรศรีสุก

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วิทยาเขตสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รายชื่อกองบรรณาธิการวารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูลและคณะทำงาน

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
นายประสงค์ ทองประ	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
นางสาววารสนา ไชยพรรณา	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

กองบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรวัส อินทวิ	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
-------------------------------------	---

2. บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.วิจิตรา โพธิสาร	รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
----------------------------	--

3. กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิศักดิ์ จำปาแดง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ นาริรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.อัศนีย์ เปลี่ยนศรี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คำภีร์ภาพ อินทะนุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัคราพร สุขทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ระโส	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชชาณัฐ ตูจันดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชวาล สนิทสันเทียะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์วันมพร พาหนะนิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ทีมสนับสนุนงานวารสาร

นายอนุชา ถือสมบัติ	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางนิมิตรา บุตรกันหา	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นายสมชาย มิถุนดี	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นายสาคร สีหะวงษ์	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นายเอกราช สร้อยจิตร	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวพวงฤดี สุกใส	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาววรรณภา เพิ่มมี	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวนุชสรา พันแก้ว	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวอัญชิสา สมบัติพิทักษ์สุข	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวอศุภา คงสุข	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
นางสาวณฤดี แปลงดี	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์